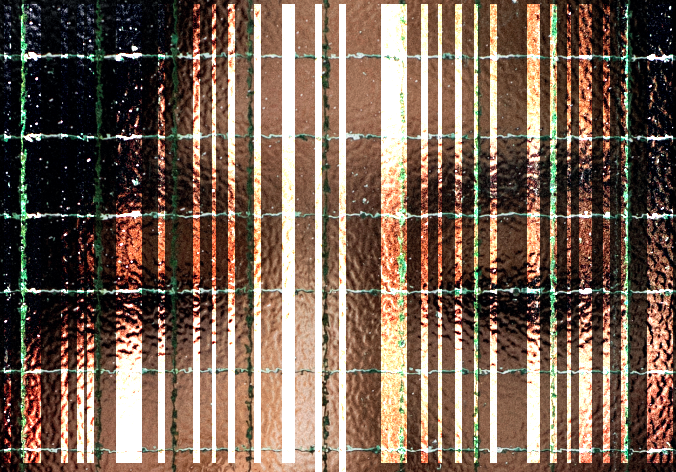

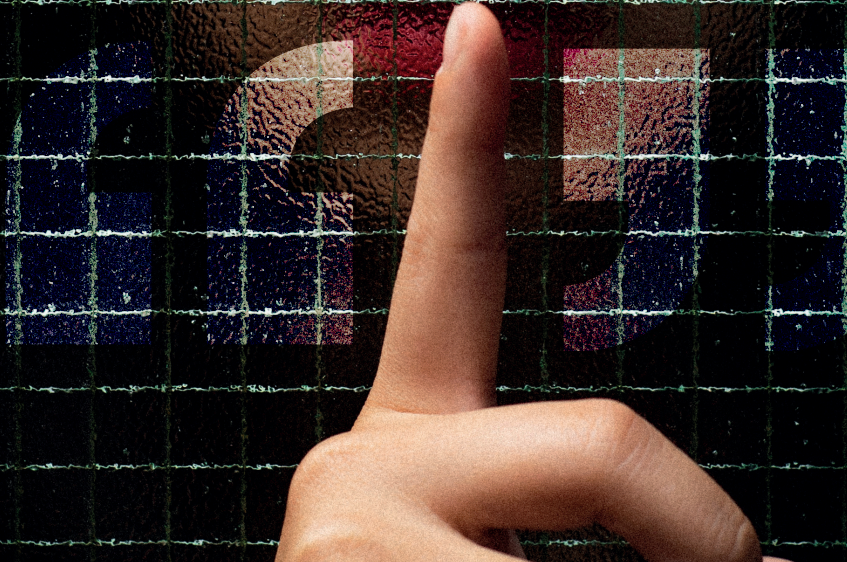

TÜRKİYE İNSAN HAKLARI VE EŞİTLİK KURUMU

İNSAN TİCARETİYLE MÜCADELE TÜRKİYE ULUSAL RAPORU

325675 | 047863

TÜRKİYE İNSAN HAKLARI VE EŞİTLİK KURUMU

İNSAN TİCARETİYLE MÜCADELE TÜRKİYE ULUSAL RAPORU

MART 2023

TÜRKİYE İNSAN HAKLARI VE EŞİTLİK KURUMU

**İNSAN TİCARETİYLE MÜCADELE
TÜRKİYE ULUSAL RAPORU**

TÜRKİYE İNSAN HAKLARI VE EŞİTLİK KURUMU

Adres: Yüksel Cad. No: 23 | 06650 | Kızılay/ANKARA
Tel.: +90 312 422 78 00 | Faks: +90 312 422 78 99
www.tihek.gov.tr | tihek@tihek.gov.tr

ISBN: -

Yapım

Ajans Düş Pınarı

Adres: Birlik Mh. 465 Cd. No:1/5 Çankaya/ANKARA

Tel: +90 (543) 235 12 25 - +90 (532) 658 93 11

Genel Ağ: www.duspinari.com

E-posta: bilgi@duspinari.com

Baskı Yeri ve Tarihi: Ankara, 2023

Baskı: ---

© Raporda yayımlanan yazı, konu, fotoğraf ve diğer görsellerin her hakkı saklıdır. İzinsiz, kaynak gösterilmeden hiçbir ortamda alıntı yapılamaz.

TÜRKİYE İNSAN HAKLARI VE EŞİTLİK KURUMU

İNSAN TİCARETİYLE MÜCADELE TÜRKİYE ULUSAL RAPORU

MART 2023

YÖNETİCİ SUNUŞU

Modern çağın köleliği olarak nitelendirilen, başta kadınlar ve çocuklar olmak üzere insanın bedeninin ve/veya emeğinin sömürülmesini amaçlayan insan ticareti, en ağır insan hakları ihlallerinden biri olarak kabul edilmektedir. İnsan ticaretinin yaygın görünüm biçimleri; cinsel sömürü, emek sömürüsü, borç esareti, ev köleliği, organ ve doku ticareti, zorla dilendirme, zorla evlendirme ve çocuk askerlik olarak ortaya çıkmaktadır. İnsan ticaretiyle mücadele etmek amacıyla 2000'li yıllardan itibaren uluslararası, bölgesel ve ulusal ölçekte gerek mevzuat temelinde gerekse de kurumsallaşma yönünde önemli adımlar atılmıştır. Bu kapsamda, insan ticaretiyle mücadelede temel düzenleme olan Birleşmiş Milletler Sınırışan Örgütlü Suçlarla Mücadele Sözleşmesi (Palermo Sözleşmesi) ve ilgili Sözleşme'ye Ek İnsan Ticaretinin, Özellikle Kadın ve Çocuk Ticaretinin Önlenmesine, Durdurulmasına ve Cezalandırılmasına ilişkin Protokol (Palermo Protokolü), 2000 yılında imzaya açılmıştır. Bölgesel düzeyde ise Avrupa Konseyi tarafından İnsan Ticaretine Karşı Eylem Sözleşmesi 2005 yılında kabul edilerek insan ticaretiyle mücadele çabaları güçlendirilmiştir.

Uluslararası gelişmelere koşut biçimde ülkemizde de insan ticareti suçunun önlenmesi ve mağdurların korunmasına yönelik çabalar yoğunlaşmıştır. Bu kapsamda ülkemiz, insan ticaretiyle mücadelede kritik önemi haiz Palermo Sözleşmesi ve Sözleşme'ye Ek Protokol'e 25 Mart 2003 tarihinde taraf olmuştur.

Bölgesel düzeyde ise, Avrupa Konseyi İnsan Ticaretine Karşı Eylem Sözleşmesi; ülkemiz tarafından 19 Mart 2009'da imzalanmış, 30 Ocak 2016 tarihinde de yürürlüğe girmiştir.

İnsan ticaretiyle etkin mücadele etmek amacıyla ulusal mevzuatımızda yasal düzenlemeler yapılmıştır. Palermo Protokolü'ne uygun olarak Türk Ceza Kanunu'nun 80'inci maddesinde insan ticareti suçu düzenlenmiştir. Ülkemizin, insan ticareti suçuna dünyada en ağır şekilde cezai yaptırım uygulayan ülkelerden biri olduğunun vurgulanması önem arz etmektedir. 4/4/2013 tarihli ve 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu ve 30/1/2016 tarihli ve 6667 sayılı Kanun'la uygun bulunan Avrupa Konseyi İnsan Ticaretine Karşı Eylem Sözleşmesi'ne dayanılarak İnsan Ticaretiyle Mücadele ve Mağdurların Korunması Hakkında Yönetmelik kabul edilerek insan ticareti suçunun önlenmesi, insan ticaretiyle mücadele, insan hakları kapsamında Türk vatandaşı ve yabancı ayrımı gözetilmeksizin insan ticareti mağdurlarının korunması, yabancı mağdura ikamet izni verilmesi ve mağdurlara sunulacak destek hizmetlerine ilişkin usul ve esaslar iç hukukumuzda münhasıran düzenlenmiştir. Özgür Birey, Güçlü Toplum; Daha Demokratik Bir Türkiye vizyonu doğrultusunda insan hakları standartlarını yükseltmek amacıyla hazırlanan ve 2 Mart 2021 tarihinde kamuoyuna açıklanan İnsan Hakları Eylem Planı'nda da insan ticaretiyle etkili mücadeleye ilişkin hedeflere ve faaliyetlere yer verilmiştir.

Avrupa Konseyi İnsan Ticaretine Karşı Eylem Sözleşmesi'nin 29'uncu maddesinin dördüncü fıkrasında *"Her bir taraf, kamu kurumlarının insan ticaretiyle mücadeledeki faaliyetlerini ve milli mevzuat hükümlerinin uygulanmasını denetlemek için Ulusal raporörler veya diğer mekanizmalar tayin etme hususunu değerlendirir."* hükmü yer almaktadır. İnsan Ticaretiyle Mücadele ve Mağdurların Korunması Hakkında Yönetmelik'in 5'inci maddesi uyarınca kurulan İnsan Ticaretiyle Mücadele Koordinasyon Komisyonu'nun 10/12/2020 tarihli toplantısında alınan 2020/1.2 karar ile Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu (TİHEK) insan ticaretiyle mücadele alanında yürütülen faaliyetleri izlemek ve raporlamak amacıyla "Ulusal Raporörlük Kurumu" olarak belirlenmiştir. Kurumumuz üstlendiği İnsan Ticaretiyle Mücadele Ulusal Raporörlük görevinin ifası kapsamında ilk rapor olarak İnsan Ticaretiyle Mücadele Türkiye Ulusal Raporu'nu hazırlamıştır.

TİHEK'in çalışmaları sırasında ilgili paydaşlardan edindiği bilgi ve belgeler, kamu kurum ve kuruluşlarından resmi yazıyla edinilen dokümanlar, ulusal ve uluslararası nitelikteki sivil toplum kuruluşlarının çalışmalarından derlenen hususlar, sığınma evlerine gerçekleştirilen ziyaretlerde yapılan incelemeler, ilgili mercilerle düzenlenen çevrimiçi ve yüz yüze görüşmeler raporlama sürecinin referanslarını oluşturmaktadır. Bu metodoloji çerçevesinde hazırlanan **"İnsan Ticaretiyle Mücadele Türkiye Ulusal Raporu"**, mevcut İnsan Ticaretiyle Mücadele Ulusal Eylem Planı'nın uygulanması dahil kamu kurum ve kuruluşlarının insan ticaretiyle mücadele faaliyetlerinin uygulanmasının izlenmesini ve değerlendirilmesini, konuya ilişkin mevzuatla ilgili noksanlıkların tespit edilmesini ve bu noksanlıklara yönelik tavsiyelerin ortaya konulmasını amaçlamaktadır.

Raporlama sürecine çoğulcu bir metodolojik yaklaşım ve katılımcı paydaşlık temelinde görüş ve değerlendirmeleriyle katkı sunan ve destek olan kamu kurumlarının değerli mensuplarına, akademisyenlere, sivil toplum kuruluşlarının temsilcilerine ve Kurumumuzun değerli personeline şükranlarımı sunuyorum.

Prof. Dr. Muharrem KILIÇ
Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Başkanı

İÇİNDEKİLER

4	YÖNETİCİ SUNUŞU
8	KISALTMALAR
10	I. GİRİŞ
10	A. Amaç
10	B. Yasal Dayanak
11	C. Kapsamı
11	D. Yöntem ve Kısıtlar
13	II. KAVRAMSAL ÇERÇEVE VE TARİHSEL SÜREÇ
13	A. Kavramsal Çerçeve
13	1. Kölelik
13	2. İnsan Ticareti Kavramı
15	B. İnsan Ticaretinin Yaygın Görülme Biçimleri
15	1. Fuhuş ve Cinsel Sömürü
16	2. Organ ve Doku Ticareti
17	3. Zorla Evlilik
17	4. Zorla Dilendirme
18	5. Emek Sömürüsü
19	6. Çocuk Askerler
19	C. Türkiye’de İnsan Ticaretiyle Mücadelede Yasal Tarihsel Süreç
22	III. TÜRKİYE’DE İNSAN TİCARETİYLE MÜCADELE ALANINDA YÜRÜTÜLEN ÇALIŞMALAR
22	A. Kurumsal Yapı ve Koordinasyon
24	B. İnsan Ticaretiyle Mücadelede Ulusal Mevzuat
26	C. İnsan Ticaretiyle Mücadelede Eğitim Faaliyetleri

28	Ç. Farkındalık Oluşturma Tedbirleri ve Talebi Azaltmaya Yönelik Faaliyetler
32	D. İnsan Ticaretiyle Mücadelede Sınır Tedbirleri
33	E. Veri Toplama ve Araştırma
34	F. İnsan Ticareti Mağdurlarının Tespiti
38	G. Kırılgan Gruplar
41	H. Mağdurlara Sağlanan Destekler
41	1. Konaklama
42	Sığınmaevlerine Gerçekleştirilen Ziyaretler
42	Kırıkkale İnsan Ticareti Mağdurları Sığınmaevi
44	Ankara İnsan Ticareti Mağdurları Sığınmaevi
47	2. İkamet İzni
48	3. Çalışma İzni
49	4. Adli Yardım ve Tazminat
52	5. Güvenli Geri Dönüş ve Ülkelerine İade
53	I. Soruşturma ve Kovuşturma
54	İ. İş Birliği
54	1. Kamu Kurum ve Kuruluşları Arasında İş Birliği
56	2. Barolar ve Sivil Toplum Kuruluşlarının Rolü
59	3. Uluslararası Kuruluşlar
64	IV. GENEL DEĞERLENDİRME VE ÖNERİLER
64	A. Genel Değerlendirme
64	B. Öneriler
67	KAYNAKÇA

KISALTMALAR

AB	Avrupa Birliği
AİHM	Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi
BM	Birleşmiş Milletler
CMK	Ceza Muhakemesi Kanunu
Covid-19	Koronavirüs Hastalığı
GİB	Göç İdaresi Başkanlığı
GRETA	İnsan Ticaretine Karşı Eylem Uzmanlar Grubu
HELP	İnsan Hakları Eğitimi Programı
ICMPD	Uluslararası Göç Politikaları Geliştirme Merkezi
ILO	Uluslararası Çalışma Örgütü
IOM	Uluslararası Göç Örgütü
İGİM	İl Göç İdaresi Müdürlükleri
OECD	Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü
SGK	Sosyal Güvenlik Kurumu
STK	Sivil Toplum Kuruluşları
TBMM	Türkiye Büyük Millet Meclisi
TCK	Türk Ceza Kanunu
TİHEK	Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu
UNDP	Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı
UNHCR	Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği
UNICEF	Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu
UNODC	Birleşmiş Milletler Uyuşturucu ve Suç Ofisi
YİMER	Yabancılar İletişim Merkezi

GİRİŞ

I. GİRİŞ

A. Amaç

1. İnsan ticareti dünya genelinde giderek artan ve çeşitlenen karma göç hareketlerinin de etkisiyle 21'inci Yüzyılın en önemli küresel sorunlarından biri haline gelmiştir. İnsanlığa karşı işlenen suçlar arasında yer alan ve günümüzde modern kölelik olarak kabul edilen insan ticareti suçunun en belirgin özelliği insanın sömürülmesine dayalı olmasıdır.¹ Özellikle Sanayi Devrimi gibi ekonomide yaşanan dönüşümler, insan onurunun korunması yolunda yapılan çalışmalar, insan hakları alanında kaydedilen ilerlemeler neticesinde, insanın metalaştırıldığı kölelik kurumu, 19'uncu Yüzyılın ilk çeyreğinde farklı normlarla yasaklanmışsa da bu durum kişilerin ticari bir meta gibi alınıp satılması faaliyetini tamamen ortadan kaldıramamıştır. İnsan ticareti, sosyo-ekonomik gelişmelere karşı esnekliğinin oldukça yüksek olması nedeniyle küresel çapta varlığını sürdürerek organize bir suç tipi halini almıştır.² İnsan ticareti suçunun yüksek gelir elde edilen ve sınıraşan bir suç olması, beraberinde insan ticareti ile mücadelede hem uluslararası aktörlerin hem de ulusal kamu kurum ve kuruluşları ile sivil toplum kuruluşları (STK)'ların etkin iş birliğini ve insan hakları temelli faaliyetlerini zorunlu kılmaktadır.
2. Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu (TİHEK) tarafından hazırlanan bu rapor, kamu kurum ve kuruluşları, uluslararası kuruluşlar ile STK'ların bu alandaki faaliyetlerinin izlenmesi ve değerlendirilmesi; konuya ilişkin mevzuatın incelenmesi ve varsa eksiklerin tespit edilmesi ile bunlara ilişkin nesnel bir değerlendirme yapılarak kapsamlı tavsiyeler oluşturulması amacını ihtiva etmektedir.

B. Yasal Dayanak

3. Avrupa Konseyi İnsan Ticaretine Karşı Eylem Sözleşmesi'nin 29'uncu maddesinin dördüncü fıkrasında "Her bir taraf, kamu kurumlarının insan ticaretiyle mücadeledeki faaliyetlerini ve milli mevzuat hükümlerinin uygulanmasını denetlemek için Ulusal raporörler veya diğer mekanizmalar tayin etme hususunu değerlendirir." hükmü yer almaktadır.
4. 30/1/2016 tarihli ve 6667 sayılı Kanun ile uygun bulunan Avrupa Konseyi İnsan Ticaretine Karşı Eylem Sözleşmesi ve 17/3/2016 tarihli ve 29656 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren İnsan Ticaretiyle Mücadele ve Mağdurların Korunması Hakkında Yönetmelik'in 5'inci maddesi uyarınca kurulan İnsan Ticaretiyle Mücadele Koordinasyon Komisyonu'nun 10/12/2020 tarihli toplantısında alınan 2020/1.2 karar ile TİHEK, insan ticaretiyle mücadele alanında yürütülen faaliyetleri izlemek ve raporlamak amacıyla Ulusal Raporörlük Kurumu olarak belirlenmiştir. Bu rapor, insan ticaretinin önlenmesi ve insan ticaretiyle mücadele ve insan ticareti mağdurlarının korunmasına ilişkin Avrupa Birliği (AB) Direktifi'nin 19'uncu maddesinde³ belirtildiği üzere İnsan Ticaretiyle Mücadele Ulusal Raporörlük görevinin ifası kapsamında ilk ulusal rapor olarak TİHEK tarafından hazırlanmıştır.

¹ Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 4'üncü Maddesine İlişkin Rehber, AİHM, C. İnsan Ticareti Özel Bağlamı, para. 9.

² Sınıraşan Örgütlü Suçlara Karşı BM Sözleşmesine Ek İnsan Ticaretinin, Özellikle Kadın ve Çocuk Ticaretinin Önlenmesine, Durdurulmasına ve Cezalandırılmasına İlişkin Protokol, (2000), Genel Kurul, m.3.

³ 25.I. No. 432/2020 - European Union (Prevention and Combating of Human Trafficking) (National Rapporteur) Regulations 2020.

C. Kapsamı

5. Raporun giriş kısmında; raporun amacı, yasal dayanağı, yöntem ve kısıtlara ilişkin hususlar yer almaktadır. Raporun birinci bölümünde insan ticareti kavramına ilişkin ulusal ve uluslararası mevzuatta kabul görmüş tanım, açıklama ve detaylara yer verilmekte, insan ticareti ile buna ilişkin mücadelenin tarihsel sürecine değinilmektedir. Raporun ikinci bölümünde Türkiye’de insan ticaretiyle mücadele eden kamu kurum ve kuruluşları, uluslararası kuruluşlar ile STK’ların faaliyetleri ele alınmaktadır. Raporun son bölümünde insan ticaretiyle mücadele alanında yapılan faaliyetlerle ilgili ulusal ve uluslararası müktesebat çerçevesinde yapılan değerlendirmelere ve tavsiyelere yer verilmektedir. Raporda ilgili kamu kurum ve kuruluşları, uluslararası kuruluşlar ve STK’lar tarafından 2021 yılı sonuna kadar gerçekleştirilmiş olan çalışmalara ve bu kapsamdaki verilere yer verilmiştir.

D. Yöntem ve Kısıtlar

6. Raporda yer alan ve değerlendirmeye esas teşkil eden veriler, bu alanda faaliyet gösteren çeşitli paydaşların sunmuş olduğu kaynaklardan edinilmiştir. Bu kapsamda TİHEK’in çalışmaları esnasında ilgili paydaşlardan edindiği bilgi ve belgeler, kamu kurum ve kuruluşlarından resmi yazıyla edinilen dokümanlar, ulusal ve uluslararası nitelikteki STK’ların çalışmalarından derlenen hususlar raporlama sürecinin referanslarını oluşturmuştur. Söz konusu bilgi ve belgelerin yanı sıra çeşitli paydaşlarla yapılan çevrimiçi ve yüz yüze görüşmeler, insan ticareti mağdurlarının konakladığı sığınmaevlerine gerçekleştirilen saha ziyaretleri ve bu ziyaretler çerçevesinde merkez personeli ve mağdurlarla yapılan mülakatlar sonucu elde edilen bilgiler de raporun referansları arasında yer almıştır.⁴
7. Raporda yer alan değerlendirmelere esas teşkil etmek üzere ilgili kamu kurumlarından, insan hakları alanında çalışmalar yürüten akademisyenlerden konuya ilişkin değerlendirmeler ve var olan sorun alanlarına dair bilimsel verilere dayalı çözüm önerileri ile bilgi, belge ve istatistikler talep edilmiştir. İlave olarak, insan ticareti alanında çalışan STK’lardan görüş, öneri ve değerlendirmeler talep edilmişse de bu alanda çalışan STK sayısının azlığı nedeni ile yeterli katkı alınamamıştır.

⁴ Sırasıyla Göç İdaresi Başkanlığı (GİB), Uluslararası Göç Politikaları Merkezi (ICMPD), Uluslararası Göç Örgütü (IOM), Ankara İnsan Ticareti Mağdurları Sığınmaevi ve Kırıkkale İnsan Ticareti Mağdurları Sığınmaevi ziyaret edilmiştir.

KAVRAMSAL ÇERÇEVE VE TARİHSEL SÜREÇ

II. KAVRAMSAL ÇERÇEVE VE TARİHSEL SÜREÇ

A. Kavramsal Çerçeve

1. Kölelik

8. Kölelik, bir başkasının hayatı üzerindeki sahiplik ya da kontrol unsuru, zorlama ve hareketlerin kısıtlanması ile bir kişinin işverenini terk etme ya da değiştirme özgürlüğünün olmadığı durumlarda ortaya çıkmaktadır.⁵
9. Kölelik ve köleliğin kaldırılmasına ilişkin uluslararası çalışmalar, 19'uncu ve 20'nci yüzyıllardaki düzenlemelerin temasını oluşturmuş⁶ ve bu kapsamda ilk olarak 1926 yılında Köle Ticareti ve Köleliğe Benzer Uygulama ve Geleneklerin Ortadan Kaldırılmasına Dair Sözleşme kabul edilmiştir. Sözleşmede yer alan kölelik tanımının kapsamı, 1956 tarihli Kölelik, Köle Ticareti, Köleliğe Benzer Uygulama ve Geleneklerin Ortadan Kaldırılmasına Dair Ek Sözleşme ile kölelik ve köleliğe benzer uygulama ve geleneklerin ortadan kaldırılmasını ihtiva edecek biçimde genişletilmiştir.⁷

2. İnsan Ticareti Kavramı

10. İnsan ticareti kavramı çeşitli uluslararası belgelere dahil edilmiş olsa da 2000'li yıllara kadar uluslararası hukukta genel geçer bir insan ticareti tanımı yapılamamıştır. Bu durum, insan ticareti vakalarının yasa dışı göç ve göçmen kaçakçılığı gibi kavramlarla sıkça karıştırılmasına neden olmuştur.⁸ İnsan ticareti kavramı uluslararası düzeyde ilk defa kapsamlı bir şekilde Sınırışan Örgütlü Suçlara Karşı Birleşmiş Milletler (BM) Sözleşmesi'ne Ek İnsan Ticaretinin, Özellikle Kadın ve Çocuk Ticaretinin Önlenmesine, Durdurulmasına ve Cezalandırılmasına İlişkin Palermo Protokolü'nün⁹ 3'üncü maddesinde tanımlanmış¹⁰ ve bu tanım Avrupa Konseyi İnsan Ticaretine Karşı Eylem Sözleşmesi'nde¹¹ de aynı şekilde yer almıştır.
11. Buna göre:

“(a) İnsan ticareti; kuvvet kullanarak veya kuvvet kullanma tehdidi ile veya diğer bir biçimde zorlama, kaçırma, hile, aldatma, nüfuzu kötüye kullanma, kişinin çaresizliğinden yararlanma veya başkası üzerinde denetim yetkisi olan kişilerin rızasını kazanmak için o kişiye veya başkalarına kazanç veya çıkar sağlama yoluyla kişilerin istismar amaçlı temini, bir yerden bir yere taşınması, devredilmesi, barındırılması veya teslim alınması anlamına gelir. İstismar terimi, asgari olarak, başkalarının fuhuşunun istismar edilmesini veya cinsel istismarın başka

⁵ Göç Terimleri Sözlüğü, IOM Yayınları, 2009, s. 61.

⁶ UN (OHCHR), *Fact Sheet No. 14, Contemporary Forms of Slavery*, July 1991, s. 3.

⁷ A.g.e., s. 3.

⁸ UNODC, *The International Legal Definition of Trafficking in Persons: Consolidation of research findings and reflection on issues raised*, Vienna, 2018, s. 1.

⁹ 30/1/2003 tarihli ve 4800 sayılı karar ile onaylanması uygun bulunmuş, 4/2/2003 tarihli ve 25014 sayılı Resmi Gazete 'de yayımlanmıştır. Bundan sonra kısaca Palermo Protokolü olarak ifade edilecektir.

¹⁰ UNODC, *Global Report on Trafficking in Persons 2012*, United Nations Publication, s. 16.

¹¹ 01/2/2008 tarihinde yürürlüğe giren Avrupa Konseyi İnsan Ticaretine Karşı Eylem Sözleşmesi Türkiye tarafından 19/3/2009 tarihinde imzalanmış, 30/1/2016 tarihli ve 6667 sayılı Kanun ile uygun bulunmuş, 19/2/2016 tarih ve 29629 sayılı Resmi Gazete 'de yayımlanmıştır.

biçimlerini, zorla çalıştırmayı veya hizmet ettirmeyi, esareti veya esaret benzeri uygulamaları, kulluğu veya organların alınmasını içerecektir.

(b) İnsan ticaretinin (a) bendinde belirtilen yöntemlerden herhangi biriyle yapılmış olması halinde, mağdurun bu istismara razı olup olmaması durumu değiştirmeyecektir.

(c) Bu maddenin (a) bendinde öngörülen yöntemlerden herhangi birini içermese bile, çocuğun istismar amaçlı temini, bir yerden bir yere taşınması, devredilmesi, barındırılması veya teslim alınması "insan ticareti" olarak kabul edilecektir.

(d) On sekiz yaşının altındaki herkes "çocuk" kabul edilecektir."

12. Düzenlemede görüldüğü üzere insan ticareti kavramının **araç fiiller, suç eylemi ve amaç fiiller** olmak üzere 3 temel bileşeni bulunmaktadır.¹² Burada "tedarik etme, nakletme, sevk etme, barındırma ve kabul etme" *eylem unsurunu*; "tehdit, şiddet, diğer cebir türleri, kaçırma, hile, aldatma, nüfuzun veya savunmasızlık durumunun kötüye kullanılması, bir başka kişi üstünde kontrol sahibi olan bir kişinin rızasını elde etmek için menfaat sağlanması" *araç fiilleri*; "fuhuş veya cinsel sömürünün diğer türleri, zorla çalıştırma veya hizmet ettirme, köleliğe veya benzer koşullara tabi kılma, iç hizmetlerde çalıştırma veya organların alınması" ise *amaç fiilleri* oluşturmaktadır.¹³
13. Uygulamada insan tacirlerinin aynı zamanda kaçakçı olarak da hareket etmesi, hem insan ticareti hem de kaçakçılık için aynı rotaların kullanılması, göçmen kaçakçılığında taşıma koşullarının kişilerin rıza gösterdiklerine inanmaya engel olacak kadar kötü olması gibi nedenlerden ötürü insan ticareti mağdurları ile göçmen kaçakçılığı mağdurları arasında ayırım yapmak zor olduğundan¹⁴ yanlış tanımlamaların yapıldığı görülebilmektedir. Bu kavramların birbirleriyle karıştırılması, insan ticareti mağdurlarının statüden kaynaklı haklarını kullanamamalarına yol açabilmektedir. Bu nedenle insan ticaretiyle mücadelede doğru sonuçlar elde edebilmek için öncelikle insan ticaretinin kapsamlı bir tanımının yapılması ve kavramın sınırlarının net bir şekilde belirlenmesi gerekmektedir.
14. Göçmen kaçakçılığı kavramı Sınır Aşan Örgütlü Suçlara Karşı BM Sözleşmesine Ek Kara, Deniz ve Hava Yoluyla Göçmen Kaçakçılığına Karşı BM Protokolü'nün¹⁵ "Tanımlar" başlıklı 3'üncü maddesinde; *"doğrudan veya dolaylı olarak, mali veya diğer bir maddi çıkar elde etmek için, bir kişinin vatan-daşlığını taşımadığı veya daimî ikametgâh sahibi olmadığı bir Taraf Devlete yasadışı girişinin temini"* şeklinde tanımlanmıştır. İnsan ticareti ve göçmen kaçakçılığı suçları arasında her ne kadar ortaya çıkış nedenleri, suçun konusu, korunan hukuki menfaat gibi yönlerden benzerlikler bulunsun da bazı temel farklılıklar da bulunmaktadır:
 - Göçmen kaçakçılığında kaçakçı ile göçmen arasındaki ilişki, genellikle sınır geçişinden sonra sona eren ticari bir eylemken; insan tacirleri ve mağdurları arasındaki ilişki, tacirlere kâr sağlamak amacıyla mağdurların devam eden sömürsünü içermektedir.¹⁶ Bu bağlamda göçmen

¹² UNODC, Global Report on Trafficking in Persons 2012, United Nations publication, s. 16.

¹³ IOM, Ulusal ve Uluslararası Alanda İnsan Ticareti ile Mücadele ve Mağdurların Korunmasına İlişkin Hukuksal Çerçeve, IOM Yayınları, 2016, s. 48.

¹⁴ UNODC, Toolkit to Combat Trafficking in Persons, UN Office on Drugs and Crime, New York, 2008, s. 4.

¹⁵ Sınır Aşan Örgütlü Suçlara Karşı BM Sözleşmesi'ne Ek Kara, Deniz ve Hava Yoluyla Göçmen Kaçakçılığına Karşı BM Protokolü'nün 30/1/2003 tarihli ve 4800 sayılı karar ile onaylanması uygun bulunmuş ve 4/2/2003 tarihli ve 25014 sayılı Resmi Gazete 'de yayımlanmıştır.

¹⁶ Toolkit to Combat Trafficking in Persons, UN Office on Drugs and Crime, New York, 2008, s. 4.

kaçakçılığında insan ticareti kavramından farklı olarak bir sömürü ya da zorlama durumu yoktur.¹⁷

- Göçmen kaçakçılığı suçu devletin göç, istihdam ve sınır güvenliği politikalarına karşı işlenirken; insan kaçakçılığı suçunda kişi hürriyeti hedef alınmaktadır.¹⁸
- Göçmen kaçakçılığında suçun yapısı gereği bir ülke sınırının geçilmesi zorunlu unsurken; insan ticaretinde ülke sınırının geçilmesi mecburiyeti bulunmamakta, suç ülke sınırları içerisinde de gerçekleştirilebilmektedir.¹⁹

B. İnsan Ticaretinin Yaygın Görülme Biçimleri

1. Fuhuş ve Cinsel Sömürü

15. İnsan ticaretinin en yaygın görünüm biçimlerinden biri cinsel sömürüdür. Tarihin erken dönemlerinden bu yana var olan fuhuş olgusunun günümüzde de devam etmesi, cinsel sömürünün *modern kölelik* olarak adlandırılmasına neden olmuştur. Tarihi kölelik olgusunda olduğu gibi insan ticaretinin tüm türlerinde de tacirin sömürülen kişiyi ikincil veya kendisinden aşağı görmesinin ana neden olduğu görülmektedir. Cinsel sömürü ve fuhuş mağdurlarının büyük bir bölümünün kadın ve kız çocuklarından oluştuğu kuşkusuzdur. Bu bağlamda kadın ve kız çocuklarının ikincil görüldüğü toplumlarda insan ticaretinin bu biçiminin daha yoğun gözlemlendiğini söylemek mümkündür.²⁰ Uluslararası Çalışma Örgütü'nün (ILO) 2017 yılında yayınladığı Modern Köleliğin Değerlendirilmesi Raporu da konunun cinsiyet unsuruna vurgu yapmıştır. Rapora göre modern kölelik kurbanlarının %71'inin kadın ve kız çocuklarından oluştuğu değerlendirilmiştir.²¹ Bu bilgilerden hareketle insan ticaretinin cinsel sömürü biçiminde cinsiyet sorununun önemli bir yer tuttuğu görülmektedir.
16. AB Konseyi'nin 19/7/2002 tarihli Çerçeve Kararı'na göre cinsel sömürü maksatlı insan ticareti şu şekilde tanımlanmıştır;

*“Cinsel sömürü maksatlı insan ticareti; bir kişinin zorlama, güç kullanma veya tehdit yahut kaçırma, hile veya aldatmaya, nüfuzun kötüye kullanılmasına veya kişinin bu istismara boyun eğmek dışında gerçek ve kabul edilebilir bir seçeneğinin bulunmadığı çaresizlik halinden yararlanılmasına ya da kişi üzerinde otorite sahibi olan bir başkasına rızasını elde etmek üzere para veya başka bir menfaat teklif edilmesine veya kabul edilmesine bağlı olarak kişinin, asgari olarak zorla çalıştırılması veya hizmet ettirilmesi, köleliğe veya kölelik benzeri uygulamalara ya da esarete tabi kılınması da dâhil fuhşun sömürülmesi ve pornografik gösteri yahut pornografik materyal üretimi dâhil, cinsel istismarın diğer biçimlerinin gerçekleştirilmesi maksadıyla tedarik edilmesi, nakledilmesi, devredilmesi, üzerindeki denetim yetkisinin de el değiştirilmesi, barındırılması ve sonradan kabul edilmesi”.*²²

¹⁷ Göç Terimleri Sözlüğü, IOM Yayınları, 2009, s. 37.

¹⁸ Değirmenci, Olgun, Mukayeseli Hukukta ve Türk Hukukunda İnsan Ticareti Suçu, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, Sayı 67, Kasım/Aralık 2006, s. 59-60.

¹⁹ A.g.e., s. 59-60.

²⁰ ILO, Global Estimates of Modern Slavery: Forced Labour and Forced Marriage, Cenevre, 2017.

²¹ ILO, Global Estimates of Modern Slavery: Forced Labour and Forced Marriage, Cenevre, 2017.

²² Council Framework Decision Of 19 July 2002 on Combating Trafficking in Human Beings, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32002F0629&from=EN> (Erişim Tarihi: 4/8/2022)

17. Tanımdan anlaşılacağı üzere cinsel sömürü yalnızca fuhuş şeklinde ortaya çıkmamakta; mağdurlar pornografik materyallerin üretimi, eğlence sektörü ve benzeri yerlerde çalıştırılmak suretiyle ticari seks faaliyetlerinde bulunmaya da zorlanabilmektedir. Mağdurların kendi iradeleri ile yapmamacıları cinsel sömürü eylemlerini yapmalarının sağlanması için ise tacirler farklı yöntemler üretmiştir. Tacirler, mağdurları; iş fırsatı, macera, güvenli bir ev veya evlilik gibi vaatlerle kandırarak çeşitli ticari seks faaliyetlerinin öznesi haline getirmektedir. Mağdurların, insan ticareti sarmalına dâhil olmalarından sonraki süreçte şiddet, korkutma ve tehdit ile sistemin dışına çıkmaları engellenmeye çalışılmaktadır. Şiddet ve tehdide maruz kalan, yalnızlaştırılan, devlet görevlilerine olan güvenleri sistematik olarak yok edilen mağdurlar, bu sarmalın içinde kalmaya mahkûm olduklarına inandırılmaktadır. Mağdurun borçlandırılması ise tacirlerin kullandığı bir diğer baskı metodudur. Bu durumda tacire olan borcunun bitiminde serbest kalacağı izlenimi verilerek mağdur belirsiz bir süre çalışmaya icbar edilmektedir. Tüm bunların yanında tacirinin kendine yakın bir kişi (eş, sevgili, aile bireyi vb.) olması durumunda mağdur, tacirine bağımlı konuma gelerek insan ticareti mağduru olduğunun farkına bile varamamaktadır.²³

2. Organ ve Doku Ticareti

18. Organ ticareti (ya da organ kaçakçılığı) insan ticaretinin yaygın görünümlerinden biridir. Bilimsel gelişmeler ile ortaya çıkan organ nakli, bir yandan milyonlarca insanın hayatını kurtarıırken öte yandan insan bedeninin ticari sömürüsüne neden olan *karanlık* bir sektör yaratmaktadır. Bu nedenle Palermo Protokolü²⁴, sömürü biçimlerinden anlaşılacak kavramlar arasında *organların alınmasını* da sayarak organ kaçakçılığını insan ticaretinin görünüm biçimlerinden biri olarak kabul etmiştir.
19. Organ kaçakçılığı, yoksul ve gelişmemiş ülkelerde daha yoğun olarak görülmektedir. Kişinin yoksulluk nedeniyle organ ve dokularını satarak maddi bir gelir elde etme yoluna başvurmasının yanı sıra mağdurlar; kuvvet kullanımı, zorlanma veya kandırılma yollarıyla da organlarını vermeye mecbur bırakılabilmektedir. Daha da vahimi mağdurların hayati organlarının alınarak ölüme terk edilmesi- dir. Suçtan etkilenen mağdurların yoğun olarak kırılgan gruplara mensup olduğu gözlemlenmektedir. Bunlar arasında çocuklar ve göçmenler de bulunmaktadır. Çocukların organ kaçakçılığı amacıyla kaçırlması ve yoksulluğun yoğun görüldüğü ülkelere gelişmiş ülkelere göç etmek isteyen göçmenlerin ayrıldıkları ülkelerinden ve ailelerinden izole olmaları sonucu organ ticareti mağduru olmaya daha yatkın hale geldiği değerlendirilmektedir.²⁵
20. Rıza, tüm tıbbi müdahalelerin en önemli etik ve hukuki unsurudur. Bu nedenle organ nakli işleminde de rıza kavramı gündeme gelmektedir.²⁶ Palermo Protokolü'ne göre kişinin rızası çeşitli yöntemlerle bertaraf edildiğinden insan ticaretinde verilen rıza hukuken geçerli değildir. Organ naklinde de bu prensip evleviyetle geçerlidir. Özellikle bilgilendirilmiş ve gönüllü olarak rıza veremeyecek durumda olan kişilerin rızalarının geçerli sayılması organ kaçakçılığının önlenmesinde önemli zor-

²³ Understanding the Perspective Of Victim, <https://ojdp.ojp.gov/sites/g/files/xyckuh176/files/pubs/252021.pdf> (Erişim Tarihi: 4/8/2022)

²⁴ "Sınıraşan Örgütlü Suçlara Karşı BM Sözleşmesine Ek İnsan Ticaretinin, Özellikle Kadın ve Çocuk Ticaretinin Önlenmesine, Durdurulmasına ve Cezalandırılmasına İlişkin Protokol" (Konuya ilişkin detaylar, çalışmanın devamında sunulmaktadır.)

²⁵ IOM, Migrants And Their Vulnerability, Geneva, 2019.

²⁶ UNODC, Assesment Toolkit, Trafficking in Persons for the Purpose of Organ Removal, Vienna, 2015.

luklar doğurmaktadır.²⁷ Ayrıca ilgili kişinin rızası olmasına rağmen, organ naklinin yetkili olmayan kişi tarafından icrası da hukuka aykırı olmaktadır.

3. Zorla Evlilik

21. BM Köleliğin, Köle Ticaretinin ve Köleliğe Benzer Kurum ve Uygulamaların Kaldırılmasına İlişkin Sözleşme'nin 1'inci ve 2'nci maddelerinde, zorla evlendirme köleliğe benzetilmektedir. Zorla evlendirmenin kilit noktası, evlenen taraflardan en az birinin rıza göstermemesi olup; rıza göstermeme hali rıza beyanının hukuken geçerli olmadığı durumları da kapsamaktadır. Zorla evlilik; bireylerin eşlerini seçme veya reddetme seçeneğinin olmadığı, eşin bir bedel karşılığında zorla başka birine devredildiği veya yakınları tarafından kaçırma, aldatma, güvenlik açığını kötüye kullanma, ödeme veya hediye alma dahil olmak üzere, onay almak için çeşitli zorlayıcı veya hileli yöntemler kullanılarak evlendirildiği bir uygulamadır. Zorla evlilik yaş, statü, eğitim ve istihdam fırsatlarının olmaması gibi istismar ve sömürüye karşı savunmasız bırakan birçok faktörün etkin olduğu durumlarda başta kız çocukları üzerinde olmak üzere onulmaz etkiler bırakmaktadır.²⁸ Bu durum, çocuğun fiziksel ve duygusal istismarına yol açmaktadır.²⁹
22. Gerek evliliğin resmi veyahut gayri resmi yollarla yapılması gerekse rızanın cebire dayanması hususlarında ispatın zorluğu nedeniyle küresel anlamda insan ticaretinin zorla evlilik şeklindeki görünüm biçimi oldukça az rapor edilmektedir.³⁰ BM Uyuşturucu ve Suç Ofisi (UNODC) tarafından ülkelerin bu suçu nasıl tespit edip önleyebileceği ve suçun mağdurlarını nasıl koruyabileceğini açıklayan yeni bir yayın hazırlanmıştır.³¹

4. Zorla Dilendirme

23. Zorla dilendirme kişilerin iyi niyetlerini suiistimal ederek mağdurların ruh ve beden bakımından kendini idare edemeyecek durumda gösterilmesi suretiyle gelir elde edilmesi olarak tanımlanabilmektedir.
24. Zorla dilendirme genellikle çocukların maruz kaldığı bir sömürü türü olmakla beraber başta kadınlar, yaşlılar ve engelliler olmak üzere yetişkinler de bu suçun mağduru olabilmektedir.
25. Zorla dilendirme, gerek Palermo Sözleşmesi'nde gerekse de 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu (TCK)'da ayrıca zikredilen bir amaç fiil değildir. Bununla birlikte zorla dilendirme insan ticareti kapsamında ele alınabilmektedir. Kişinin zorla dilendirmesi amacıyla, araç ve amaç fiillere başvurulması durumunda insan ticareti suçu oluşacaktır.
26. 2016-2020 yıllarını kapsayan istatistiklere göre ülkemizde insan ticareti mağdurlarının yüzde 9,9'u zorla dilendirilme yoluyla istismar edilmektedir.³²

²⁷ UNODC, Assesment Toolkit, Trafficking in Persons for the Purpose of Organ Removal, Vienna, 2015.

²⁸ <http://www.endslaverynow.org/learn/slavery-today/forced-marriage> (Erişim Tarihi: 1/4/2022)

²⁹ Türkiye'de Çocuk Yaşta, Erken ve Zorla Evliliklerin Önlenmesi Birleşmiş Milletler Sida UN Women Ortak Programı, *Çocuk Yaşta, Erken Zorla Evliliklere İlişkin Erkek Algısı Araştırma Raporu*, 1.1. ÇEZE Tanımı ve Pratikleri s. 24, (2018-2021).

³⁰ <https://news.un.org/en/story/2020/10/1074892> (Erişim Tarihi: 31/1/2022)

³¹ <https://www.unodc.org/unodc/en/human-trafficking/Webstories2020/when-marriage-is-a-crime.html> (Erişim Tarihi: 1/2/2022)

³² GİB, İnsan Ticaretiyle Mücadele Yıllık Raporu, Ankara, 2020, s. 65.

5. Emek Sömürüsü

27. Emek sömürüsü kavramı, cinsel istismar amaçlı insan ticareti ile kayıtlı ya da kayıt dışı farklı ekonomik sektörlerde sömürü amaçlı insan ticareti olgularını birbirlerinden ayırt etmek amacıyla kullanılmaktadır.³³ Nitekim sömürü kavramına ilişkin uluslararası hukukta genel geçer bir tanımın olmaması, çalışma koşullarının çeşitliliği, çalışma koşulları arasındaki geçiş noktalarını işaretlemeye yardımcı olabilecek açık tanımların bulunmayışı, zorunlu çalışma ve emek sömürüsü gibi terimlerin sıklıkla birbirinin yerine kullanılması³⁴, bu noktada kesin bir belirlemeyi zorlaştırmaktadır. Her ne kadar genel geçer bir tanım olmasa da insan ticareti bağlamında *sömürü* teriminden, en basit haliyle süreklilik arz edecek şekilde haksız avantaj elde edilmesi durumu anlaşılmaktadır.³⁵
28. İnsan Ticaretine Karşı Eylem Uzmanlar Grubu (GRETA)'ya göre emek sömürüsü kavramı; en azından zorla çalıştırma ya da hizmet ettirme, kölelik ya da köleliğe benzer uygulamalar, hizmetkarlık, ev işlerinde zorla çalıştırma gibi Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 4'üncü maddesi hükümlerine dair Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM)'in içtihi dâhil olmak üzere uluslararası hukukta geniş kabul görmüş terimler olarak anlaşılmalıdır.³⁶ ILO'nun zorla veya zorunlu çalıştırma ile ilgili 1930 tarihli ve 29 No'lu Sözleşmesi'nde zorla çalıştırma veya zorunlu çalışma ifadesi "*herhangi bir kişinin ceza tehdidi altında ve bu kişinin tam isteği olmadan mecbur edildiği tüm iş veya hizmetler*" olarak belirtilmiştir. İnsan tacirleri genellikle doğrudan tehdit veya güç kullanmak yerine, işçileri ücret ödememe tehdidi veya fiilen ücret ödememe gibi üstü örtülü cebir yollarıyla çalışmaya zorlayarak sömürmekte ve kişilerin yasa dışı göçmen statüsü ve geçim kaynağı bulunmaması gibi savunmasızlıklarından istifade etmektedir.³⁷
29. Emek sömürüsü amaçlı insan ticareti kapsamında çocuk işçiliği en sık dikkat çeken konulardan birisi olmaktadır. Çocuk işçiliği kavramı; 138 No'lu ILO Asgari Yaş Sözleşmesi, 182 No'lu En Kötü Biçimlerdeki Çocuk İşçiliğinin Yasaklanması ve Ortadan Kaldırılmasına İlişkin Acil Eylem Sözleşmesi ve BM Çocuk Hakları Sözleşmesi'nde çocukları çocukluklarından, potansiyellerinden ve saygınlıklarından yoksun bırakan fiziksel ve zihinsel gelişime zararlı her türlü çalışma olarak ifade edilmektedir.³⁸
30. Son küresel tahminlere göre bugün dünyada toplam 152 milyon çocuk işçi bulunmakta olup, 25 milyon çocuk ise zorla çalıştırılmaktadır.³⁹ Çocukların yetişkinlere göre hak arama mekanizmalarına ulaşım konusunda daha tecrübesiz olması ve çocuklar üzerinden daha kolay hakimiyet kurulabileceği düşüncesi; bunun yanında yoksulluk ve iç savaş gibi kırılganlığı artıran faktörler insan tacirlerinin çocukları mağdur olarak tercih etmelerine neden olmaktadır.⁴⁰

³³ GRETA, *Emek Sömürüsü Amaçlı İnsan Ticaretini Önleme Ve İnsan Ticaretiyle Mücadeleye dair Açıklayıcı Notlar*, 2020, s. 4

³⁴ Skrivankova, Klara "Between decent work and forced labour: examining the continuum of exploitation", Joseph Rowntree Foundation, November, 2010, s. 4.

³⁵ UNODC, *The Concept of 'Exploitation' In The Trafficking In Persons Protocol*, 2015, s. 22.

³⁶ GRETA, *Emek Sömürüsü Amaçlı İnsan Ticaretini Önleme ve İnsan Ticaretiyle Mücadeleye Dair Açıklayıcı Notlar*, 2020, s. 4.

³⁷ A.g.e., s. 6.

³⁸ ILO, Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü (OECD), IOM, UNICEF, "*Ending Child Labour, Forced Labour and Human Trafficking in Global Supply Chains*", 2019, s. 2.

³⁹ A.g.e. s. 1., ILO and Walk Free Foundation (2017).

⁴⁰ Dündar, Gufran, *Emek Sömürüsü Bağlamında İnsan Ticareti, Göç Araştırmaları Dergisi*, Cilt 6, Sayı 2, Temmuz - Aralık 2020, s. 326 – 349.

6. Çocuk Askerler

31. Dünya genelinde yüz binlerce çocuk; silahlı faaliyetlerde çeşitli amaçlar için (patlayıcı yerleştirme, haberci, casus, canlı kalkan gibi) kullanılmaktadır.⁴¹ 2016 yılında yapılan bir çalışmaya göre yaklaşık 357 milyon çocuk çatışma ortamlarında yaşamakta ve sömürü riski altında bulunmaktadır.⁴²
32. Her ne kadar çocukların silahlı faaliyetlerde kullanılması Avrupa Konseyi İnsan Ticaretine Karşı Eylem Sözleşmesi'nde insan ticareti tanımında özel bir sömürü biçimi olarak listelenmiş olmasa da çocukların silahlı ve/veya terörist gruplara alınması insan ticareti suçunun görülme biçimi olarak telakki edilmektedir.⁴³
33. 182 No'lu ILO Sözleşmesi'nde “askeri çatışmalarda çocukların zorla ya da zorunlu tutularak kullanılması da içerecek şekilde zorla ya da mecburî çalıştırılmaları gibi kölelik ve kölelik benzeri uygulamaların tüm biçimleri” çocuk işçiliğinin en kötü hali olarak düzenlenmiştir.⁴⁴

C. Türkiye’de İnsan Ticaretiyle Mücadelede Yasal Tarihsel Süreç

34. İnsan onurunu yok sayan en ağır insan hakları ihlallerinden biri olan insan ticareti hem ulusal hem de uluslararası alanda etkin mücadele gerektiren bir olgudur. Özellikle 2000 yılında Palermo Protokolü’nün kabulüyle birlikte uluslararası alanla beraber Türkiye’de de insan ticaretiyle mücadelede yeni bir dönem başlamıştır.
35. 12/12/2000 tarihinde İtalya’nın Palermo kentinde taraf Devletlerin imzasına açılan *Sınırışan Örgütlü Suçlara Karşı BM Sözleşmesi* ve Sözleşmenin eki olan İnsan Ticaretinin, Özellikle Kadınların ve Çocukların Ticaretinin Önlenmesine, Durdurulmasına ve Cezalandırılmasına İlişkin Protokol (yaygın bilinen adıyla Palermo Protokolü)⁴⁵, Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM) tarafından 30/1/2003 tarihli ve 4804 sayılı Kanun ile uygun bulunmuş, 4/2/2003 tarihli ve 25014 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.⁴⁶ BM Sözleşmesi’ne ve Sözleşme’ye Ek Protokol doğrultusunda insan ticareti suçu ilk defa 2002 yılında TCK’da düzenlenmiştir. İnsan ticareti suçu bazı değişiklikler yapılmak suretiyle 1/6/2005 tarihinde yürürlüğe giren ve halen yürürlükte olan TCK’nın 80’inci maddesinde düzenlenmiştir.⁴⁷
36. İnsan ticaretiyle mücadelede bir diğer önemli sözleşme olan *Avrupa Konseyi İnsan Ticaretine Karşı Eylem Sözleşmesi* 16/5/2005’te imzaya açılmış ve 1/2/2008 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Sözleşme’nin izleme ve gözetim mekanizması olan GRETA 1/2/2009 tarihinde faaliyete başlamıştır. Avrupa Konseyi İnsan Ticaretine Karşı Eylem Sözleşmesi, Türkiye tarafından 19/3/2009 tarihinde imzalan-

⁴¹ UNICEF, The Paris Principles, Principles and Guidelines on Children Associated with Armed Forces or Armed Groups February, 2007.

⁴² UNODC, Global Report on Trafficking in Persons in the Context of Armed Conflict, 2018, s. 16.

⁴³ UNODC, Thematic Paper- Countering Trafficking in Persons in Conflict Situations, s. 16.

⁴⁴ ILO, 17/6/1999 tarihli ve 182 No’lu En Kötü Biçimlerdeki Çocuk İşçiliğinin Yasaklanması ve Ortadan Kaldırılmasına İlişkin Acil Eylem Sözleşmesi, m. 3.

⁴⁵ <https://www5.tbmm.gov.tr/kanunlar/k4800.html> (Erişim Tarihi: 20/3/2022)

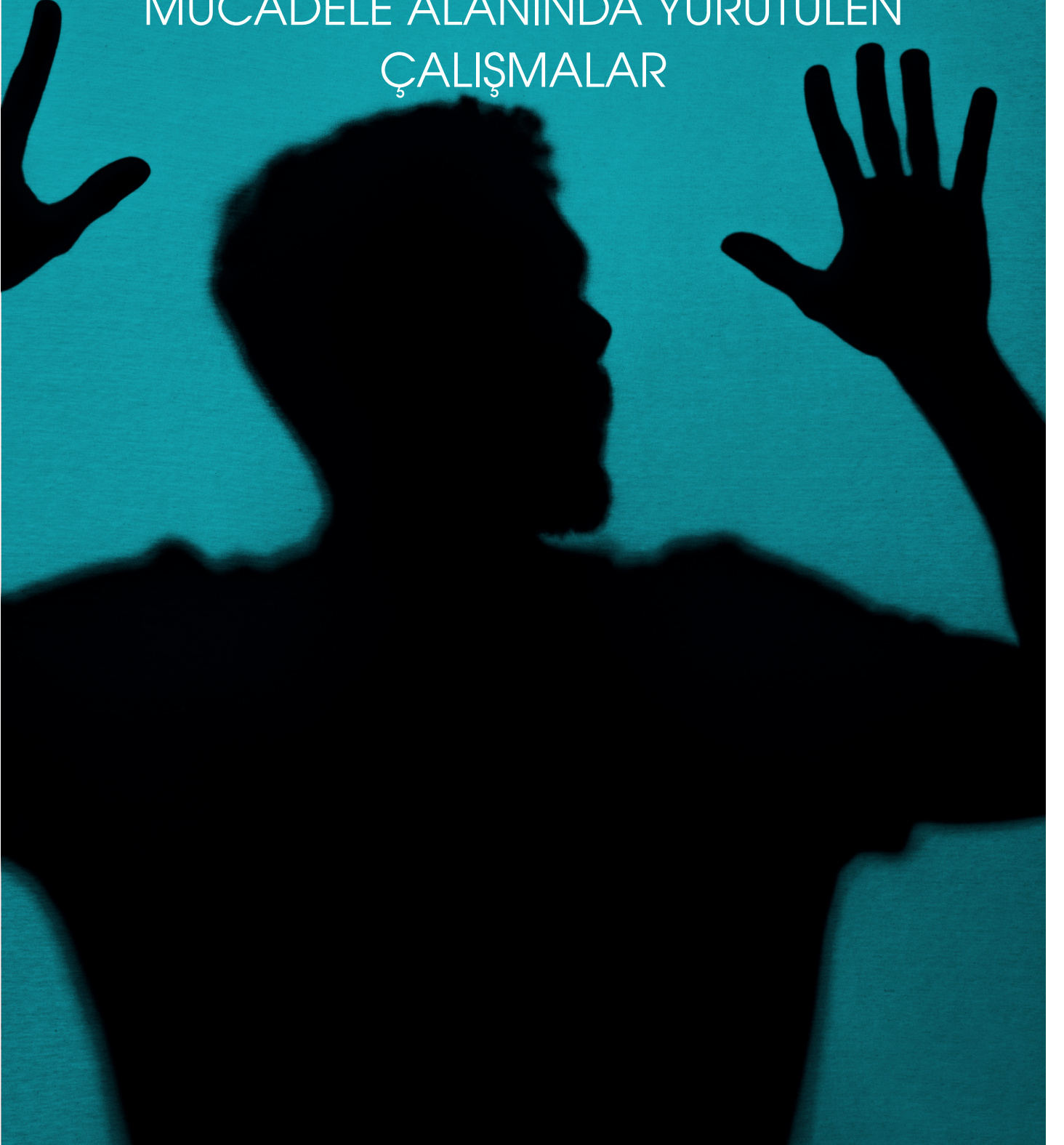
⁴⁶ <https://www5.tbmm.gov.tr/kanunlar/k4804.html> (Erişim Tarihi: 20/3/2022)

⁴⁷ <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=5237&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5> (Erişim Tarihi: 30/1/2022)

mıştır. Sözleşme, TBMM tarafından 18/02/2016 tarihli ve 29628 sayılı Resmî Gazetede yayımlanan 30/1/2016 tarihli ve 6667 sayılı Kanun ile uygun bulunmuştur.

37. Türkiye’de yabancılarla ilgili temel ulusal mevzuat, 4/4/2013 tarihli ve 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu’dur. 30/1/2016 tarihli ve 6667 sayılı Kanunla uygun bulunan Avrupa Konseyi İnsan Ticaretine Karşı Eylem Sözleşmesi’ne dayanılarak hazırlanan İnsan Ticaretiyle Mücadele ve Mağdurların Korunması Hakkında Yönetmelik, İçişleri Bakanlığı tarafından 17/3/2016 tarihli ve 29656 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.
38. Türkiye’nin özellikle 2000 yılından itibaren uluslararası alanda hız kazanan insan ticaretiyle mücadeleye paralel şekilde gerek mevzuat bağlamında gerekse de kurumsal yapı ve koordinasyon noktasında önemli adımlar atmakta olduğu görülmektedir. Hem BM Palermo Protokolü hem de Avrupa Konseyi Sözleşmesi’ne taraf olunması ve bu doğrultuda gerekli adımların atılmış olması önemlidir. 2002 yılında insan ticareti suçunun TCK’da düzenlenmesi ve bu suç türüne 2005 yılında yürürlüğe giren yeni Kanun’da da yer verilmiş olması olumlu gelişmeler olarak kaydedilmiştir. Bununla birlikte normatif alanda başta 2018 yılında GRETA’nın yapmış olduğu ziyaret sonucu yayımlanan raporda gösterilen mevzuata dair eksiklikler olmak üzere raporun devamı bölümlerinde detaylarına yer verilen düzenlemelerin yapılması Türkiye’nin insan ticaretiyle mücadelesine olumlu katkılar sağlayacaktır.

TÜRKİYE'DE İNSAN TİCARETİYLE MÜCADELE ALANINDA YÜRÜTÜLEN ÇALIŞMALAR

III. TÜRKİYE’DE İNSAN TİCARETİYLE MÜCADELE ALANINDA YÜRÜTÜLEN ÇALIŞMALAR

A. Kurumsal Yapı ve Koordinasyon

39. İnsan ticareti suçuyla mücadele, suçun işlenmesinin önlenmesi, bu suça maruz kalmış kişilerin koruma altına alınması ve insan ticareti mağdurlarına destek sunulması gibi süreçlerin birden fazla kurum ve kuruluşun görev alanına girmesi, bu alanda çalışan ilgili tüm kurum ve kuruluşlar arasında ortak bir yapı oluşturulmasını gerekli kılmıştır. Bu çerçevede 2002 yılında Dışişleri Bakanlığı’nın koordinesinde ilgili tüm Bakanlıklar ile diğer kurum ve kuruluşların yer aldığı İnsan Ticareti ile Mücadele Görev Gücü oluşturulmuştur. İnsan ticaretiyle mücadelede görev alan kamu kurum ve kuruluşlarının, uluslararası kuruluşların ve ilgili STK’ların katılımıyla 2014 yılına kadar 20 ulusal görev gücü toplantısı gerçekleştirilmiştir.⁴⁸
40. 2013 yılında 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu ile göç konusundaki diğer gelişmelerle beraber insan ticaretiyle mücadele ve mağdurların korunması alanındaki çalışmalar da yeni bir boyut kazanmıştır. İlgili Kanun ile birlikte İçişleri Bakanlığı’na bağlı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü kurulmuş ve Genel Müdürlük bünyesinde insan ticaretiyle mücadele ve mağdurların korunması alanındaki iş ve işlemleri yürütmek üzere İnsan Ticareti Mağdurlarını Koruma Daire Başkanlığı oluşturulmuştur. Genel Müdürlüğün kurulmasıyla beraber Dışişleri Bakanlığı’nca yürütülen İnsan Ticareti ile Mücadele Görev Gücü ile ilgili koordinasyon Göç İdaresi Genel Müdürlüğü’ne geçmiştir. 6458 sayılı Kanun’da insan ticareti mağdurları ile ilgili ikamet izni, mağdur destek sürecinden yararlanmakta olan insan ticareti mağdurları hakkında sınırdışı kararı alınamayacağına dair hükümler düzenlenmiştir.
41. 29/10/2021 tarihli ve 31643 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan 85 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile Genel Müdürlüğün statüsünün Başkanlık olarak değiştirilmesi sonrasında İnsan Ticareti Mağdurlarını Koruma Daire Başkanlığı Uluslararası Koruma Genel Müdürlüğü bünyesinde faaliyetlerini sürdürmektedir.
42. Ulusal görev gücünün etkinliğinin artırılması ve daha kapsamlı bir katılımın sağlanması amacıyla 17/3/2016 tarihli ve 29656 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan İnsan Ticaretiyle Mücadele ve Mağdurların Korunması Hakkında Yönetmelik ile Ulusal Görev Gücü, İnsan Ticaretiyle Mücadele Koordinasyon Komisyonu’na dönüştürülmüştür. 85 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile 2021 yılında anılan Komisyon, İnsan Ticaretiyle Mücadele Koordinasyon Kurulu’na dönüştürülmüştür.
43. GRETA’nın 2018 yılında Türkiye’ye yapmış olduğu ziyaret neticesinde hazırlamış olduğu 2019 yılı raporunda yer verilen tavsiyelerden birisi de Ulusal Raportör Kurum oluşturulması şeklindedir. Bu çerçevede İnsan Ticaretiyle Mücadele Koordinasyon Komisyonu’nun 10/12/2020 tarihinde gerçekleştirilen yıllık toplantısında TİHEK’in insan ticaretiyle mücadele alanında Ulusal Raportör Kurum olarak belirlenmesi kararı alınmıştır.

⁴⁸ https://www.mfa.gov.tr/turkiye_nin-insan-ticaretiyle-mucadelesi-.tr.mfa (Erişim Tarihi: 20/2/2022)

44. 2000-2022 yılları arasını kapsayan süreçte insan ticaretiyle mücadele alanında Türkiye’de kurumsal yapıda önemli ilerlemelerin olduğu görülmektedir. İnsan ticaretiyle mücadelede ulusal koordinatörlüğün 2014 yılında İçişleri Bakanlığı bağlı kuruluşu GİB’e geçmiş olması, kurumun statüsünün 2021 yılında genel müdürlükten başkanlığa yükseltilmiş olması, kurum bünyesinde İnsan Ticareti Mağdurlarını Koruma Dairesi Başkanlığı teşkil edilmesi olumlu gelişmeler olarak değerlendirilmektedir.
45. İnsan Ticaretiyle Mücadele Koordinasyon Komisyonu’nun 2021 yılında Kurula dönüştürülmüş olmasının, yapının etkinliğini arttıracakları öngörülmektedir. Bununla birlikte Ulusal Koordinatör Kurumun etkinliğini arttıracak bir ulusal koordinatör yardımcılığı müessesesinin henüz oluşturulmadığı görülmektedir.
46. İnsan Ticaretiyle Mücadele ve Mağdurların Korunması Hakkında Yönetmelik⁴⁹ gereğince mağdur olarak tanımlanan Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı aile bireyleri, kadınlar ve beraberindeki çocukların tanımlama sonrasındaki iş ve işlemlerinin 08/3/2012 tarihli ve 6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun ve 3/7/2005 tarihli ve 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu hükümlerine göre yürütüleceği ifade edilmiştir. Yurtdışında insan ticareti suçuna maruz kalan Türk vatandaşları ile ilgili işlemlerin de aynı şekilde yürütüleceği belirtilmiştir. İlgili Yönetmelik’e göre mağdur olarak tespit edilen Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarına ve çocuk mağdurlara sunulacak destek hizmetleriyle ilgili usul ve esasların belirlenmesi için Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı ile GİB arasında bir protokol yapılmasına dair düzenleme yapılmıştır. Ancak iki kurum arasında bu minvalde bir protokolün henüz yapılmadığı görülmektedir. Ülkemizde insan ticaretiyle mücadele alanında kurumsal yapıya ilişkin olarak 2000 yılından itibaren atılan önemli adımların olduğunu, bununla beraber yakın iş birliği içerisinde hareket etme durumunda bulunan GİB ile Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı arasında ilgili Yönetmelik hükümlerince öngörülen protokolün ivedilikle yapılması gerektiği değerlendirilmektedir.

B. İnsan Ticaretiyle Mücadelede Ulusal Mevzuat

47. 9/8/2002 tarihli ve 24841 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe giren, 4771 sayılı Kanun kapsamında TCK’ya eklenen 201/b maddesi ile insan ticareti suçu tanımlanmış ve bu suçu işleyenlere ağır yaptırımlar öngörülmüştür. Tüzel kişinin faaliyeti çerçevesinde insan ticareti suçunun işlenmesi durumunda, tüzel kişi bakımından güvenlik tedbirleri uygulanabilmesine olanak sağlanması yoluyla etkin bir mücadele sistemi tesis edilmiştir.⁵⁰ 1/6/2005 tarihinden itibaren yürürlüğe giren 5237 sayılı yeni TCK’nın 80’inci maddesi ile insan ticareti suçu yeniden ele alınarak bu suçu işleyenler için öngörülen cezalar artırılmıştır. 19/12/2006 tarihinde yapılan son düzenleme ile insan ticaretinin tanımına *zorla fuhuş yaptırmak* ve ülkeye sokan/ülkeden çıkaran ibareleri eklenmiş, bu itibarla da TCK’da düzenlenen insan ticareti suçu, BM Palermo Protokolü ve insan ticareti ile mücadele konusundaki Ek Protokol’üne tam uyumlu hale getirilmiştir. Her iki kanunun insan ticaretini içeren maddelerinin gerekçelerine *Sınıraşan Örgütlü Suçlara Karşı BM Sözleşmesi* ile bu sözleşmeye ek 4804 sayılı Kanun ile kabul edilen İnsan Ticaretinin, Özellikle Kadın ve Çocuk Ticaretinin Önlen-

⁴⁹ İnsan Ticaretiyle Mücadele ve Mağdurların Korunması Hakkında Yönetmelik, RG. 17/3/2016-29656, m.23,24.

⁵⁰ Güngör, Mümin, Türk Ceza Kanunu Kapsamında İnsan Ticareti Suçunun İncelenmesi, Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi, Sayı 17, 2021.

mesine, Durdurulmasına ve Cezalandırılmasına İlişkin Protokol”ün gerekleri yerine getirilmek üzere ilgili düzenlenmeler eklenmiştir.⁵¹

48. Kamuoyunda insan ticareti vakaları en çok fuhuşla bağlantılı olarak gündeme gelmekte ve bu anlamda seks işçiliği ile karıştırılabilmektedir. Bu şekilde bir yaklaşım ise beraberinde insan ticareti suçunun fuhuş suçu ile karıştırılmasına ve bu suç kapsamında değerlendirilmesine yol açmaktadır.⁵² Davaların genellikle fuhuş suçundan açıldığı görülmektedir. Bu karışıklığın sebebi fuhuşun bir sonuç, insan ticaretinin ise süreç olmasıdır. Vakanın sadece sonuç kısmına odaklanınca süreç tüm yönleriyle görülememektedir. Dolayısıyla bu şekilde yakalanan bir kadın insan ticareti mağduru olabileceği gözardı edilerek genelde fuhuş yaptığı gerekçesiyle soruşturmaya maruz kalmaktadır. Ancak süreç incelenirse arkasındaki insan ticareti suçu görülebilecektir. Bu konuyu aşmanın yolu ise kolluğa ve yargı mensuplarına yönelik farkındalık eğitimlerinin etkin yapılmasıdır.⁵³
49. İnsan ticareti suçunu düzenleyen TCK’nın 80’inci maddesinin birinci fıkrasında amaç fiiller arasında yer alan *ülkeye sokma* ve *ülke dışına çıkarma* hususlarının, üçüncü fıkra da çocuklarla ilgili olarak belirtilen amaç fiiller arasında yer almadığı görülmektedir. Bu iki hususun TCK’nın 80’inci maddesinin üçüncü fıkrasında da yer alması gerektiği değerlendirilmektedir.
50. GRETA, TCK’nın 80’inci maddesinde; Palermo Protokolü’nde yer alan *“başkası üzerinde denetim yetkisi olan kişilerin rızasını kazanmak için o kişiye veya başkalarına kazanç veya çıkar sağlama”* araç hareketine yer verilmediği, cebir ve şiddetin ölçüsünün gösterilmediği, kasten yaralamanın neticesi sebebiyle ağırlaştırılmış hallerine neden olması durumunda her iki maddeden cezalandırmayı sağlayacak bir düzenlemeye de yer verilmediği gerekçesiyle Türk makamlarından *savunmasızlık durumunun ya da nüfuzun kötüye kullanılması ve başkası üzerinde denetim yetkisi olan kişilerin rızasını kazanmak için o kişiye veya başkalarına kazanç veya çıkar sağlama* kavramlarının yasa ve uygulamalar nezdinde karşılık bulduğundan emin olmasını tavsiye etmektedir.⁵⁴
51. Bilindiği üzere, ceza muhakemesinde failin yargılanması ve cezalandırılmasında suçtan doğrudan zarar gören veya zarar görme tehlikesi geçirmiş olan mağdurun beyanı ve sürece dahil olması çok önemlidir. İç hukukta mağdurlara şikâyet ve ihbarda bulunma hakkı, dosyayı inceleme hakkı, delil araştırması yapılmasını isteme hakkı, davaya katılma hakkı, delil sunma hakkı, bazı işlemlerde hazır bulunma hakkı, kanun yollarına başvurma hakkı gibi birçok hak tanınmış olup mağdurların idari ve yargısal süreçlerde sahip olduğu hakları öğrenmeleri ve bu süreçlerde temsil edilmeleri büyük önem taşımaktadır.⁵⁵ Müdafî yardımı, mağdurun soruşturma ve kovuşturmayla katılımında etkin rol alacağı ve maddi gerçeğe eksiksiz olarak ulaşabilmesi için katılma⁵⁶, şikâyet ve ihbarda bulunma, soruşturma ve kovuşturma dosyasını inceleme ve örnek alma, kanun yollarına başvurma, delillerin

⁵¹ Yargıtay Savcısı Rifat Sagut, Türk Hukukunda Göçmen Kaçakçılığı ve İnsan Ticareti Suçu, TAA Online Colloquium on Human Trafficking and Refugee Law Book of Presentations, 23-25 February 2021.

⁵² Jahic Galma ve Karan, Ulaş (2006), Türk Ceza ve Ceza Usul Hukuku ve Fuhuş Amaçlı İnsan Ticareti Suçunda Yaşanan Sorunlar, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, Sayı 67, 97-110.

⁵³ İnsan ticareti suçunun ceza hukuku anlamında kapsamlı bir incelemesi için bakınız, Arslan, Çetin, “İnsan Ticareti Suçu”, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 53, S. 4, Ankara, 2004, s. 19-84.

⁵⁴ Greta, Report Concerning The Implementation Of The Council Of Europe Commission On Action Against Trafficking In Human By Turkey, First Evaluation Around, 2019, p. 2.

⁵⁵ Bozdağ, Ahmet, Ceza Muhakemesi Hukukunda Mağdurun Hukuki Yardım Alma Hakkı, Sayı 132, TBB Dergisi, 2017, s 121-146.

⁵⁶ “Mağdur, suçtan zarar gören gerçek ve tüzel kişiler ile malen sorumlu olanlar, ilk derece mahkemesindeki kovuşturma evresinin her aşamasında hüküm verilinceye kadar şikâyetçi olduklarını bildirerek kamu davasına katılabilirler” (CMK m.237).

toplanmasını isteme ve bizzat delil toplama, soru sorma,⁵⁷ tercümandan yararlanma (Ceza Muhakemesi Kanunu (CMK) m. 202/1), hukuki yardım alma gibi birçok hak ve yetkinin kullanımında etkinliği sağlayacaktır. İnsan ticareti mağdurları için hukuki yardım desteği almak çok daha fazla önem taşımaktadır. Mağdurun içinde bulunduğu psikolojik hal ve koşulların kendi özelinde nitelikler taşıması, mağdurlara yönelik hukuki desteği zorunlu kılmaktadır. Barolarca mağdur avukatı atamalarının genel adli yardım vekil atamalarına dahil edilmesinin birtakım sıkıntılara yol açtığı değerlendirilmektedir.⁵⁸ Mağdura avukat ataması bir ceza soruşturması kapsamında ancak kolluk ya da savcılık/mahkeme talebiyle ilgili Barodan CMK Yönetmeliği kapsamında yapılmaktadır. Talepte bulunabilecek kurumlar arasında GİB bulunmamaktadır, ancak insan ticareti mağdur tanımlaması GİB nezdinde yapılabilir. Kurumumuzca ilgili hususun değerlendirilmesi amacıyla Barolara da çeşitli sorular yöneltilmiş, uygulamada yaşanan sorunlara ilişkin geri dönüşleri talep edilmiştir. İstanbul 1 No'lu Barosu tarafından gönderilen resmi yazıda, Avrupa Konseyi Hukukçular İçin İnsan Hakları Eğitimi Programı (HELP) kapsamında barolar bünyesinde insan ticareti ile mücadeleye ilişkin özel eğitim almış sertifikalı avukatların olduğu, insan ticareti vakalarında atanacak avukatların özel eğitim almış avukatlar arasından seçilmesini sağlayacak bir maddenin mevzuata eklenerek sorunun çözümlenebileceği ifade edilmiştir.⁵⁹

52. İlgili kurum ve kuruluşlardan gelen resmi yazılar doğrultusunda GRETA 2019 Türkiye Raporu'ndan bu yana, münhasıran insan ticareti konusunda herhangi yeni bir kanun ya da yönetmeliğin yürürlüğe girmediği, yeni bir uluslararası anlaşmanın, ikili mutabakatın ya da protokolün yapılmadığı anlaşılmıştır. Bununla beraber 10/6/2020 tarihli ve 63 sayılı Suç Mağdurlarının Desteklenmesine Dair Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi'nin 7'nci maddesinde düzenlenen *kırılgan gruplara sunulacak hizmetler* insan ticareti mağdurlarını da kapsamaktadır.
53. Avrupa Konseyi İnsan Ticaretine Karşı Eylem Sözleşmesi'ne dayanılarak İnsan Ticareti ile Mücadele ve Mağdurların Korunması Hakkındaki Yönetmelik çıkarılmıştır. Bu Yönetmelik ile Türk vatandaşı ve yabancı ayrımı gözetilmeksizin insan ticareti mağdurlarının korunması, yabancı mağdurlara ikamet izni verilmesi ve mağdurlara sunulacak destek hizmetlerine ilişkin usul ve esaslar belirlenmiştir.⁶⁰ İnsan ticaretiyle daha etkili mücadele edilmesi ve hukuki korumanın daha üst düzeyde sağlanması açısından insan ticaretiyle mücadele ve insan ticareti mağdurlarına ilişkin hususların kanunla düzenlenmesi, bu çerçevede müstakil bir kanun çıkarılması gerekliliği değerlendirilmektedir.
54. GRETA 2019 Türkiye Raporu'nda, Türk makamlarına, insan ticaretine karşı, içerisinde somut faaliyetlerin, bunlara ilişkin hedeflerin ve yine bunların yürütülmesinden sorumlu paydaşların açıkça tanımlandığı ve bunlara dair gerekli bütçe kaynaklarının tahsis edildiği yeni bir ulusal eylem planının öncelikli olarak kabulü bir öncelik meselesi olarak vurgulanmıştır. İnsan ticaretiyle mücadeleye yönelik ulusal eylemin kapsamlı olmasını, insan ticaretinin cinsiyet boyutunu ve çocukların özel

⁵⁷ "Cumhuriyet savcısı, müdafî veya vekil sıfatıyla duruşmaya katılan avukat; sanığa, katılana, tanıklara, bilirkişilere ve duruşmaya çağırılmış diğer kişilere, duruşma disiplinine uygun olarak doğrudan soru yöneltebilirler. Sanık ve katılan da mahkeme başkanı veya hâkim aracılığı ile soru yöneltebilir" (CMK m. 201).

⁵⁸ Değirmenci, Olgun ve Karan, Ulaş, Batı Balkanlar ve Türkiye'ye yönelik Yatay Destek Projesi (Horizontal Facility for the Western Balkans and Turkey II), Avrupa Birliği ve Avrupa Konseyi, İnsan Ticareti ile İlgili Soruşturma Usullerine ve Yargı Organları Önündeki Kovuşturmalar İlişkin Boşluk Analizi, (Yayınlanmamış Taslak Rapor).

⁵⁹ İstanbul 1 No'lu Barosu'ndan alınan veriler.

⁶⁰ Değirmenci, Olgun ve Karan, Ulaş, Batı Balkanlar ve Türkiye'ye yönelik Yatay Destek Projesi (Horizontal Facility for the Western Balkans and Turkey II), Avrupa Birliği ve Avrupa Konseyi, İnsan Ticareti ile İlgili Soruşturma Usullerine ve Yargı Organları Önündeki Kovuşturmalar İlişkin Boşluk Analizi, (Yayınlanmamış Taslak Rapor).

hassasiyetlerini dikkate alırken zorla dilendirme, suça zorlama, zorla evlendirme ve organ ticareti de dahil olmak üzere tüm istismar türleri için, Türk uyruklular da dahil tüm insan ticareti mağdurlarını ele alan, mülteciler, sığınmacılar ve ülkesi içinde yerinden olan kişiler arasından insan ticareti mağdurlarını tanımlamayı öncelik haline getiren, ekonominin farklı sektörlerinde (tarım, inşaat, restoran, eğlence, evde çalışma gibi özellikle yüksek risk taşıyan sektörlerde) yasal çerçeveyi inceleyerek emek sömürüsü amaçlı insan ticareti mağdurlarının tanımlanmasını ve bu kişilere destek sunulmasını; STK'ları, sendikaları, iş müfettişlerini ve özel sektörü dahil ederek insan ticaretiyle mücadeleyi güçlendiren bir eylem planının kabulünü tavsiye etmektedir.⁶¹

55. Türkiye’de 2003 ve 2009 yıllarında olmak üzere iki İnsan Ticareti İle Mücadele Ulusal Eylem Planı kabul edilmiş olup; teknolojiyle eş hızla gelişen suç metotları, ülkemize yönelik kitlesel göç hareketlerindeki artış, insan ticareti ile mücadele amacıyla geliştirilen yasalar ve uygulama yönetmeliğinin eylem planından sonraki tarihlerde oluşturulmuş olması göz önünde bulundurulduğunda, ülkemizin üçüncü ve çok kapsamlı bir insan ticareti ile mücadele ulusal eylem planına acil ihtiyacı olduğu aşıkardır. İlgili husus Kurumumuzca GİB’e iletilmiş olup; cevabi resmi yazıda ülkemizin ihtiyacını karşılayacak kapsamlı bir ulusal eylem planının hazırlığının devam ettiği ifade edilmiştir.⁶²

C. İnsan Ticaretiyle Mücadelede Eğitim Faaliyetleri

56. İnsan ticareti suçunun önüne geçilebilmesi ancak bu suç türünün tanınması ve bilinirliğinin artırılması ile mümkün olacaktır. Nitekim önleyici faaliyetlerin en önemli basamaklarından birisi profesyonellerin eğitimidir. Her ne kadar belirli bir yaygınlığı mevcut ise de insan ticareti suçu, doğası gereği görünürlüğü güç suçlardandır. İnsan ticareti, sağlık alanından iş alanına geniş bir çerçevede ortaya çıkabilmekte ve bunun yanında diğer suçların saiki olarak da gizlenebilmektedir. Suçun bu niteliği göz önüne alındığında, önlenmenin sağlanabilmesi için eğitim çalışmalarının oldukça yoğun şekilde gerçekleştirilmesi esas olmalıdır.
57. Palermo Protokolü’nün 10’uncu maddesinde; *“Taraf Devletler, insan ticaretinin önlenmesinde kanun uygulayıcı makamlar, göçmenlikten sorumlu görevliler ve ilgili diğer görevlileri eğitecek ve verilen eğitimi güçlendireceklerdir.”* hükmüne yer verilmiştir. Hükme göre önleyici bir politika olarak profesyonellerin eğitiminin sağlanması, Protokol’e taraf devletlerin bir yükümlülüğüdür. Devletlerin hüküm kapsamındaki eğitimleri uzun dönemli ve belirli aralıklarla tekrarlanacak bir biçimde planlaması gerekmektedir. Bunun yanında insan ticareti suçunun geniş bir alanda ortaya çıkabildiği göz önüne alındığında eğitimin yalnızca kamu sektöründeki profesyonellere değil özel sektörün paydaş çalışanlarına da sağlanması gerekmektedir. Palermo Protokolü de bu hususa şu şekilde yer vermiştir; *“Eğitim, ...sivil toplum örgütleriyle, diğer ilgili kuruluşlarla ve sivil toplumun diğer unsurlarıyla iş birliğini teşvik etmelidir.”*
58. Ülkemizde son yıllarda insan ticareti suçunun tanınması ve profesyonellerin eğitilmesi yönünde müspet gelişmeler olmuştur. GİB öncülüğünde ve uluslararası projelerle desteklenen süreçlerle kamu kurumu personeline ve ilgili diğer profesyonellere insan ticareti ile mücadeleye yönelik eği-

⁶¹ Greta, Report Concerning The Implementation Of The Council Of Europe Commission On Action Against Trafficking In Human By Turkey, First Evaluation Around, 2019, p. 73.

⁶² GİB’in 25/11/2021 tarihli ve 54047 sayılı yazısı.

timler verilmesi sağlanmıştır. GİB'den edinilen bilgilere göre 2019 yılı içerisinde 3.087'i kamu görevlisi, 297'si sivil toplum, özel sektör çalışanı ve öğrenciler olmak üzere toplam 3.384 kişiye insan ticaretiyle mücadeleye ilişkin eğitim ve farkındalık artırıcı faaliyetler düzenlenmiştir. Aynı kapsamda 2020 yılı içerisinde fiziki ve çevrim içi olmak üzere toplam 12.879 kişiye eğitim verildiği, 2021 yılı içerisinde 1.984 kişiye insan ticareti ile mücadeleye yönelik eğitim düzenlendiği ifade edilmiştir.

59. GRETA, insan ticareti davalarıyla ilgilenen kolluk personelinin, savcılarının ve hâkimlerin eğitiminin ve uzmanlığının geliştirilmesini oldukça önemsemektedir. Bu kapsamda bahsedilen profesyonellere düzenli ve sistematik eğitimler sağlanması, şüphesiz uzmanlaşmanın en önemli basamağıdır. GRETA ayrıca düzenlenecek eğitimlerin; üst düzey karar verme mekanizmaları dâhil tüm düzeylerde uygulanmasını tavsiye etmektedir. Bu kapsamda Emniyet Genel Müdürlüğü'nden elde edilen bilgilere göre Asayiş Daire Başkanlığı tarafından 81 ilde bulunan Ahlak Büro Amirliklerinde görevli personele yönelik olarak 5 günlük toplam 30 saat üzerinden *İnsan Ticareti Suçu Soruşturma Teknikleri* kursu düzenlenmiştir. Bu kursun 2019 yılında 100 personele sağlandığı, 2021 yılı içerisinde de yapıldığı iletilmiştir. Ayrıca "İnsan Ticareti Suçu Soruşturma Teknikleri" eğitimine katılacak personelin öncelikli olarak insan ticareti suçunun yoğun işlendiği illerde görevli personel ile illerinde sınır kontrol noktaları bulunan personelden seçildiği öğrenilmiş, personellerin eğitim sonrası mağdur saptama ve yardıma yönelik yetkinliğinin artırılmasının hedeflendiği aktarılmıştır. Ayrıca Göçmen Kaçakçılığıyla Mücadele ve Hudut Kapıları Daire Başkanlığı'ndan insan ticareti suçu ile alakalı olarak suçla mücadele eden birimlerde yer alan personele yönelik eğitim çalışmalarının devam etmekte olduğu öğrenilmiş, 2020 yılında 247, 2021 yılında ise 284 olmak üzere toplam 531 personele insan ticareti ile mücadele eğitimi verildiği bilgisi alınmıştır.⁶³
60. Konu ile ilgili Jandarma Genel Komutanlığı'ndan elde edilen bilgilere göre; Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi eğitim müfredatında göçmen kaçakçılığı ve insan ticareti konuları mevcuttur. Bu kapsamda 2020 yılında 5.250 öğrenciye eğitim verilmiştir.⁶⁴
61. Adalet Bakanlığı Adli Destek ve Mağdur Hizmetleri Dairesi Başkanlığı'ndan edinilen bilgilere göre; BM Kalkınma Programı (UNDP) ve BM Mülteciler Yüksek Komiserliği (UNHCR) iş birliğinde mültecilerin adalete erişiminin güçlendirilmesi ve adalet kurumlarının kapasitesinin artırılması amacıyla *Mültecilerin Adalete Erişimlerinin Kolaylaştırılması Projesi* Eylül 2018 - Aralık 2019 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir. Bu proje kapsamında 7 pilot bölge belirlendiği, bu yerlere çalışma ziyaretleri gerçekleştirilerek mülteciler ile temas eden kurumlarla görüşüldüğü ve ihtiyaç analizi raporu hazırlandığı ifade edilmiştir. Bu ihtiyaç analizi sonrasında hâkim ve Cumhuriyet savcılarının başta olmak üzere süreçteki aktörlere yönelik eğitim programlarının gerçekleştirildiği, bu eğitim programları içerisinde mülteciler hukuku, mağdur mültecilere yaklaşım gibi özel konulara da yer verildiği belirtilmiştir. Proje kapsamında 210 hâkim ve Cumhuriyet savcısı, 70 avukat ve 165 uzmana eğitim verildiği bildirilmiştir.⁶⁵
62. Türkiye Adalet Akademisi tarafından meslek öncesi eğitim faaliyetleri kapsamında, 2019 yılında 448 Cumhuriyet savcısı adayına dörder saat *Göçmen Kaçakçılığı ve İnsan Ticareti Suçları Soruşturma*

⁶³ Emniyet Genel Müdürlüğü'nün 4/1/2021 tarihli ve E-23346125 sayılı yazısı.

⁶⁴ Jandarma Genel Komutanlığı'nın 5/11/2021 tarihli ve 6287381 sayılı yazısı.

⁶⁵ Adalet Bakanlığı Adli Destek ve Mağdur Hizmetleri Dairesi Başkanlığı'nın 8/11/2021 tarihli ve 1473 sayılı yazısı.

Usulü ve Uygulamaları konulu; 2020 yılında 455 Cumhuriyet savcısı adayına altışar saat *İnsan Ticareti ve Göçmen Kaçakçılığı* konulu dersler verildiği, sonraki yıllarda da bu çerçevede eğitimlerin verilmesinin planlandığı iletilmiştir. Yine meslek içi eğitim faaliyetleri kapsamında, 09-11/10/2019 tarihleri arasında Göç İdaresi Genel Müdürlüğü iş birliğinde İstanbul'da; Antalya, İstanbul, İzmir, Hatay, Ankara, Adana, Şanlıurfa, Muğla, Mersin ve Kırklareli illerinde görev yapan 25 hâkim ve 25 Cumhuriyet savcısının da katılımıyla, *İnsan Ticareti Suçuna İlişkin Farkındalık* konulu, 14/12/2021 tarihinde 100 katılımcıya yönelik *İnsan Ticareti ve Göçmen Kaçakçılığı Suçu* konulu eğitim gerçekleştirildiği ifade edilmiştir.⁶⁶

63. Yukarıda bir kısmı aktarılan ve insan ticareti ile mücadeleyle yönelik önleyici mahiyet taşıyan tüm eğitim faaliyetleri, ülkemizde gerçekleştirilen oldukça önemli ve başarılı adımlardır. İnsan ticareti suçunun tanınması ve suçla mücadele, mağdurların tanımlanması ve mağdurlara yaklaşım konusunda verilen tüm eğitimlerin sahada büyük bir fark yaratacağı ve bu müspet katkıların eğitim verilen personel oranında daha da artacağı değerlendirilmektedir. Türkiye Adalet Akademisi'nce periyodik olarak hakim ve savcılara yönelik eğitimler düzenlendiği görülmektedir. Bu olumlu gelişmelerin yanı sıra GRETA'nın ülkemize yönelik İnsan Ticareti Raporu'nda da dikkat çektiği bazı hususlar da baz alınarak iyileştirmeler yapılmasının yerinde olacağı değerlendirilmektedir. Bu kapsamda GRETA'nın insan ticareti hakkındaki eğitimlerin büyük ölçüde proje odaklı olduğu ve ilgili meslek mensuplarının başlangıç ya da devam eden eğitimlere entegre olmadığına yönelik tespitinin devam ettiği gözlemlenmektedir. İnsan ticareti alanına yönelik eğitimlerin 2020-2021 yıllarında da halen büyük ölçüde proje yoğunluklu olduğu, proje sürelerinin tamamlanması ile birlikte eğitimlerin bitirildiği, sistematik bir eğitim sürecinin oluşmadığı görülmüştür. Bu kapsamda insan ticaretiyle mücadeleyle yönelik eğitimlerin yalnızca proje odaklı değil, tüm meslek mensuplarına yönelik sistemli ve düzenli olması gerektiği değerlendirilmektedir. Yukarıda da değinildiği üzere uzmanlaşmanın ancak periyodik eğitimler yolu ile sağlanacağı, ayrıca eğitimlerin periyodik olarak yürütülmesinin yanı sıra GRETA tavsiyeleri doğrultusunda düzenli olarak güncellenmesi, yeni ortaya çıkan istismar türleri gibi hususlara ayrıca odaklanması gerektiği değerlendirilmektedir.

Ç. Farkındalık Oluşturma Tedbirleri ve Talebi Azaltmaya Yönelik Faaliyetler

64. İnsan ticaretiyle mücadelede farkındalık oluşturma tedbirleri kapsamında mağdur olma riski taşıyan hedef kitlenin uygun dillerde materyaller kullanılarak insan ticaretinin bir suç olduğu hakkında bilgilendirilmesi, kamuoyunu bilinçlendirme kampanyalarının yürütülmesi ve insan ticareti mağdurlarının koruma talep edebileceklerine ilişkin bilgilendirme çalışmalarının yapılması önemlidir.⁶⁷ Bu kapsamda ilgili kurum ve kuruluşlarından insan ticaretine ilişkin farkındalık yaratma gayesi ile yürütülen çalışmalar hakkında bilgi ve belge talebinde bulunulmuştur. Dönüşler çerçevesinde yapılan çalışmalardan bir kısmına aşağıda yer verilmiştir.

⁶⁶ Türkiye Adalet Akademisi'nin 9/11/2021 tarihli ve 1707 sayılı yazısı.

⁶⁷ UNODC, Toolkit to Combat Trafficking in Persons, s. 470. https://www.unodc.org/documents/human-trafficking/Toolkit-files/08-58296_tool_9-8.pdf (Erişim Tarihi: 4/8/2022)

65. Emniyet Genel Müdürlüğü tarafından insan ticareti suçuna yönelik toplum bilincinin arttırılması ve mağdurların bilgilendirilmesi amacıyla Türkçe, İngilizce, Rusça ve Arapça dillerinde hazırlanan 2.000.000 adet broşürün 81 ilde bulunan il emniyet müdürlüklerine gönderilerek 2019 yılı sonuna kadar dağıtımının yapıldığı belirtilmiştir.⁶⁸
66. GİB İnsan Ticareti Mağdurlarını Koruma Dairesi Başkanlığı tarafından 2019 yılında kamuoyunda farkındalık yaratmak amacı ile çocuk ve kadın sömürsünü konu alan iki adet kamu spotunun hazırlanarak ulusal kanallarda yayımlandığı, 30 Temmuz Dünya İnsan Ticaretiyle Mücadele Günü'nde bu suça dikkat çekmek amacıyla *Göç ve Uluslararası Koruma Alanında Sivil Toplumla İş Birliği İçin Teknik Destek Projesi* kapsamında GİB tarafından sosyal medya platformlarında yürütülen **#sesim-senol** kampanyası ile 1 milyonun üzerinde kişiye ulaşıldığı, bunun yanında Türkiye İnsan Ticaretiyle Mücadele Yıllık Raporu hazırlandığı ifade edilmiştir.⁶⁹
67. İl göç idaresi müdürlükleri (İGİM) tarafından 2019-2020-2021 yıllarında çeşitli farkındalık ve önleme çalışmaları yürütüldüğü ifade edilmiştir. Bu kapsamda; illerde bulunan bilboardlara insan ticaretine ve Yabancılar İletişim Merkezine (YİMER 157) ilişkin afişler asıldığı, şehir merkezlerinde stant kurularak halka broşürler dağıtıldığı, insan ticaretiyle mücadele kapsamında kısa film oluşturulduğu ve sosyal medya platformlarında paylaşıldığı, illerde bulunan yerel gazetelerde insan ticaretine ilişkin bilgilendirme haberleri yapıldığı belirtilmiştir.⁷⁰
68. GRETA'nın ülkemize ilişkin İnsan Ticareti Raporu'nda, sınır ötesi ve ülke içerisinde gerçekleşen farklı sömürü türlerindeki insan ticaretine ilişkin göçmen çocuklar, mülteciler, geçici koruma kapsamındaki çocuklar, sığınmacılar ve ülke içinde yerinden edilmiş kişiler gibi hassas gruplara yönelik ülke çapında farkındalık oluşturma kampanyalarının başlatılması tavsiye edilmiştir. Bu kapsamda, İGİM'ler tarafından özellikle nüfusu risk altında olabilecek daha küçük yerleşim yerlerinde farklı gruplara yönelik gerçekleştirilen farkındalık artırıcı çalışmalar oldukça önemli ve başarılı adımlardır. Ancak kamu kurumlarından gelen bilgi ve belgelerde farkındalık oluşturma tedbirleri kapsamında çoğunlukla yazılı ve görsel materyallerin hazırlanarak dağıtıldığı gözlemlenmiştir. Oysa gündelik hayatın bir parçası haline gelen sosyal medya araçlarının daha çok kullanılarak farkındalığın artırılması ve medya tarafından öne sürülen insan ticareti sorunu algısının, olayın net bir açıklamasını ve mağdurların gerçekçi bir tasvirini içermesi ve halkın bilgisi ile farkındalığını en üst düzeye çıkarması için sosyal medya uzmanlarıyla ortaklaşa insan ticaretiyle mücadele kampanyaları yürütülmesi tavsiye edilmektedir.⁷¹
69. GRETA Raporunda üzerinde durulun bir diğer husus gelecekteki farkındalık oluşturma faaliyetlerinin, tespit edilen ihtiyaçlara odaklanarak önceki tedbirlerin etki değerlendirmesi ışığında tasarlanması gerektiğine ilişkindir. Ancak sunulan bilgi ve belgelerde önceki yıllarda gerçekleştirilen farkındalık artırıcı faaliyetlerin olumlu ya da olumsuz etki değerlendirmesi yapıldığına ilişkin bir veri sunulmadığından değerlendirme yapılamamıştır.

⁶⁸ Emniyet Genel Müdürlüğü'nün 4/11/2021 tarihli ve E-23346125 sayılı yazısı.

⁶⁹ GİB'in 25/11/2021 tarihli ve 54047 sayılı yazısı.

⁷⁰ GİB'in 25/11/2021 tarihli ve 54047 sayılı yazısı.

⁷¹ UNODC, Toolkit to Combat Trafficking in Persons, s. 470. https://www.unodc.org/documents/human-trafficking/Toolkit-files/08-58296_tool_9-8.pdf (Erişim Tarihi: 4/8/2022)

70. GİB tarafından 2020 yılı içinde 282⁷² mağdur tespiti yapılmış olup bunların 140'ını çocuklar oluşturmaktadır.⁷³ 2021 Amerika Birleşik Devletleri İnsan Ticaretiyle Mücadele Raporu'nda Suriyeli ve diğer çocukların dilendirildiği; tarım işlerinde, restoranlarda, tekstil fabrikalarında, marketlerde, mağazalarda ve diğer işyerlerinde zorla çalıştırıldığı, suç şebekeleri tarafından özellikle Suriyeli kız çocuklarının insan ticaretine zorlandığı, bu nedenle Türk ve yabancı kadınlar ve kız çocukları ve sokaklarda dilenen, tarım ve sanayi sektörlerinde çalışan çocuklar gibi kırılgan gruplar arasında mağdur tespiti ilişkin çalışmaların artırılması gerektiği vurgulanmıştır.
71. Türkiye'de suça sürüklenen, suç mağduru olan, sokakta sosyal tehlikelerle karşı karşıya kalan veya refakatsiz göçmen olan çocuklar Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı sorumluluğundadır. 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu kapsamında korunma altına alınan çocuklara çocuk destek merkezlerinde⁷⁴ barınma, sağlık, eğitim ve psikososyal destek gibi temel hizmetler sağlanmakta; önleyici ve koruyucu tedbirler uygulanmaktadır. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Rehberlik ve Teftiş Başkanlığı tarafından, ülke genelinde çocuk bakım kuruluşlarında koruma ve bakım altında bulunan çocuklara hizmet veren tüm personelin hizmet kapasitesini artırarak çocuklara sunulmakta olan psikososyal destek programına katkı vermesini sağlamak üzere *Temel Personel Eğitimleri* gerçekleştirildiği ifade edilmiştir. Program kapsamında; iletişim/ilişkileri başlatma ve sürdürme, çocuğa yaklaşım ve iletişim kurmak, çocukların gelişimini desteklemek, olumlu davranış kazandırmak, kriz ve krize müdahale, sınırlar-sorumluluklarımız ve mahremiyet, birlikte ekip olmak/iş yapmak gibi modüller bulunduğu ifade edilmiştir.⁷⁵ *Türkiye'deki Göçmenlerin ve İnsan Ticareti Mağdurlarının Haklarının Korunmasının Güçlendirilmesi Projesi* kapsamında çocuk destek merkezlerinde görev yapan meslek elemanları (sosyal çalışmacı, psikolog, çocuk gelişimcisi, öğretmeni, sosyolog gibi) ile Aile ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüklerinde görev yapan avukatlara yönelik *Göçmen ve Mülteci Çocuklar, Çocuk Dostu Adalet ve Sığınma ve AİHS* başlıklı kendi kendine öğrenme yöntemi ile çevrim içi ortamda gerçekleştirilen HELP kurslarının 2021 yılı Haziran ayı itibarıyla başlatıldığı bilgisi sunulmuştur.⁷⁶
72. Anılan Kurumlar tarafından iletilen bilgilerde her ne kadar çeşitli eğitimler verildiği belirtilmişse de doğrudan insan ticareti mağduru odaklı bir bilgilendirme programının yer almadığı görülmüştür.
73. Milli Eğitim Bakanlığı Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü tarafından özellikle Suriyelilerin yoğun olduğu iller başta olmak üzere ulusal ve uluslararası kaynaklar kullanılarak düzenli saha taramalarının yapıldığı, tespit edilen 18 yaş altı çocukların örgün eğitim sistemine kazandırılarak, çocuk yaşta evlilik, çocuk işçiliği vb. alanlarda yasa dışı durumların önüne geçilmeye çalışıldığı ve aynı kapsamda tespit edilen ihtiyaç sahibi yetişkinlere nitelikli eğitim ve meslek edindirme kursları sağlandığı ifade edilmiştir.⁷⁷

⁷² GİB, Türkiye İnsan Ticaretiyle Mücadele 2019 Raporu, Ankara, 2020.

⁷³ GİB'in 25/11/2021 tarihli ve 54047 sayılı yazısı.

⁷⁴ Suça sürüklenmesi, suç mağduru olması veya sokakta sosyal tehlikelerle karşı karşıya kalması sebebiyle haklarında bakım tedbiri veya korunma kararı verilen çocuklardan; psikososyal desteğe ihtiyaç duyduğu tespit edilenlerin, bu ihtiyaçları giderilinceye kadar geçici süre ile bakım ve korunmalarının sağlandığı, bu süre içerisinde aile, yakın çevre ve toplum ilişkilerinin düzenlenmesine yönelik çalışmaların yürütüldüğü; çocukların mağduriyet, suça sürüklenme, yaş ve cinsiyet durumuna göre ayrı ayrı yapılandırılan veya ihtisaslaştırılan yatılı sosyal hizmet kuruluşlarıdır.

⁷⁵ Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Rehberlik ve Teftiş Başkanlığı'nın 27/10/2021 tarihli ve 1566190 sayılı yazısı.

⁷⁶ Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü'nün 3/11/2021 tarihli ve 1607236 sayılı yazısı.

⁷⁷ Milli Eğitim Bakanlığı Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü'nün 10/11/2021 tarihli ve 36659826 sayılı yazısı.

74. 2020 yılında ülkemizde tespit edilen mağdurların yarısının çocuk olması nedeniyle çocuklara yönelik farkındalık artırıcı çalışmalar ile talebi azaltmaya yönelik tedbirlerin ayrıca ele alınması gerekmektedir.
75. GRETA'nın ülkemiz hakkında hazırladığı raporda Türkiye'de tespit edilen insan ticareti mağdurlarının büyük çoğunluğunun fuhuş yoluyla sömürülen yabancı kadınlar olduğuna ve iş gücü sömürüsü amaçlı tespit edilmiş insan ticareti mağdurlarının sayısının artış gösterdiğine dikkat çekilmektedir. Bu duruma ilişkin olarak kurum ve kuruluşlardan gelen yazılarda konunun farklı yönlerine dikkat çekilmiştir.
76. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı Uluslararası İşgücü Genel Müdürlüğü koordinasyonunda Uluslararası Göç Örgütü iş birliği ile yürütülen *Kamu-Özel Sektör İşbirliği: Uluslararası İşgücü Göçü için Yasal Yolların Desteklenmesi Projesi* kapsamında *iş gücü piyasasında emek sömürüsü, zorla çalıştırma ve insan ticareti* konularında iş gücü piyasasının denetiminde rol alan personele farkındalık artırıcı çalıştaylar düzenlendiği ifade edilmiştir.⁷⁸
77. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı Rehberlik ve Teftiş Başkanlığı tarafından ise insan ticareti ile mücadele kapsamında Avrupa Konseyi Batı Balkanlar ve Türkiye'ye Yönelik Yatay Destek (Horizontal Facility) kapsamında *Türkiye'deki Göçmenlerin ve İnsan Ticareti Mağdurlarının İnsan Hakları Açısından Korunmasının Güçlendirilmesi Projesi* çerçevesinde iş müfettişlerine yönelik olarak eğitim ve farkındalık programları sürdürüldüğü belirtilmiştir.
78. ICMPPD tarafından 2017-2018 yılları arasında *Türkiye'de İnsan Ticaretinin Önlenmesi, Tespiti ve Mücadelesi Projesi* kapsamında 81 ilde 1500 adet insan ticareti farkındalık artırma posterleri dağıtıldığı, 2021 yılının Çocuk İşçiliğinin Sona Erdirilmesi Uluslararası Yılı olması sebebiyle, bu hususta eylem taahhütlerinde bulunduğu, Türkiye ile ilintili olarak çocuk ticareti özelinde risk faktörlerine, çocuk ticaretine sebebiyet veren savunmasızlıklara, tarım ve sanayi sektörlerinde çocukları etkileyen insan ticaretinin türlerine ve koruma ihtiyaçlarına odaklanıldığı belirtilmiştir.
79. AB, FERRERO ve CAOBISSCO (Avrupa Çikolata, Bisküvi ve Şekerleme Sanayi Kuruluşu) tarafından desteklenen ve 21 ilde yürütülen projeler kapsamında, ILO tarafından mevsimlik tarımda çocuk işçiliği ile mücadele kapsamında yürütülen projelerdeki kapsayıcı müdahale modeliyle 2023 yılı sonu itibarı ile toplam 18.300 çocuğun çalışma hayatından çekilmesinin ve/veya çalışmaya başlamasının önlenmesinin hedeflendiği belirtilmiştir.⁷⁹
80. Bu olumlu gelişmelerin yanında, ilgili kurumların emek sömürüsü amaçlı insan ticaretine dair farkındalık çalışmalarının cinsel istismar amacıyla insan ticaretine dair farkındalık çalışmalarından daha sınırlı kaldığı, emek sömürüsüne ilişkin talebin azaltılmasına ilişkin faaliyetlerin daha çok proje odaklı olduğu ve kamu kurumlarının daha çok inisiyatif alması gerektiği gözlemlenmiştir. Bu kapsamda, GİB'in koordinasyonunda ülke içinde kurumsal sorumluluk taşıyan şirketlerin tüm yurt dışı faaliyetlerinde ve tedarik zincirlerinde insan haklarını gözetmeye yönelik farkındalığın artırılması ve bu doğrultudaki faaliyetlerin koordine edilmesi amacıyla kamu kurumları, şirketler, sendikalar ve STK'lar gibi ilgili tüm aktörleri dâhil eden çalışma grupları kurulabileceği ve bu kapsamda şirket-

⁷⁸ Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı Uluslararası İşgücü Genel Müdürlüğü'nün 4/11/2021 tarih ve 56981 sayılı yazısı.

⁷⁹ Greta Raporu'na Dair ILO Türkiye Ofisi'nin Görüşleri.

lerden üretim süreçlerine dair bilgiler ile tedarik zincirlerinde insan ticareti risklerini azaltmak için aldıkları tedbirler hakkında bildirimde bulunmalarının istenebileceği tavsiye edilmektedir.

D. İnsan Ticaretiyle Mücadelede Sınır Tedbirleri

81. Asya ve Avrupa arasında bir köprü konumunda bulunan Türkiye, bu coğrafi özelliğinden kaynaklı olarak başta Suriye, Irak ve Afganistan olmak üzere Asya ve Afrika ülkelerinden gelen göçmenler için hem bir transit ülke hem de hedef ülke durumundadır. Çoğunluğu Suriyeli olmak üzere yaklaşık 5 milyon yerinden edilmiş yabancıya ev sahipliği yapan Türkiye, bu yönüyle Dünyada en fazla sığınmacı bulunduran ülke konumundadır. Halihazırda özellikle Afganistan ve Suriye’de süren çatışma ve iç karışıklıklar nedeniyle Türkiye’ye yönelik göç dalgaları devam etmektedir. Türkiye’ye gelen göçmenler arasında insan ticareti mağdurları da bulunabilmektedir. Bu çerçevede insan ticareti belirtilerini saptama ve mağdurların desteğe hızlı ve etkin erişimini sağlama hususları önem kazanmaktadır.
82. Göç ve insan ticaretiyle mücadelede sınır tedbirlerini almada görevi bulunan kurumlar GİB, Jandarma Genel Komutanlığı, Emniyet Genel Müdürlüğü ile Sahil Güvenlik Komutanlığı olarak ön plana çıkmaktadır.
83. 29/8/2003 tarihli ve 25214 sayılı Resmî Gazetede yayımlanan Yabancıların Çalışma İzinleri Hakkında Kanunun Uygulama Yönetmelik’in 7’nci maddesi kapsamında yurt içinden yapılacak başvurular hakkında yapılan düzenleme “Yurt içinden, sadece en az altı ay süreli ikamet tezkeresi almış ve bu süresi sona ermemiş olan yabancılar veya bunların işverenleri, başvurularını doğrudan Bakanlığa yapabilirler.

... Ancak, insan ticaretine konu olan veya olabilecek alanlarda çalışacak yabancılar için altı ay süreyle ikamet etmiş olması konusu dikkate alınmayarak, her defasında dış temsilciliklerimizden çalışma vizesi almaları koşulu aranır.” hükmünü amirdir.⁸⁰
84. Vize muafiyetleri kapsamında Türkiye’ye gelen yabancılardan insan ticareti mağduru olduğu tespit edilerek gönüllü ve güvenli geri dönüş yapan mağdurların tekrar vize muafiyeti kapsamında Türkiye’ye gelerek ikinci kez insan ticareti mağduru olma olasılığının önüne geçebilmek amacıyla bahse konu yabancılardan Türkiye’ye girişi ön izin şartına bağlanmaktadır.
85. Jandarma Genel Komutanlığı’ndan alınan resmi verilere göre; Türkiye’nin doğu sınırında düzensiz göç ve insan ticareti ile mücadele kapsamında; Ağrı, Hakkari, Iğdır ve Van illerinde toplam 141 kontrol noktasında Jandarma Genel Komutanlığı’nca görevlendirilen 2.335 personel ile ilave tedbirler alınmaktadır. Ayrıca düzensiz göçmenlerin geçişini engellemek için iç sularda jandarma botu ile devriye görevi icra edilmektedir. Sınır hattı ve yurt içi ilerleme güzergâhları tahsis edilen insansız hava araçları ile 24 saat izlenmektedir.⁸¹
86. Emniyet Genel Müdürlüğü Asayiş Daire Başkanlığı Suç Soruşturma Şube Müdürlüğü Ahlak Büro Amirliği (Cinsel Suçlarla Mücadele Büro Amirliği) tarafından iletilen bilgi ve belgelere göre; insan

⁸⁰ GİB’in 25/11/2021 tarihli ve 54047 sayılı yazısı.

⁸¹ Jandarma Genel Komutanlığı’nın 5/11/2021 tarihli ve 6287381 sayılı yazısı.

ticareti suçu ile ilgili soruşturma, delillendirme, mağdur tespiti konularında yetkinlik ile bu suçla mücadelede ulusal ve uluslararası hukuka uygun evrensel değerler çerçevesinde bilgi, beceri ve davranış kazandırmak amacıyla eğitimler düzenlendiği belirtilmiştir. Bu eğitimlerde insan ticareti suçunun yaygın olarak görüldüğü sahil kentleri ile sınır kapısı bulunan illere öncelik verilmiştir.⁸²

87. Düzensiz göçle yapılan etkin mücadele sayesinde insan ticareti alanında mağdurlaştırmanın önlenmesi ve varsa mağdurların ivedi olarak tespiti mümkün kılınmıştır.

E. Veri Toplama ve Araştırma

88. GİB tarafından İGİM'lerce tanımlanmış mağdurların dosyalarının gizlilik esasına riayet edilerek toplanmakta olduğu, Başkanlıkça mağdurların uyruk, yaş, cinsiyet, sömürü türü ve yararlandığı destek programı gibi bilgilerini de içerecek şekilde istatistiklerin düzenli olarak tutulduğu bildirilmiştir. Yine İGİM'lerden haftalık mülakat sayılarının düzenli olarak toplanarak 81 il müdürlüğü tarafından gerçekleştirilen mülakat sayılarının güncel olarak tutulduğu ifade edilmiştir.⁸³
89. Jandarma Genel Komutanlığı tarafından, sahada icra edilen insan ticaretiyle mücadele operasyonlarında; sömürü türleri ve kurtarılan mağdurlar ile hakkında işlem yapılan insan tacirlerinin; yaş, cinsiyet ve uyruklarına ait verilerin güncel olarak tutulduğu aktarılmıştır.⁸⁴
90. Göçmen Kaçakçılığıyla Mücadele ve Hudut Kapıları Daire Başkanlığınca, polis sorumluluk bölgesinde yaşanan insan ticareti olaylarına ilişkin veriler düzenli bir şekilde toplanmakta, söz konusu veriler insan ticareti suçunun işlendiği bölge, mağdur ve şüphelilere ait yaş, cinsiyet, uyruk, sömürü türü gibi başlıklar halinde detaylandırılarak tutulmakta ve yapılan proaktif mücadele yöntemlerinden olan risk analiz çalışmalarına esas teşkil etmektedir.⁸⁵
91. Adalet Bakanlığı Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü'nden alınan bilgiye göre, insan ticareti suçu mağdurlarına, şiddet mağduru kadınlara, adli sürece dâhil olan çocuklara ve dezavantajlı gruplara ilişkin Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi'nden ayrıntılı istatistik üretilebilmesi için Genel Müdürlük koordinesinde 24/4/2017 tarihinden itibaren suç-mağdur eşleştirmesi yapılarak ekrana veri girilmesi-nin zorunlu hale getirildiği, insan ticareti suçuna ilişkin verilerin daha sağlıklı ve düzenli alınabilmesi için bu suça ilişkin mahkemelerce verilen kararların okunarak daha detaylı veri elde etmek amacıyla verinin doğru, eksiksiz ve zamanında girişine yönelik farkındalık oluşturulması için eğitimler verildiği; ancak insan ticareti suçu mağdurlarının kendi içinde kırılğan gruplar özelinde detaylı bir istatistiki verinin henüz tutulmadığı iletilmiştir. Savunma bazında da insan ticareti mağdurlarının yaş, cinsiyet, uyruk bilgilerine göre kırılğan grupların tespitini sağlayacak şekilde bir istatistiğin tutulmadığı gözlemlenmiştir.⁸⁶
92. İnsan ticaretiyle mücadele politikalarının hazırlanması, izlenmesi ve değerlendirilmesine esas teşkil etmek üzere, insan ticareti suçlarına ilişkin dosyalarının soruşturulması, kovuşturulması ve hükme

⁸² Emniyet Genel Müdürlüğü'nün 4/11/2021 tarihli ve E-23346125 sayılı yazısı.

⁸³ GİB'in 25/11/2021 tarihli ve E9370195100054047 sayılı yazısı.

⁸⁴ Jandarma Genel Komutanlığı'nın 5/11/2021 tarihli ve 6287381 sayılı yazısı.

⁸⁵ Emniyet Genel Müdürlüğü'nün 4/11/2021 tarihli ve E-23346125 sayılı yazısı.

⁸⁶ Ankara Barosu Mülteci Hakları Merkezi'nin 14/10/2021 tarihli ve 51256 sayılı yazısı.

bağlanmasının yanı sıra mağdur haklarının korunması ve desteklenmesine yönelik tedbirlere dair güvenilir istatistik verilerinin derlenerek insan ticaretine yönelik kapsamlı ve tutarlı bir sistemin Adalet Bakanlığınca geliştirilmesi ve muhafaza edilmesi gerekliliği değerlendirilmektedir.

F. İnsan Ticareti Mağdurlarının Tespiti

93. Avrupa Konseyi İnsan Ticaretine Karşı Eylem Sözleşmesi'nin 10'uncu maddesi, tarafların insan ticareti mağdurlarının tespit edilmesine yönelik tedbirleri kabul etmesi yükümlülüğünü getirmiştir. Buna göre taraflar, *"insan ticaretini önleme ve mücadele etme, çocuklarla birlikte mağdurları tespit etme ve yardımda bulunmaya yönelik eğitilmiş ve nitelikli insanların çalıştığı yetkili makamlarını oluşturmakla"* görevlidir. İnsan ticaretinin tespiti kolay bir süreç olmamakla birlikte bazen tespit süresinin uzunluğu da bu kişilerin haklarında alınacak sınır dışı etme gibi kararların varlığı halinde ek mağduriyetlere yol açabilmektedir. Bu nedenle Sözleşme, yetkili makamların bir kişinin insan ticareti mağduru olduğunu düşünmesi için haklı gerekçelerin oluşması durumunda, tespit süreci tamamlanana kadar söz konusu kişinin sınır dışı edilmemesini ve Sözleşme'nin şart koştuğu desteği almasını sağlayacak yönde potansiyel mağdurların haklarının korunmasını da düzenlemiştir. Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu da Sözleşme'ye koşut olarak 55'inci maddesinde hakkında sınır dışı kararı alınamayacak kimseler arasında *insan ticareti mağdurlarına* da yer vermiştir.
94. İnsan ticareti mağdurlarının tespitine yönelik usul, İnsan Ticaretiyle Mücadele ve Mağdurların Korunması Hakkında Yönetmelik'in 16, 17, 18'inci maddelerinde düzenlenmiştir. 16 ncı madde; *"Mağdur olduğunu beyan eden veya insan ticareti suçundan haberdar olan herkes durumu yazılı, sözlü veya elektronik olarak, acil yardım ve ihbar hattına, Cumhuriyet Başsavcılığına veya kolluğa ihbar eder."* hükmüne yer vererek muhtemel insan ticareti vakalarının tespitinin usulünü tanımlamıştır. İnsan ticareti vakasına tanıklık eden, herhangi bir biçimde haberdar olan ya da mağdur olduğunu beyan eden kişiler şikayetlerini acil yardım hattı *YİMER 157*, kolluk kuvvetlerine veya il Cumhuriyet başsavcılığına iletebilmektedir.⁸⁷ Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı ve Sağlık Bakanlığı gibi devlet kurumları, mağdur olduklarından şüphelendikleri kişiyi Acil Yardım ve İhbar Hattına ve ayrıca ivedilikle İGİM'e, kolluğa veya Cumhuriyet başsavcılığına bildirmekle yükümlüdür. Yine Yönetmelik'in 16'ncı maddesi uyarınca STK'lar kendilerine yapılan insan ticareti suçuyla ilgili ihbarları İGİM'e, kolluğa ve Cumhuriyet başsavcılığına bildirmekle yükümlüdür.
95. 2020 yılı İnsan Ticaretiyle Mücadele Koordinasyon Komisyon Toplantısı'nda mağdur tanımlamalarına ilişkin olarak çocuklarda ikincil örselelenmenin önüne geçilebilmesi ve travmatik deneyimlerin dikkate alınması amacıyla *"Terör örgütleri tarafından çeşitli yöntemlerle (tehdit, kaçırma, kandırma, çaresizliğinden yararlanma vb.) terör örgütleri lehine hizmet etmeye zorlanan çocukların dosyaları, ilgili kolluğun konu hakkındaki tespiti ile birlikte İnsan Ticaretiyle Mücadele ve Mağdurların Korunması Hakkında Yönetmelik uyarınca insan ticareti mağduru olup olmadıklarının idari yönden değerlendirilmesi amacıyla il göç idaresi müdürlüklerine gönderilir. İnsan ticareti mağduru tanımlamaları 15 yaşın altındaki (15 yaş dâhil) çocuklarda dosya üzerinden, diğer (16-18 yaş arası) çocuklarda ise il göç idaresi müdürlüklerince gerçekleştirilecek mülakatlara göre yapılır."* kararı alınmıştır. 2021 yılı

⁸⁷ Bkz. Avrupa Konseyi İnsan Ticaretine Karşı Eylem Sözleşmesi'nin Türkiye tarafından Uygulanmasına İlişkin Rapor.

içerisinde 14 çocuk asker tanımlaması yapılmış olup ilgili kurumlarla bu konuda iş birliğinin devam ettiği bilgisi iletilmiştir.⁸⁸

96. GİB'den elde edilen bilgilere göre geri gönderme merkezlerinde bulunan düzensiz göçmenler arasından insan ticareti mağdurunun tespiti 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nun 54'üncü maddesinin birinci fıkrası hükümleri kapsamında yapılmaktadır. Buna göre, Türkiye'de bulunduğu süre zarfında geçimini meşru olmayan yollardan sağlayanlar ve çalışma izni olmadan çalıştığı tespit edilenler ile hakkında sınır dışı etme kararı alınan yabancılarla İGİM tarafından insan ticareti göstergelerine yönelik mülakat gerçekleştirildiği ifade edilmiştir. Bu hususa ek olarak geri gönderme merkezlerinde bulunan kişilerde insan ticareti mağdurlarına ilişkin göstergelerin mevcut olduğu durumlarda il müdürlüklerinde bulunan uzman personel tarafından insan ticareti mülakatı da gerçekleştirilmektedir.
97. Ev hizmetleri, restoran, eğlence gibi sektörler de insan ticareti mağdurlarının yoğun gözlemlendiği alanlardandır. Bu kapsamda GRETA, özel haneler ve küçük iş yerleri, oteller ve gıda, yeme-içme hizmetleri ve restoranlar ve küçük tarım üniteleri dâhil olmak üzere insan ticaretinin önlenmesinde aktif çalışabilmeleri için iş müfettişlerinin kapasitesini artırmayı tavsiye etmektedir. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı tarafından verilen yanıtta, insan ticaretinin önlenmesi hususunda müstakil çalışma yapılmadığı ifade edilmiştir. Keza Sosyal Güvenlik Kurumu (SGK) ise kendi kurumları bünyesinde görev yapan denetim elemanlarının asli görevlerinin yasal olarak belirlendiğini; insan ticareti alanındaki denetimlerin sosyal güvenlik denetmenlerinin asli görev tanımları içerisinde yer almasının mümkün olmadığını, bu alandaki asli denetim görevinin kolluk kuvvetlerine ait olduğunu ifade etmiştir.⁸⁹
98. GİB tarafından 2020 yılında insan ticareti mağduru olabileceği şüphesi ile 4.919 kişi ile görüşme yapılırken 2021 yılında bu oranın %64'lük bir artışla 8.077'ye yükseldiği bildirilmiştir. Tanımlanan mağdur sayısının ise 2020'de 282 olduğu, 2021 yılı içerisinde gerçekleştirilen 8.077 mülakat sonrası %42'lik artışla 402'ye ulaştığı ifade edilmiştir. GİB'den alınan bilgilere göre son beş yılda cinsel sömürü ve iş gücü sömürüsü ilk sıralarda yer almaktadır.

⁸⁸ GİB'in 25/11/2021 tarihli ve E9370195100054047 sayılı yazısı.

⁸⁹ SGK Başkanlığı Sigorta Primleri Genel Müdürlüğü'nün 8/11/2021 tarihli ve E-92150556 sayılı yazısı.

İnsan ticareti mağdurlarının sömürü türleri (2017-2021)

Sömürü Türü	2017	2018	2019	2020	2021	Toplam	%
Cinsel Sömürü	186	95	144	160	200	785	58,7
İş Gücü Sömürüsü	52	39	55	73	111	330	24,7
Zorla Dilendirme	65	-	4	43	22	134	10,1
Zorla Evlendirme	-	-	11	4	54	69	5,2
Çocuk Savaşçı	-	-	-	-	14	14	1,0
Çocuk Satışı	-	-	1	1	1	3	0,2
Organ-Doku Ticareti	-	-	-	1	-	1	0,1
Toplam	303	134	215	282	402	1.336	100

Kaynak: GİB

Tanımlanan insan ticareti mağdurlarının yaş aralığına bakıldığında, 2017-2021 yıllarında mağdurların yaklaşık %33'ünün çocuk olduğu, yaklaşık % 59'unun ise 18-35 yaş aralığında olduğu görülmektedir.

İnsan ticareti mağdurlarının yaş dağılımı (2017-2021)

Yaş	2017	2018	2019	2020	2021	Toplam	%
(-) 18	98	15	31	165	118	427	32,1
18-25 Yaş	124	63	74	41	119	421	31,3
26-35 Yaş	61	42	73	56	128	360	27,0
36 (+)	20	14	37	20	37	128	9,6
Toplam	303	134	215	282	402	1.336	100

Kaynak: GİB

Türkiye'deki mağdurların çoğunluğunun cinsel sömürü maksatlı insan ticaretine maruz kalan kadınlardan oluştuğu, son beş yılda tespit edilen mağdurların yaklaşık %80'inin kadın olduğu görülmektedir.

İnsan ticareti mağdurlarının cinsiyet dağılımı (2017-2021)

Cinsiyet	2017	2018	2019	2020	2021	Toplam	%
Erkek	91	23	20	61	81	276	20,5
Kadın	212	111	195	221	321	1060	79,5
Toplam	303	134	215	282	402	1.336	100

Kaynak: GİB

2017-2021 yılları arasında uyruklu bazında insan ticareti mağduru sıralamasında ilk beş sıranın Suriye, Özbekistan, Kırgızistan, Afganistan ve Fas uyruklu yabancılardan oluştuğu bildirilmiştir.

İnsan ticareti mağdurlarının uyrukları (2017-2021)

Uyruk	2017	2018	2019	2020	2021	Toplam	%
Suriye	86	15	37	159	158	455	34,1
Özbekistan	19	29	44	38	63	193	14,4
Kırgızistan	31	14	32	14	12	103	7,7
Afganistan	21	21	14	11	22	89	6,6
Fas	26	18	28	5	5	82	6,1
Türkiye	9	-	2	11	42	64	4,8
Azerbaycan	11	3	6	9	9	38	2,8
Ukrayna	16	3	10	2	5	36	2,7
Türkmenistan	11	3	5	4	11	34	2,5
Rusya	16	1	4	3	6	30	2,2
Endonezya	3	6	11	2	5	27	2,0
Kazakistan	9	7	4	4	3	27	2,0
Moldova	20	1	4	1	-	26	1,9
Gürcistan	10	1	2	2	-	15	1,1
İran	-	1	2	2	9	14	1,0
Diğer	5	9	11	17	61	103	7,7
Toplam	303	134	215	282	402	1.336	100

Kaynak: GİB

İnsan ticareti mağdurlarının tespit edildiği illere bakıldığında İstanbul ve Antalya gibi yabancı nüfusun ve cinsel sömürüye açık eğlence sektörünün yoğun olduğu illerin ön plana çıktığı görülmektedir. Yine aynı dönemde mağdurların yaklaşık %61'inin (820 kişi) tespit edildiği ilk beş il sıralamasının İstanbul, Antalya, Şanlıurfa, İzmir ve Gaziantep olduğu görülmektedir.

İnsan ticareti mağdurlarının tespit edildikleri illere göre dağılımı (2017-2021)

İl	2017	2018	2019	2020	2021	Toplam	%
İstanbul	48	42	48	98	130	366	27,2
Antalya	66	32	30	17	12	157	11,5
Şanlıurfa	22	-	3	71	34	130	9,6
İzmir	20	14	28	16	14	92	6,6
Gaziantep	-	1	17	5	52	75	5,4
Hatay	24	7	19	7	13	70	5,2
Ankara	28	8	3	3	16	58	4,2
Muğla	15	-	6	2	18	41	3,0
Mersin	18	-	3	2	17	40	2,9
Adana	8	14	3	4	6	35	2,5
Diğer	54	17	72	62	90	295	21,9
Toplam	303	134	215	282	402	1.336	100

Kaynak: GİB

99. İnsan ticareti mağdurlarının tespitinin oldukça meşakkatli ve titizlik gerektiren zor bir konu olduğu görülmekle birlikte ülkemizin son yıllarda karşılaştığı yoğun göç hareketleri göz önüne alındığında 2019 yılından itibaren tespit edilen mağdur sayısında sürekli bir artış olmasına rağmen gerçek mağdurların sayısının daha fazla olduğu değerlendirilmektedir. Bu noktada GRETA tavsiyeleri de göz önüne alındığında çalışma hayatında, istismar mağdurları arasında, düzensiz göçmenler arasında insan ticareti mağdurlarının tespit edilebilmesi için kurumlar arasında daha fazla iş birliği ve gayrete ihtiyaç olduğu değerlendirilmektedir.

G. Kırılgan Gruplar

100. Uluslararası insan hakları hukuku metinlerinde özel olarak kırılganlığın tanımlanmadığı ve kırılgan grupların sıralanmadığı görülmektedir. Bu bağlamda, kırılganlık yaklaşımının literatüre insan hakları hukuku pratiği aracılığıyla dahil olduğunu söylemek mümkündür. Yaş, cinsiyet, etnisite ve azınlık

olma hali, sağlık durumu ve özgürlüğünden mahrum olma hali gibi durumlar uluslararası insan hakları hukuku bakımından kırılmalığa örnek olarak verilebilir.

101. GRETA'nın 2019 raporunda yer verildiği üzere 2014-2018 yılları arasında toplamda Türk makamlarınca %80'i kadın ve %22'si çocuk olmak üzere 776 insan ticareti mağduru tanımlanmıştır.⁹⁰
102. 2020 yılında tanımlanan mağdurların; 140'ı çocuk, 58'i 18-25 yaş aralığında, 62'si 26-35 yaş aralığında, 22'si ise 36 yaş ve üzerindedir. 2020 yılında tanımlanan 282 mağdurun sömürü türlerine göre dağılımı ise; cinsel sömürü 160, iş gücü sömürüsü 73, zorla evlendirme 4, dilendirme 43, organ-doku ticareti 1, çocuk satışı ¹⁹¹ şeklindedir. Mağdurun yaşı, cinsiyeti, uyuğu göz önünde bulundurulduğunda yukarıda kırılmalı gruplar olarak tanımladığımız gruplara mensup kimselerin çaresizliklerinden faydalanma potansiyel riskinin daha yüksek olduğunu söylemek mümkündür. Bu nedenle mağdurun haklarına yönelik farkındalığı çok önemlidir.
103. Soruşturma veya kovuşturma aşamasında suç mağdurlarına tanınan haklar ile sağlanan hizmet ve yardımlara ilişkin esasları ve bu hizmetlerin yerine getirilmesine dair görev, yetki ve sorumlulukları düzenlemek amacıyla 2017 yılında Adalet Bakanlığınca Mağdur Hakları Kanun Tasarısı hazırlanmıştır. İlgili yasa tasarısının 2 nci maddesinin f bendinde “*Kırılmalı Grup*” cinsel suç, aile içi şiddet, terör, göçmen kaçakçılığı ve insan ticareti suçu mağdurları ile çocuk, kadın, yaşlı ve engelli mağdurları şeklinde tanımlanmışsa da ilgili tasarı kanunlaşmadığından, ulusal hukukta kırılmalı grupları tanımlayan yasal bir mevzuat söz konusu değildir. Halen ilgili tanımlama pratikte belirlenen bir husus niteliği taşımaktadır.⁹² 63 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi'nin 7'nci maddesinde kırılmalı gruplara sunulacak hizmetler belirlenmiş olup insan ticareti suçu mağdurlarına da adli destek ve mağdur hizmetleri müdürlüklerine başvurmaları halinde bu hizmetlerden yararlanma hakkı getirilmiştir.⁹³
104. “Refakatsiz çocuk/küçük” kavramı⁹⁴ anne ve babasından ayrılmış olan ve hukuk veya geleneğe göre kendisinden sorumlu olacak birisi bulunmayan 18 yaşından küçük kişileri ifade etmek için kullanılmaktadır. Refakatsiz çocukların ülkemize geliş nedenleri incelendiğinde; bazılarının aileleriyle birlikte yola çıktıkları ancak yolda birbirlerini kaybettikleri veyahut bazen hayati tehlike, zulüm riski, ekonomik zorluklar nedeniyle ailelerinin bir kaçakçıyla anlaşıp çocuklarını kurtarmak için gönderdikleri, bazılarının ise geri dönebilecekleri ailelerinin bulunmadığı görülmektedir. Refakatsiz çocuklar savunmasız olmaları nedeniyle potansiyel insan ticareti mağduru olma riski açısından şiddetli kırılmalı taşımaktadır.

⁹⁰ Greta, Report Concerning The Implementation Of The Council Of Europe Commission On Action Against Trafficking In Human By Turkey, First Evaluation Around, 2019, para. 12.

⁹¹ GİB'in 25/11/2021 tarihli ve E9370195100054047 25/11/2021 sayılı yazısı.

⁹² Adalet Bakanlığı Adli Destek ve Mağdur Hizmetleri Dairesi Başkanlığının 8/11/2021 tarihli ve 2021-150/1473 sayılı yazısı.

⁹³ GİB, İnsan Ticaretiyle Mücadele 2019 Raporu, Ankara, 2020.

⁹⁴ 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nun “Refakatsiz Çocuklar” başlıklı 66 ncı maddesinde;

“(1) Uluslararası koruma başvurusunda bulunan refakatsiz çocuklar hakkında aşağıdaki uygulanır:

Refakatsiz çocuklarla ilgili tüm işlemlerde çocuğun yüksek yararının gözetilmesi esastır. Başvuru alındığı andan itibaren, haklarında 3/7/2005 tarihli ve 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu hükümleri uygulanır.

Refakatsiz çocuğun görüşü dikkate alınarak Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından, uygun konaklama yerlerine veya yetişkin akrabalarının veya koruyucu bir ailenin yanına yerleştirilir.

On altı yaşını doldurmuş olanlar, uygun koşullar sağlandığında kabul ve barınma merkezlerinde de barındırılabilir.

ç) Mümkün olduğu ölçüde, çocukların yararı, yaşları ve olgunluk düzeyleri dikkate alınarak, kardeşler bir arada bulundurulur. Zorunlu olmadığı sürece konaklama yerlerinde değişiklik yapılmaz.” hükümleri yer almaktadır.

- 105.** Türkiye içindeki refakatsiz göçmen çocuklar Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı sorumluluğundadır. 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu kapsamında koruma altına alınan bu çocukların çocuk destek merkezlerinde barınma, sağlık, eğitim ve psiko-sosyal destek gibi temel haklara erişimleri sağlanmakta; bu çocuklar önleyici ve koruyucu tedbirlerden faydalanmaktadır. Türkiye'ye Afganistan, Somali, Sudan, Irak, Suriye gibi ülkelerden gelen refakatsiz çocuklar için Ağrı, Ankara, Diyarbakır, Erzincan, Erzurum, Konya, Tekirdağ, Van, Yozgat ve İstanbul illerinde çocuk destek merkezleri oluşturulmuştur.⁹⁵
- 106.** Türkiye'de kırılgan gruplara yönelik hizmetleri yürütmek üzere Adalet Bakanlığı bünyesinde Adli Destek ve Mağdur Hizmetleri Dairesi Başkanlığı kurulmuştur. Başkanlık birimi olarak adliyelerde kurulan ve mağdurları hakları konusunda bilgilendiren, 161 Adli Destek ve Mağdur Hizmetleri Müdürlüğü görevlendirilmiştir.⁹⁶
- 107.** GRETA 2019 Türkiye Raporu'nda ilgili uluslararası yasal belgeler uyarınca, devletlerin insan ticaretini kadına karşı şiddetin bir türü olarak da ele almalarına ve insan ticaretinin çocuk mağdurlarının özel durumlarının yanı sıra istismarın mağdurun kırılganlığını arttıran cinsiyete özgü türlerini dikkate almalarına yönelik ihtiyaca vurgu yapmaktadır.
- 108.** Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığınca mülteciler, sığınmacılar ve insan ticareti mağdurlarının Kadına Karşı Şiddet Ulusal Eylem Planı'na (2016-2020) dâhil edilmesi hususuna GRETA raporunda yer verilmiştir. Bakanlık, insan ticaretiyle mücadele etmek üzere gerekli tüm koruyucu ve önleyici tedbirlerin alınması, insan ticareti mağduru kadınların sağlık hizmetlerine ilişkin ihtiyaçlarının tespit edilmesi amacıyla araştırmalar yapılacağına ilişkin hedeflere yer verildiğini bildirmiştir.⁹⁷ 4'üncü Kadına Karşı Şiddet Ulusal Eylem Planı'nda (2021-2025) kadın ticareti, cinsel ve her türlü istismarı da kapsayan şiddetin her türünün ortadan kaldırılması, çocuk evliliği, erken yaşta ve zorla evlilik gibi bütün zararlı uygulamaların ortadan kaldırılması hedeflerine yer verilmiştir.⁹⁸
- 109.** UNODC'nin yayımladığı, 148 ülkeden derlenen verilere dayanan "İnsan Ticareti 2020 Küresel Raporu"nda, Koronavirüs Hastalığı (Covid-19) salgınının neden olduğu ekonomik durgunluk sürecinde insan ticareti mağdurlarının koruma ve destek mekanizmalarına erişiminin zorlaştığına, insan ticareti suçuna maruz kalma riskinin arttığına yer verilmiştir.⁹⁹ Rapora göre, insan ticareti suçunun görünüm biçimlerinin oransal dağılımı; %50 cinsel sömürü, %38 zorla çalıştırma, %6 suç faaliyeti, %1,5 zorla dilenme olarak ifade edilmiştir. BM ve ILO'nun *Modern Köleliğin Küresel Tahminleri: Zorla Çalıştırma ve Zorla Evlilik*¹⁰⁰ ve *Çocuk İşçiliği: Küresel Tahminler 2020, Eğilimler ve İleriye Giden Yol*¹⁰¹ Raporlarına Göre; dünya genelinde 40,3 milyon insan ticareti mağduru olduğu tahmin edilmekle birlikte mağdurların %71'ini kadınlar, %25'ini çocuklar oluşturmakta olup; Covid-19'un neden olduğu işsizlik oranlarındaki keskin artışın, özellikle istihdamda en hızlı ve en kalıcı düşüşlerin yaşandığı ülkelerde

⁹⁵ Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Rehberlik ve Teftiş Başkanlığı'nın 25/10/2021 tarihli ve 660-1535572 sayılı yazısı.

⁹⁶ Adalet Bakanlığı Adli Destek ve Mağdur Hizmetleri Dairesi Başkanlığı'nın 8/11/2021 tarihli ve 2021-150/1473 sayılı yazısı.

⁹⁷ Beş yıllık Kadının Güçlenmesi Strateji Belgesi ve Eylem Planı (2018-2023)

⁹⁸ Greta, Report Concerning The Implementation Of The Council Of Europe Commission On Action Against Trafficking In Human By Turkey, First Evaluation Around, 2019, p. 23.

⁹⁹ UNODC, Global Report on Trafficking in Persons, 2020, Vienna.

¹⁰⁰ ILO, Global Estimates of Modern Slavery: Forced Labour and Forced Marriage, 2017.

¹⁰¹ ILO, Child Labour: Global estimates, trends and the road forward, 2020.

insan kaçakçılığını artırmaya yol açacağına dikkat çekilmektedir.¹⁰² Covid-19 pandemisinin ortaya çıkardığı durum ve sonrası için yapılan tahminler insan ticareti ile mücadeleye ilişkin daha etkin eylemlerin gerekliliğine işaret etmektedir. Mücadelenin daha sağlıklı ilerleyebilmesi adına;

- Mağdur belirlemede daha ileri düzey uzmanlaşmış yöntemler kullanılması ve potansiyel risk taşıyan kırılgan grupların öncelenerek, koruyucu destek tedbirlerinden tam anlamıyla yararlanması sağlanmalıdır.
- Kadınları ve kız çocuklarını korunmasız kılan ve insan ticareti suçu failleri için hedef haline getiren her türlü cinsiyete dayalı ayrımcılıkla mücadele edilmesi gerekmektedir.

H. Mağdurlara Sağlanan Destekler

1. Konaklama

110. İnsan ticareti mağdurlarının barındırılmasına dair hususlar İçişleri Bakanlığı'nca çıkarılan İnsan Ticaretiyle Mücadele ve Mağdurların Korunması Hakkında Yönetmelik'le düzenlenmiştir. Bu çerçevede insan ticareti mağdurlarının yabancı olması durumunda GİB görevli ve yetkili kılınmıştır.
111. İnsan Ticaretiyle Mücadele ve Mağdurların Korunması Hakkında Yönetmelik'e göre İGİM'ler tarafından tespit işlemleri tamamlanan yabancı mağdurlardan barınma desteğine rıza gösterenler ve refakatindeki çocuklar ivedilikle güvenli barınma imkânı sağlanan sığınmaevlerine sevk edilmekte ve destek süreci burada devam etmektedir. Hali hazırda yabancı mağdurlar için ihtisaslaşmış iki adet sığınmaevi mevcuttur. Ankara'da 30 kişi kapasiteli ve kadın mağdurlara hizmet veren sığınmaevi ile Kırıkkale'de erkek mağdurlara hizmet vermek amacıyla açılan ancak ihtiyaç nedeniyle halihazırda kadın mağdurlara hizmet veren 12 kişi kapasiteli sığınmaevi bulunmaktadır. Son olarak Aydın'da açılması planlanan sığınmaevinin tadilat çalışmalarının devam ettiği, 40 kişi kapasiteli olması planlanan sığınmaevinin aile olarak faydalanacak mağdurlara hizmet vereceği iletilmiştir. GİB tarafından sığınmaevlerinin kadın veya erkek mağdurlara hizmet sunma durumunun mevcut ihtiyaçlara göre değiştirilmeye müsait olduğu; sığınmaevlerinin bulundukları İGİM'e bağlı olarak hizmet verdiği, sığınmaevlerinin bulunduğu yerler konusunda, barınanlar ve iletişim bilgileri noktasında gizlilik prensibine riayet edildiği belirtilmiştir.
112. Türkiye'de STK'lar veya mahalli idarelerce işletilen sığınmaevi bulunmamaktadır. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'nca işletilen müstakil insan ticareti mağduru sığınmaevi bulunmamakta olup Bakanlıkça, insan ticareti mağduru kadınların, kadın sığınmaevlerinde, çocukların da çocuk destek merkezlerinde barındırıldığı bildirilmiştir.
113. GİB tarafından, sığınmaevlerinin fiziki koşulları ile ilgili olarak GRETA tavsiyelerine uygun olarak sığınmaevlerinde çocuk dostu alanlar oluşturulduğu, engellilerin erişimine uygun hale getirildiği, okula devam eden çocukların ders çalışabilmeleri için çalışma odaları hazırlandığı, Ankara Büyükşehir Belediyesi ile işbirliği neticesinde Ankara'da bulunan sığınmaevinde mağdurlar için farklı dillerde

¹⁰² <https://www.aa.com.tr/tr/gundem/turkiye-modern-zamanlarin-koleligi-insan-ticaretiyle-mucadelesini-kararlilikla-surduruyor/2317720> (Erişim Tarihi: 31/3/2022)

yayınlar içeren kitaplar temin edilerek kütüphane kurulduğu, aynı zamanda Belediye ile iş birliği neticesinde bahçe peyzaj düzenlemeleri yapıldığı, Türk Kızılay'ı ile yapılan iş birliği neticesinde sığınmaevinin bahçesine çocuk parkı yapıldığı ifade edilmiştir.¹⁰³

- 114.** Ankara ve Kırıkkale'de bulunan sığınmaevlerinde kalan mağdurların yanında bebek ve çocukların da bulunduğu görülmüştür. Ancak mevcut sığınmaevlerinin yurt şeklinde olması, odalarda müstakil banyo ve tuvalet bulunmaması nedeniyle çocuklu aileler için elverişli durumda olmadığı değerlendirilmektedir. Daireler şeklinde tasarlanan ve mağdurlara çocukları ile beraber faydalanma imkanı sağlayacak, Aydın'da açılması planlanan sığınmaevi ile ilgili işlemlerin hızlandırılarak mağdurlara hizmet vermeye başlamasının son derece olumlu sonuçlar doğuracağı değerlendirilmektedir.
- 115.** Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'nca insan ticareti mağdurları için müstakil sığınmaevleri açılmasının yararlı olacağı değerlendirilmektedir.

Sığınmaevlerine Gerçekleştirilen Ziyaretler

- 116.** 31/12/2021 tarihinde TİHEK İnsan Ticareti Çalışma Grubu¹⁰⁴ üyeleri tarafından iki heyet halinde Ankara ve Kırıkkale illerinde bulunan sığınmaevlerine eş zamanlı ziyaretler gerçekleştirilmiştir. Ziyaret heyetlerince sığınmaevi yönetimi ve idari personel ile görüşmeler yapılmış, insan ticareti mağdurları ile birebir mülakatlar gerçekleştirilmiştir. Covid-19 önlemleri çerçevesinde yapılan ziyarette mağdurların kullandığı ortak alanlar ve yatakhanelerde incelemelerde bulunulmuştur.

Kırıkkale İnsan Ticareti Mağdurları Sığınmaevi

- 117.** Kırıkkale İnsan Ticareti Mağdurları Sığınmaevi yöneticisi tarafından heyete merkezle ilgili bilgiler verilmiştir. Sığınmaevi kapasitesinin 20 kişi olduğu, yakın zamanda, bahçe kısmına konulacak tam teşekküllü konteynerlerin hizmete açılması ile kapasitenin artırılmasının planlandığı iletilmiştir. Hizmete açıldığı 2016 tarihinden bu yana sığınmaevinden 66 mağdurun hizmet aldığı aktarılmıştır. Sığınmaevinde kalan kişilerin aile olmaları durumunda aynı odada ikamet ettikleri; aksi takdirde ise aynı odada uyurkları göz önüne alınarak belirlenen iki mağdurun kaldığı ifade edilmiştir. Mağdurların destek hizmetlerinden yararlandıkları, Kızılay Kart'a yüklenen belli bir miktar ile maddi yardımdan yararlandıkları, sığınmaevinde bulundukları sürece mümkün olan tüm maddi ihtiyaçlarının Kırıkkale İGİM'ce karşılanmaya çalışıldığı, Kızılay Kart'a yatan miktarın mağdurlarca giyim, hijyen, gıda gibi zatan sığınmaevi tarafından karşılanan temel ihtiyaçlarından ziyade diğer kişisel ihtiyaçları için kullanımının önemsendiği iletilmiştir.
- 118.** Sığınmaevinde bulunan mağdurların ve çocukların doğum günleri gibi özel günlerinin kutlandığı, sivil giyinen bir güvenlik görevlisi eşliğinde mağdurlara yönelik alışveriş, piknik ve sinema gibi etkinlikler yapıldığı ifade edilmiştir. Sığınmaevine 1 araç, 1 şoför tahsis edildiği aktarılmıştır. Mağdurların haftalık 4 saat izinlerinin bulunduğu iletilmiştir.

¹⁰³ GİB'in 25/11/2021 tarihli ve E9370195100054047 25/11/2021 sayılı yazısı.

¹⁰⁴ 6701 sayılı TİHEK Kanunu'nun 14'üncü maddesinde yer alan "Başkanlık, Başkan Yardımcıları, hizmet birimleri ve çalışma gruplarından oluşur." hükmü doğrultusunda 6/9/2021 tarihli ve 3828 sayılı Başkanlık Olur'u ile İnsan Ticareti Çalışma Grubu oluşturulmuştur.

119. Sığınmaevinde halihazırda 4 yetişkin mağdur ve yanlarında 5 çocuk bulunduğu, çocuklardan birinin down sendromlu olduğu, bunun dışında başka engelli mağdur olmadığı ifade edilmiştir. Sığınmaevindeki mağdurların herhangi bir işte çalışmadıkları güvenlik, çalışma izinleri, işverenlerin mağdurları işe alımdaki çekinceleri gibi çeşitli sebeplerle iş bulmakta güçlük çektiği aktarılmıştır.
120. Sığınmaevinde kalan mağdurlara girişte gerekli bilgilendirmelerin yapıldığı, sığınmaevinden ayrılıp kendi ikametlerine geçmeleri durumunda veya taciri ile bağlantı kurmaları durumunda mağdur destek hizmetlerinin sonlandırıldığı bilgisinin verildiği ifade edilmiştir. Sığınmaevi müdürü tarafından mağdurlar hakkında *6 Aylık Değerlendirme Raporu* düzenlendiği ifade edilmiştir.
121. Bulaşıcı hastalıkları olan mağdurların tedavilerinin sığınmaevinde takip edildiği, kuruma ilk girişte 10 günlük bir karantina uygulandığı, gerekli durumlarda IOM'in maddi desteği ile özel hastanede tedavilerinin sürdürülebildiği öğrenilmiştir. Kurumda kalanların 2 doz Covid-19 aşısının yapıldığı, Covid-19 hastalığı geçirenler olduğu ve hastalık süresince karantinaya alındığı iletilmiştir. İnsan ticaretinin doğası gereği ağır travma yaşayan mağdurların psikiyatrik hastalıkları bulunması durumunda da tedavi süreçlerinin takip edilmekte olduğu iletilmiştir. Mağdurlara sunulan sağlık hizmetlerinin ilgili Yönetmelik hükümleri gereğince ücretsiz olduğu belirtilmiştir. Mağdurların yabancı kimlik numarasına reçete edilen ilaçların kendilerince karşılandığı ifade edilmiştir. Ancak maddi durumlarının yeterli olmaması durumunda Kırıkkale Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı aracılığı ile ilaç masraflarının karşılandığı iletilmekle birlikte bu prosedürün oldukça uzun olduğu, sağlıklı sonuç alınamadığı ve aksaklıklar yaşandığı ifade edilmiştir. Mağdurların özel tedavi gerektirecek hastalıklarına ayrılan bir bütçe bulunmadığı, 7/24 şoför bulunmadığı için geceleri hastane dönüşlerinde problemler yaşandığı, sığınmaevinde hemşire bulunmadığı için acil müdahale gerektirecek durumlarda müdahale edilemediği belirtilmiştir.
122. Kızılay, IOM ve Yardım Eli Derneği gibi kuruluş ve derneklerden maddi destek, kıyafet ve hijyen malzemesi yardımları edinildiği, Kızılay'dan ek yardım talep edilebildiği aktarılmıştır.
123. Sığınmaevine gelen mağdurların, haftada 2 gün telefon kartı ile ankesörlü telefonda 15 dakika süre ile görüşme hakları bulunduğu belirtilmiştir. Kuruma girişte yapılacak ilk telefon görüşmesinin güvenlik görevlisi eşliğinde gerçekleştirildiği, sonraki görüşmelerde mağdurların yalnız görüşebildiği ifade edilmiştir. Kuruma dışarıdan ziyaretçi kabul edilmediği, yaz aylarında mağdurların akşam saatlerine kadar bahçeden yararlanma hakları bulunduğu, bunun yanında mağdurların isteğe bağlı olarak halk eğitim kurslarına da katılım sağlayabildiği belirtilmiştir. Ancak yanında küçük çocuğu olan mağdurların kreş imkanı olmadığından kursları tamamlayamadığı ifade edilmiştir. Sığınmaevinde bulunan mağdurların çocuklarının okula devam ettiği, çocukların durumları ile ilgili okul idaresi bilgilendirilmekle birlikte mahremiyet ve güvenlik nedenleri ile bu bilginin diğer kişiler için gizli tutulduğu aktarılmıştır.
124. Mağdur destek hizmetleri arasında adli yardımın da bulunduğu, mağdurlara il barosundan avukat desteğinin sağlandığı aktarılmıştır. Mağdurların korkma, çekinme durumları olsa bile genellikle adli süreçlere katıldığı ifade edilmiştir.
125. İGİM ve sığınmaevi çalışanlarına insan hakları eğitimi verilmediği, talep edilmesine rağmen sığınmaevinde bir psikolog ile sosyal çalışmacı atamasının gerçekleştirmediği aktarılmıştır.

126. Sığınmaevinde kalan mağdurlar ile gerçekleştirilen mülakatlarda Kızılay Kart aracılığı ile maddi yardım aldıkları, (bazı durumlarda karta tanımlama yapılana kadar uzun bir süre geçtiği, bu durumun mağduriyetlere neden olduğu) sığınmaevinden ve personelden genellikle memnun olunduğu, sığınmaevindeki yemeklerin genel olarak iyi olduğu, telefonla farklı ülkelerdeki yakınlarına ulaşmada güçlük yaşanabildiği, iş bulmanın oldukça zor olduğu ifade edilmiş olup özel gereksinime sahip çocukların eğitiminin karşılanması talebi belirtilmiştir.
127. Sığınmaevi yönetimince sığınmaevinde psikolog, kadrolu tercüman bulunmadığı, personelin işkence ve kötü muameleyi inceleme ve belgelendirme için özel bir eğitim almadığı ifade edilmiştir. Ayrıca sığınmaevinde yeteri kadar personel bulunmadığı, kadın güvenlik görevlisi, psikolog, sosyolog, hemşire ve şoföre ihtiyaç duyulduğu ifade edilmiştir. Odalarda tuvalet ve banyo bulunmadığı, ortak kullanım alanında 1 tuvalet ve 1 banyo bulunduğu, etkinlik odası, televizyon odası, ibadethane, revir, yemekhane, engelliler için standartlara uygun oda, avukat görüşme odası bulunmadığı görülmüştür.
128. Sığınmaevinde mağdurlara yönelik eğitim faaliyetleri yürütülmediği, mağdurlara meslek kazandırılmasına ilişkin çalışmalar bulunmadığı, çalışma izni bulunan mağdur bulunmadığı ifade edilmiştir. Çalışma izninin Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı tarafından verildiği ifade edilmiştir. Çalışma izni başvuruları işveren tarafından yapıldığı için ilk işe girmelerde zorluklar yaşandığı ifade edilmiştir.
129. Sığınmaevinde gıda mühendisi ve diyetisyen bulunmadığı, yemek şirketi ile yapılan teknik şartname ayrıntılı bir şekilde gerekli hususlara yer verildiği, 6 yaş ve altı çocuklara ek takviye gıda alındığı, yemek planlamasının şirket tarafından yapıldığı ifade edilmiştir.

Ankara İnsan Ticareti Mağdurları Sığınmaevi

130. Ankara İnsan Ticareti Mağdurları Kadın Sığınmaevi'nin 2005-2017 yılları arasında Kadın Dayanışma Vakfı tarafından, 2017-2018 yılları arası Ankara Büyükşehir Belediyesi tarafından; 10/8/2018 tarihinden itibaren de GİB ile Ankara Büyükşehir Belediyesi arasında imzalanan Kadın Sığınmaevi Protokolü kapsamında Ankara İGİM tarafından işletildiği bildirilmiştir. Sığınmaevinin kapasitesinin 30 kişi olduğu, kullanım alanının 720 metrekare olduğu, 14/1/2022 tarihi itibarıyla sığınmaevinde 14 kadın ve 10 çocuk olmak üzere toplam 24 kişi bulunduğu, sığınmaevinde engelli mağdur bulunmadığı, sığınmaevinde 5 erkek ve 5 kız olmak üzere toplam 10 çocuğun anneleriyle birlikte kaldığı ifade edilmiştir.
131. Sığınmaevinde mağdurların TV odasını, etkinlik odasını, kütüphaneyi, yemekhaneyi, banyoları ortak kullandığı görülmüştür. Sığınmaevinin fiziki koşullarından dolayı odalarda özel banyo/tuvalet bulunmadığı, binaların içinde 6 adet banyo (klozetli) ve 6 adet alaturka tuvalet bulunduğu; çeşitli ihtiyaçların karşılanabileceği kantin ve ibadet yeri bulunmadığı; engelli kullanımına uygun 1 adet oda ve 1 adet tuvalet bulunduğu, sığınmaevinde mağdurların kullanımına açık mutfaklar ve yemekhane bulunmadığı, 1 odanın revir olarak düzenlendiği görülmüştür.
132. Sığınmaevinde 1 sığınmaevi müdürü (il göç uzmanı), 1 sosyolog (IOM Proje sorumlusu), 1 veri hazırlama kontrol işletmeni (VHKİ), 1 psikolog (GİB tarafından geçici görevlendirilen), 2 güvenlik perso-

neli, 2 temizlik personeli olarak toplam 8 personelin görev yaptığı ifade edilmiştir. Sığınmaevinde kadrolu tercüman bulunmadığı ifade edilmiştir.

133. Sığınmaevi müdürü ve meslek elemanlarının GİB tarafından düzenlenen hizmet içi eğitimler kapsamında insan ticareti ile mücadeleyle ilişkin detaylı eğitimler aldığı, ayrıca sığınmaevi yönetimi tarafından güvenlik, temizlik ve VHKİ personeline insan ticareti suçu ve mağdurların profiline yönelik eğitimler verilerek hizmet sunumunda dikkat edilmesi gereken hususların aktarıldığı bildirilmiştir. Personelin, işkence ve kötü muameleyi inceleme ve belgelendirme için özel bir eğitim almadığı ifade edilmiştir.
134. Sığınmaevinde hali hazırda görev yapan personelin mevcut kapasitenin ihtiyaçlarını tam anlamı ile karşılayamadığı görülmüştür. Sığınmaevinde ilave güvenlik görevlisi, sosyal hizmet uzmanı, psikolog, çocuk gelişim uzmanı ve hemşire görevlendirilmesi gerekliliği değerlendirilmektedir.
135. Sığınmaevi idaresi ve mağdurlarla yapılan görüşmede son 5 yıl içinde işkence ve kötü muamele vakası olmadığı, işkence ve kötü muamele iddiası kapsamında hakkında idari ve adli soruşturma başlatılan personel bulunmadığı belirtilmiştir. Son beş yıl içinde sığınmaevinde hayatını kaybeden kimse olmadığı belirtilmiştir.
136. Sığınmaevinde kabul edilen mağdurların giriş işlemleri yapılırken Sığınmaevinde *Uyulması Gereken Kurallar ile İlgili Giriş Taahhünamesi*'nin mağdurun anlayacağı dilde okunarak imza altına alındığı, sığınmaevi kurallarını haklı bir nedene dayandırmaksızın ihlal eden mağdura önce sözlü, ihlale devam etmesi durumunda yazılı bir uyarı yapıldığı, üç defa yazılı uyarı alan mağdurun ihlallerine son vermediği durumda sığınmaevinden çıkışı yaptırıldığı ve kendisine sunulan mağdur destek hizmetinin sonlandırıldığı öğrenilmiştir. Bu şekilde çıkarılan mağdurların olduğu belirtilmiştir.
137. Sığınmaevine kabulü yapılan mağdurun yaşadığı sağlık problemlerine yönelik olarak hastanelerin ilgili bölümlerinden randevu alındığı ifade edilmiştir. Mağdurun isteği doğrultusunda kurum aracı ve yetkili bir personel refakatinde hastanelere ulaşımının sağlandığı, doktorun reçete ettiği ilaçları alınmasının sağlandığı, ilaçların düzenli kullanımının takip edildiği iletilmiştir.
138. İnsan Ticareti ile Mücadele ve Mağdurların Korunması Hakkında Yönetmelik'in 32'nci maddesi gereği mağdurlar hastanelerde sunulan sağlık hizmetlerinden ücretsiz olarak faydalanabilmekte ve ilaç giderleri bulunduğu ildeki Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfından talep edilebilmektedir. Ancak uygulamada halen sorun yaşandığı belirtilmiştir. Bazı hastane yönetimlerinin ilgili mevzuatı bilmediği, mağdurların hastane giderlerinin faturalandırıldığı bilgisi verilmiştir. Ayrıca insan ticareti mağdurları adına düzenlenen insan ticareti mağduru ikamet izin belgesinin arka kısmında yalnızca *ikamet izni* yazmakta olduğu (insan ticareti ibaresine açıkça yer verilmemesi mağduru koruma amaçlı yapılan bir uygulamadır) ve bu durumun kurumlar tarafından anlaşılamadığı tespit edilmiştir. İlgili kurumlar ile sığınmaevi müdürlüğünce yapılan görüşmeler sonucu vaka bazlı sorun çözülebildiği ifade edilmiştir.
139. Sığınmaevinde kalan mağdurlara yönelik sosyal ve kültürel faaliyetler kapsamında dil becerisi kazanma, sanat ve el sanatlarına yönelik faaliyetler, mesleki grup çalışmaları, dış alan gezileri ve ev içi

etkinlikler gerçekleştirildiği ifade edilmiştir. Ayrıca yabancıların ülkemize sosyo kültürel uyumlarının sağlanması kapsamında Sosyal Uyum ve Yaşam Eğitimleri verildiği belirtilmiştir.

140. Sığınmaevinde ankesörlü telefon bulunmadığı tespit edilmiştir. İGİM tarafından ankesörlü telefon kartları temin edildiği ve talep eden mağdurlara dağıtıldığı ifade edilmiştir. Mağdurların sığınmaevi civarında bulunan ankesörlü telefonlardan görüşme yapabildiği öğrenilmiştir.
141. Sığınmaevinde ziyaret tarihi itibarıyla çalışmakta olan 2 mağdur bulunduğu, 2'sinin de deneme sürecinde oldukları ifade edilmiş, henüz işverenleri tarafından çalışma izni başvurusu yapılmadığı bilgisi alınmıştır.
142. İşverenlerden mağdurların çalışma izin başvurularında sistemsiz sıkıntılar yaşadıklarına dair bildirimler alındığı aktarılmıştır. Bazı mağdurların insan ticareti mağduru olmalarının yanı sıra geçici koruma, uluslararası koruma gibi statülere de sahip olduğu öğrenilmiştir. Bu mağdurların çalışma izni başvurusu konusunda problem yaşandığı ifade edilmiştir. Ancak yalnızca insan ticareti mağduru ikamet iznine sahip olan mağdurların çalışma izin başvurularında da sistemden bilgilerine ulaşamadığı aktarılmış; tüm bu hususların sığınmaevi idaresince resmi yazı ile GİB'e bildirildiği ifade edilmiştir.
143. İnsan ticareti mağdurlarının çalışma izin başvuruları konusunda yaşanan sistemsiz problemlerin yanı sıra çalışma iznine yalnızca işverenin başvurabiliyor olmasının da farklı sorunlara yol açtığı ifade edilmiştir. Bazı durumlarda işverenlerin çalışma iznine başvuru konusunda gönülsüz davrandıkları ve mağdurun da işini kaybetme korkusu ile herhangi bir merciye şikayette bulunamadığı ifade edilmiştir. Bu noktada mağdura da çalışma iznine başvuru hakkının verilmesinin yanı sıra bu hakkın etkili şekilde kullanılabilmesi için kurumsal rehberlik desteği sağlanması gerektiği değerlendirilmektedir.
144. Mağdurların sağlık hizmetlerine erişimleri noktasında sorunlar yaşandığı görülmüştür. Sayıca az olan mağdurların sağlık giderlerinin uluslararası koruma statü sahipleri gibi genel sağlık sigortası kapsamında karşılanması gerektiği değerlendirilmektedir.
145. Mağdurlara her ay resmi yazı ile Valilik Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı'ndan nakdi yardım talep edildiği ifade edilmiştir. Bu kapsamda her bir kadın için 300 TL, beraberindeki çocuğu için 75 TL nakdi yardım yapıldığı, sığınmaevinde kalan mağdurların temel ihtiyaçlarının sığınmaevi müdürlüğü tarafından karşılandığı, ancak mağdurların özel ihtiyaçları (sigara, ekstra giyim, gıda vb.) için bu meblağın yetersiz olduğu ifade edilmiştir. Sigara kullanan mağdurların gönüllülük esasına göre Yeşilay Danışma Merkezlerine yönlendirildiği ancak bazı mağdurların ağır travma altında olabildiği ve madde kullanım geçmişi de olduğu belirtilmiştir. Böyle bir durumda mağdur için sigaranın bir ihtiyaç haline gelebildiği ve temin edilemediği zaman krizler yaşanabildiği ifade edilmiştir.
146. İnsan ticaretine ilişkin davaları yürüten avukat, savcı ve hakimlerin konuya ilişkin mesleki yeterliliğinin yüksek olması gerektiği ifade edilmiştir. Bu konuda yapılan bazı çalışmalar hakkında bilgiler aktarılmıştır. Buna göre GİB'ten bu meslek gruplarına eğitimler düzenlenmesi talep edildiği, ilave olarak Ankara İGİM tarafından da Ankara 1 No'lu Barosu Mülteci Hakları Merkezi ve avukatlara yönelik bir bilgilendirme toplantısı yapıldığı ve Ankara 1 No'lu Barosu bünyesinde insan ticareti mağdur-

larının davalarını takip edebilecek uzmanlaşmış avukatların görev aldığı bir birim kurulması talep edildiği ifade edilmiştir.

147. Bazı mağdurların çeşitli yardım mekanizmaları üzerinden sosyal yardım aldıkları bildirilmiştir. Bu durumda olan mağdurların yeni bir işe başladıklarında işverenleri ile anlaştıkları ve çalışma izni başvurusu yapmak istemedikleri ifade edilmiştir. Çünkü sisteme sigorta girişi yapıldığında sosyal yardımlara erişim sağlamayacağının düşünüldüğü bildirilmiştir. Bunun da mağdurları kaçak çalışmaya yönelttiği ifade edilmiştir.

2. İkamet izni

148. 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu’nun 30’uncu maddesinde ikamet izni çeşitleri arasında insan ticareti mağduru ikamet izni sayılmıştır. İlgili Kanunun 48’inci ve 49’uncu maddelerinde insan ticareti mağduru ikamet iznine ilişkin hususlar düzenlenmiştir. Bu kapsamda ilgili maddelerde;

“İnsan ticareti mağduru olduğu veya olabileceği yönünde kuvvetli şüphe duyulan yabancılara, yaşadıklarının etkisinden kurtulabilmeleri ve yetkililerle iş birliği yapıp yapmayacaklarına karar verebilmeleri amacıyla valiliklerce otuz gün süreli ikamet izni verilir. Bu ikamet izinlerinde, diğer ikamet izinlerinin verilmesindeki şartlar aranmaz.

İyileşme ve düşünme süresi tanımak amacıyla verilen ikamet izni, mağdurun güvenliği, sağlığı veya özel durumu nedeniyle en fazla altışar aylık sürelerle uzatılabilir. Ancak, bu süreler hiçbir şekilde toplam üç yılı geçemez.

İnsan ticareti mağduru olduğu veya olabileceği yönünde kuvvetli şüphe bulunan yabancılardan, kendi girişimleriyle suçun failleriyle yeniden bağ kurduklarının belirlendiği durumlarda ikamet izinleri iptal edilir.”

hükümleri yer almaktadır.

149. Bu çerçevede İnsan Ticaretiyle Mücadele ve Mağdurların Korunması Hakkında Yönetmelik’in 20’nci ve 21’inci maddelerinde ikamet izni ve ikamet izninin uzatılması ve iptaline ilişkin hükümler düzenlenmiştir. Bu maddeler kapsamında yabancı uyruklu mağdur ve çocuklarına ikamet izninin 492 sayılı Harçlar Kanunu’nun 88’inci maddesine göre harçsız verileceği ve mağdurun önceki dönemlerde bulunan vize ve ikamet süresi ihlallerinden kaynaklanan cezalarının bulunmasının ikamet düzenlenmesine engel teşkil etmeyeceği düzenlenmiştir. Ülke içinde kalmak istemeyip mağdurlara sunulan destek hizmetlerinden sadece gönüllü ve güvenli geri dönüş programını talep eden mağdurun ikamet izni, gönüllü ve güvenli geri dönüş işlemi gerçekleştikten sonra iptal edilmektedir.
150. Anılan Yönetmelik’te düzenlenen diğer bir husus insan ticareti mağduru olduğu veya olabileceği yönünde kuvvetli şüphe bulunan yabancıların, kendi girişimleriyle suçun failleriyle yeniden bağ kurduklarının belirlendiği durumlarda ikamet izinlerinin iptal edileceğidir. Ancak mağdurun bu eylemi karşı koyamayacağı veya kurtulamayacağı cebir, şiddet, korkutma, tehdit sonucu ya da psikolojik sebeplerle yapıp yapmadığı araştırılmaktadır.¹⁰⁵

¹⁰⁵ <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=21459&MevzuatTur=7&MevzuatTertip=5> (Erişim Tarihi: 15/4/2022)

- 151.** Anılan Yönetmelik gereğince ikamet izninin uzatılması veya iptali, mağdurun ikametinin bulunduğu yerdeki Valilik onayına tabidir. İnsan Ticareti Mağduru Tanımlama Belgesi onaylanmayan, ikamet izninin uzatılması kararı verilmeyen, ikamet izni iptal edilen veya destek hizmetlerinden faydalanmayı tercih etmeyen, destek programı sonlandırılan kişilerin ikamet izinleri uzatılmamakta ve iptal edilmektedir. Aynı zamanda kamu düzeni-güvenliği açısından tehdit oluşturan, mağdur olmadığı anlaşılan kişilerin ikamet izinlerinin düzenlenmeyeceği hükmüne bağlanmıştır. Bu kişilere yabancılara ilişkin hükümler uygulanmaktadır.
- 152.** Bu hususlara ek olarak mağdurun ikamet izninin uzatılmasını talep etmesi ve sığınmaevi dışında bir adreste kalmak istemesi hâlinde, kolluk tarafından, belirtilen adres ve varsa o adreste ikamet eden kişilerle ilgili olarak tahkikat yapılmakta ve bu tahkikat on gün içerisinde sonuçlandırılmaktadır. GİB tarafından 2020 yılı içinde toplamda 80 mağdura insan ticareti mağduru ikamet izni düzenlendiği bildirilmiştir.¹⁰⁶
- 153.** İnsan ticareti mağdurlarına tanınan ikamet iznine ilişkin esasların Avrupa Konseyi İnsan Ticaretine Karşı Eylem Sözleşmesi'nin 14'üncü maddesi ile paralellik gösterdiği değerlendirilmektedir. 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nda insan ticareti mağdurları için ayrı bir ikamet izni düzenlenmesi, ikamet izninin harçsız verilmesi ve mağdurun önceki dönemlerde bulunan vize ve ikamet süresi ihlallerinden kaynaklanan cezalarının ikamet düzenlenmesine engel teşkil etmemesi olumlu olarak değerlendirilmektedir.

3. Çalışma izni

- 154.** İnsan ticareti mağdurlarının çalışma izni ile ilgili işlemler Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı Uluslararası İşgücü Genel Müdürlüğü tarafından yürütülmektedir. İnsan Ticaretiyle Mücadele ve Mağdurların Korunması Hakkında Yönetmelik hükümleri gereğince Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı tarafından, mağdur destek programından yararlanmakta olan insan ticareti mağdurlarının iş gücü piyasasına erişimi konusunda gerekli tedbirlerin uygulanacağı belirtilmiştir. İlgili Yönetmelikte mağdurlara, iş gücü piyasasına erişimlerini kolaylaştırmak amacıyla, mesleki beceri ve niteliklerini geliştirmeye yönelik Türkiye İş Kurumu Genel Müdürlüğü ve halk eğitim merkezleri gibi kurum ve kuruluşların da destek sağlayacağı hüküm altına alınmıştır.
- 155.** 6735 sayılı Uluslararası İşgücü Kanunu'nun 16'ncı maddesinde mağdur destek sürecinden yararlanan insan ticareti mağdurlarına istisnai olarak çalışma izni verilebileceği düzenlenmiştir. Bu kapsamda ülkemizde insan ticareti mağduru ikamet izni ile kalan yabancıların çalışma izni başvurularında diğer yabancılara uygulanan; istihdam, sermaye ve ücret konularındaki değerlendirme kriterleri uygulanmamaktadır. Bu husus kişiler için çalışma izni alınabilmesini kolaylaştırmaktadır.¹⁰⁷
- 156.** Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı tarafından İnsan Ticaretiyle Mücadele Koordinasyon Komisyonu kararları doğrultusunda 2018-2020 yılları arasında, Çalışma ve İş Kurumu İl Müdürlüklerinde insan ticaretiyle mücadele kapsamında çalışacak olanların belirlendiği, 36 ilde 72 personelin irtibat personeli olarak görevlendirildiği ve bunun koordinasyonunun Uluslararası İşgücü Genel Müdürlü-

¹⁰⁶ GİB'in 25/11/2021 tarihli ve E-93701951-000-54047 sayılı yazısı.

¹⁰⁷ <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=6735&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5> (Erişim Tarihi: 30/4/2022)

ğü'nce yapıldığı bildirilmiştir. Görevlendirilen personelin gerekli durumlarda mağdurlara işe yerleştirme ve iş arama becerileri hakkında bilgilendirme ve yönlendirme hizmeti verdiği ifade edilmiştir.¹⁰⁸

157. 2020 yılında 'insan ticareti mağduru ikamet izni' ile ülkemizde bulunan herhangi bir yabancı için çalışma izni başvurusu yapılmadığı, 2021 yılında ise *insan ticareti mağduru ikamet izni* sahibi olan 1 yabancı için çalışma izni düzenlendiği belirtilmiştir. Kırıkkale'de bulunan İnsan Ticareti Mağdurları Sığınmaevi'ne yapılan ziyarette çalışan mağdur bulunmadığı, mağdurların güvenlik ve çalışma izinleri konusunda yaşadığı sorunlar ve işverenlerin mağdurları işe alımdaki çekinceleri gibi çeşitli sebeplerle iş bulmakta güçlük çektiği aktarılmıştır. Sığınmaevi idaresince mağdurlara meslek kazandırılmasına ilişkin yürütülen bir çalışma bulunmadığı, çalışma izni başvuruları işveren tarafından gerçekleştirildiği için ilk defa işe girişlerde zorluklar yaşandığı ifade edilmiştir. Ankara'da bulunan sığınmaevine yapılan ziyarette mağdurların kişisel beceri ve yetenekleri ile varsa daha önce tecrübe edindikleri iş kollarına yönelik meslek edindirme kurslarına yönlendirildiği, bu konuda sığınmaevinin Türk Kızılay'ı ve Yenimahalle Halk Eğitim Merkezi ile iş birliği içinde olduğu, ayrıca uluslararası kuruluşlar tarafından yürütülen projelerin sığınmaevi yönetimi tarafından takip edildiği ve şartları uygun olan mağdurların bu projelere yönlendirildiği ifade edilmiştir.
158. 6735 sayılı Uluslararası İşgücü Kanunu'nda mağdur destek sürecinden yararlanan insan ticareti mağdurlarına istisnai olarak çalışma izni verilebileceği hususunun düzenlenmiş olması, insan ticareti mağdurlarına istihdam, sermaye ve ücret konularındaki değerlendirme kriterlerinin uygulanmaması ve çalışma izni konusunda kolaylık sağlanması önemlidir. Ancak uygulamada sıkıntıların yaşandığı görülmektedir. 2020 yılında 'insan ticareti mağduru ikamet izni' ile ülkemizde bulunan herhangi bir yabancı için çalışma izni başvurusu yapılmaması, 2021 yılında ise 'insan ticareti mağduru ikamet izni' sahibi olan 1 yabancı için çalışma izni düzenlenmesi, Kırıkkale'de bulunan sığınmaevinde çalışan mağdur bulunmaması, Ankara'da bulunan sığınmaevinde 2 mağdurun deneme sürecinde olması ve çalışma izni olmaması bunun göstergesidir. İşverenler tarafından mağdurların çalışma izin başvurularında sistemsel sıkıntılar yaşadıklarına dair hususlar sığınmaevi idaresine bildirilmiştir. Bazı mağdurlar insan ticareti mağduru olmalarının yanı sıra geçici koruma, uluslararası koruma gibi statülere de sahiptir. Bu mağdurların çalışma izni başvurusu konusunda problem yaşanmamaktadır. Ancak yalnızca insan ticareti mağduru ikamet iznine sahip olan mağdurların çalışma izin başvurularında sistemden bilgilerine ulaşamadığı hususu işverenler tarafından sığınmaevine iletilmiştir. Tüm bu hususların GİB ile Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı iş birliği ile çözülmesi gerekliliği değerlendirilmektedir.

4. Adli Yardım ve Tazminat

159. Avrupa Konseyi İnsan Ticaretine Karşı Eylem Sözleşmesi'nin 15'inci maddesinde taraf devletlerce, yetkili mercilerle ilk temaslarından itibaren mağdurların anlayacakları bir dilde adli ve idari işlemlerle ilgili bilgiye erişimlerinin sağlanması gerektiği belirtilmiştir. Yine taraf devletlerce, iç hukuk düzenlemeleri uyarınca, mağdurlara hukuki yardım ve ücretsiz adli yardım ile suçun failinden tazminat alma hakkı tanınması gerektiği ifade edilmektedir. Mağdurların tazminat hakkının güvence altına alınabilmesi amacıyla gerekli mevzuat ve düzenlemelerin yapılması gerektiği vurgulanmaktadır.

¹⁰⁸ Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı Uluslararası İşgücü Genel Müdürlüğü'nün 4/11/2021 tarihli ve 56981 sayılı yazısı.

- 160.** 5271 sayılı CMK'nın 239'uncu maddesinde; “Mağdur veya suçtan zarar gören davaya katıldığında, cinsel saldırı suçu ile alt sınırı beş yıldan fazla hapis cezasını gerektiren suçlarda, baro tarafından kendisine avukat görevlendirilmesini isteyebilir. Mağdur veya suçtan zarar görenin çocuk, sağır ve dilsiz veya kendisini savunamayacak derecede akıl hastası olması halinde avukat görevlendirilmesi için istem aranmaz.” hükmü ihtiva olunmaktadır.¹⁰⁹
- 161.** Suç mağdurlarına sağlanan hizmet ve yardımlara ilişkin esaslar ile bu hizmetlerin yerine getirilmesine dair görev, yetki ve sorumlulukları düzenlemek amacıyla 10/6/2020 tarihli ve 63 sayılı Suç Mağdurlarının Desteklenmesine Dair Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi yayınlanmıştır. Kararname, soruşturması ve kovuşturması Türkiye’de yürütülen suçlar nedeniyle ortaya çıkan mağduriyetler hakkında uygulanmaktadır.¹¹⁰
- 162.** 63 sayılı Kararnamede belirtilen kırılğan gruptan biri de insan ticareti suçu mağdurlarıdır. İlgili Kararnamenin 7’nci maddesi:¹¹¹

a) Mağdurun, Cumhuriyet savcısının veya hâkimin isteği üzerine, mağdurun dinlenilmesinden önce kaygı düzeyini düşürmek amacıyla içinde bulunduğu ortamı, ilgili kişileri ve süreci açıklamak.

b) Mağdurun kendini rahat ifade edebilmesi için gerekli tedbirlerin alınmasını Cumhuriyet savcısı veya hâkime bildirmek ve mağdur dinlenirken yanında bulunmak.

c) Cumhuriyet savcısı veya hâkimin isteği üzerine sosyal inceleme raporu hazırlamak.

ç) İfade ve beyan işlemlerinin adli görüşme odasında gerçekleştirilmesini Cumhuriyet savcısı veya hâkime önermek.

d) Tedavi veya rehabilitasyona ihtiyaç duyan mağdurları yönlendirmek.

e) Adli süreç boyunca etkin desteğe ihtiyaç duyduğu değerlendirilen mağdurlara yönelik hizmetlerde vaka yönetimi uygulamak.

şeklindedir.

- 163.** 63 sayılı Kararname ile Adalet Bakanlığı bünyesinde Adli Destek ve Mağdur Hizmetleri Dairesi Başkanlığı hizmet birimi oluşturulmuştur. Suçtan zarar gören mağdurlara yönelik hizmetleri gerçekleştirmek üzere oluşturulan birimin “Adli yardımla ilgili mevzuatın Bakanlığa verdiği görevleri ilgili kurum ve kuruluşlarla işbirliği halinde yürütmek ve adli yardım hizmetlerinin etkin ve verimli bir şekilde işleyişine yönelik tedbirleri almak” gibi görev ve yetkileri bulunmaktadır.
- 164.** Anılan Başkanlık tarafından suç mağdurlarının bilgilendirilmesine yönelik olarak yürütülen çalışmalar kapsamında mağdurların sahip oldukları haklar ile kendilerine sunulan hizmetlere dair bilgilerin yer aldığı bir internet sitesi hazırlanmıştır. Suç mağdurları kolay erişilebilir, sade ve anlaşılır bir şekilde tasarlanan ve Türkçe, İngilizce ve Arapça dillerinde erişime açılan ve magdurbilgi.adalet.gov.tr alan adıyla hizmet sunan internet sitesini ziyaret ettiklerinde yaşadıkları mağduriyet türüne göre

¹⁰⁹ CMK, RG. 17/12/2004-25673, m.239.

¹¹⁰ Suç Mağdurlarının Desteklenmesine Dair Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi, RG. 10/6/2020-31151.

¹¹¹ Suç Mağdurlarının Desteklenmesine Dair Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi, RG. 10/6/2020-31151.

hangi haklara sahip olduklarını, hangi hizmeti hangi kurumlardan alabileceklerini ve bunun için nasıl bir prosedür izlemeleri gerektiğini öğrenebilmektedirler.¹¹²

165. Anılan Başkanlık tarafından suç mağdurlarının adli süreç hakkında bilgilendirilmeleri amacıyla bazı temel haklar ile suç türleri hakkındaki bilgilerin yer aldığı broşürler (adli yardım nedir, katılma nedir, mağdur kimdir, uzlaşma nedir, şikayet nedir, tanık kimdir, suç mağduru çocuk kimdir, tazminat nedir) farklı dillerde hazırlanmış olup fiziki ve dijital ortamda <https://magdurbilgi.adalet.gov.tr/> adresinde erişime açılmıştır.
166. Anılan Başkanlıkça adli destek ve mağdur hizmetleri müdürlükleri bünyesinde kurulan bilgilendirme ve yönlendirme bürosu ile bilgilendirme ve yönlendirme hizmetinin sistemli bir şekilde tüm suç mağdurlarına yönelik olarak sunulduğu bildirilmiştir. Bu büroda mağdurların, adli süreç, hakları ve yükümlülükleri ile kendilerine hizmet sunan kamu kurumları ve STK'lar konusunda bilgilendirildiği, bunun yanında maruz kaldığı suçtan etkilendiği, desteğe ihtiyaç duyduğu ve hakkında bireysel değerlendirme yapılması gerektiği düşünülen mağdurların, bilgilendirme ve yönlendirme bürosunda görevli personel tarafından kırılğan grup destek bürosuna yönlendirildiği ifade edilmiştir.¹¹³
167. Anılan Başkanlık tarafından adalete erişimin güçlendirilmesine yönelik olarak maddi durumu elverişli olmayan kişilerin, adli yardıma başvuru usulünü kolaylaştırmak amacıyla, özel hukuk davalarında kullanılmak üzere başvuru sırasında istenen belgelerin standartta bağlanmasına yönelik bir başvuru formu oluşturulduğu ve söz konusu forma e-Devlet Sistemi üzerinden de erişilebildiği bildirilmiştir.¹¹⁴
168. Hakim veya Cumhuriyet savcısı tarafından ifade ve beyanlarının özel ortamlarda alınması gerektiği veya fail ile yüz yüze gelmesinde sakınca bulunduğu değerlendirilen mağdurun, tanık ve suça sürüklenen çocukların, cinsel suç ve aile içi şiddet suçu mağdurları ile insan ticareti mağdurları gibi kırılğan gruba dahil mağdurların ifade ve beyanlarının alınması ile maddi hakikatin ortaya çıkarılmasına katkı sağlamak üzere halihazırda ülke genelinde 81 il, 105 adliyede 110 adli görüşme odasının faaliyet gösterdiği ifade edilmiştir. Bu odalarda görev yapan uzmanlara adli görüşme konusunda özel eğitimler verildiği belirtilmiştir.¹¹⁵
169. İGİM'lerde görevli uzman personel tarafından mağdur tanımlamasının yapıldığı an ve sığınmaevine kabulü yapılan her bir mağdura hukuki işlemleri için yasal destek almak istediği takdirde avukat tayin edilebileceği bilgisi verilmektedir. Sığınmaevlerinde bulunan ve dava süreci devam eden mağdurların dava takibi ve avukatları ile iletişiminin sağlandığı bildirilmiştir. Bazı mağdurların dava sürecini beklemek istemeyip ülkesine dönmek istediği, bu konuda mağdura sunulacak destek hizmetleri ve dava sürecine sunacağı katkının önemi hakkında bilgilendirme yapıldığı bildirilmiştir.¹¹⁶
170. GİB ile Ankara 1 No'lu Barosu Mülteci Hakları Merkezi tarafından insan ticareti ile mücadele kapsamında görev yapacak özel bir birimin kurulması hususunda çalışma başlatıldığı, bu çalışma ile

¹¹² <https://magdurbilgi.adalet.gov.tr/> (Erişim Tarihi: 30/5/2022)

¹¹³ Adalet Bakanlığı Adli Destek ve Mağdur Hizmetleri Dairesi Başkanlığı'nın 8/11/2021 tarihli ve 1473 sayılı yazısı.

¹¹⁴ Adalet Bakanlığı Adli Destek ve Mağdur Hizmetleri Dairesi Başkanlığı'nın 8/11/2021 tarihli ve 1473 sayılı yazısı.

¹¹⁵ Adalet Bakanlığı Adli Destek ve Mağdur Hizmetleri Dairesi Başkanlığı'nın 8/11/2021 tarihli ve 1473 sayılı yazısı.

¹¹⁶ GİB'in 25/11/2021 tarihli ve E-93701951-000-54047 sayılı yazısı.

alandan uzman ve deneyimli avukatlar tarafından mağdurlara hızlı ve etkin bir hukuki destek sunulmasının amaçlandığı bilgisi verilmiştir.¹¹⁷

- 171.** 10/6/2020 tarihli ve 63 sayılı Suç Mağdurlarının Desteklenmesine Dair Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi'nin yürürlüğe girmesiyle insan ticareti mağdurlarını kapsayacak şekilde suç mağdurlarına sağlanacak desteklerin teminat altına alındığı görülmektedir. Mevzuatımızda insan ticareti mağdurlarının tazminat hakkını düzenleyen bir hüküm bulunmasa da Borçlar Kanunu ve Ceza Muhakemesi Kanununda yer alan mağdur hakları ve tazminatla ilgili genel hükümler insan ticareti mağdurları açısından da mer'i durumdadır.

5. Güvenli Geri Dönüş ve Ülkelerine İade

- 172.** İnsan Ticaretiyle Mücadele ve Mağdurların Korunması Hakkında Yönetmelik'in 30'uncu maddesi gönüllü ve güvenli geri dönüş programı ile ilgili hükümleri içermektedir. Buna göre mağdurun gönüllü ve güvenli geri dönüş programı kapsamında ülkesine veya üçüncü bir ülkeye geri gönderilmesi GİB koordinasyonu altında gerçekleştirilmektedir.
- 173.** İGİM'ler tarafından tanımlaması yapılan insan ticareti mağdurlarına sunulan destek hizmetleri ana hatlarıyla ikiye ayrılmaktadır. Birincisi mağdurun gönüllü ve güvenli bir şekilde ülkesine veya üçüncü bir ülkeye gitmesini sağlamak; ikincisi ise sığınmaevlerinde verilmesi esas olan mağdur destek programıdır. Bu hizmetlere erişim noktasında mağdurların, tanımlamasının yapılmasının ardından bilgilendirildiği ifade edilmiştir. Bu doğrultuda mağdurun beyanının esas alınarak sunulacak destek programının belirlendiği iletilmiştir.¹¹⁸
- 174.** Yönetmeliğe göre gönüllü ve güvenli geri dönüş işlemleri esnasında kişinin hayatı veya vücut bütünlüğü bakımından yakın bir tehlikenin mevcut olması halinde kolluk refakati talep edilmektedir. GİB tarafından mağdurların Türkiye'den çıkış ve belge kontrol işlemlerinin, söz konusu mağdurların pasaport kontrol noktasına götürülmeden, belgeler üzerinden tamamlandığı ve kişilerin doğrudan uçağın veya diğer ulaşım vasıtalarının kapısına götürüldüğü belirtilmiştir. Mağdurun vatandaşı olduğu ülke makamlarının, mağdurun dönüş tarihi ve konu olduğu insan ticareti olayı ile ilgili olarak mağdurun aydınlatılmış rızası gözetilerek bilgilendirildiği öğrenilmiştir.¹¹⁹
- 175.** GİB tarafından gönüllü ve güvenli geri dönüş programının IOM iş birliği ile de uygulanabildiği belirtilmiştir. Bu program kapsamında mağdurun tüm seyahat masraflarının karşılandığı, Türkiye'den güvenli bir şekilde çıkışını sağlamak açısından havaalanı transfer ve refakat hizmetlerinin verildiği, varış ülkesinde yaşadığı yere kadar ulaşımın sağlandığı bildirilmiştir. Program kapsamında mağdurun ülkesine uyum sağlaması için kendisine nakdi ve/veya ayni yardımda bulunulduğu iletilmiştir.¹²⁰
- 176.** İnsan ticareti mağdurlarının güvenli ve etkili şekilde ülkelerine geri dönüşlerinin sağlanması noktasında GİB ile IOM'ın koordineli bir şekilde hareket ettiği ve 2021 yılında bu şekilde geri gönderi-

¹¹⁷ GİB'in 25/11/2021 tarihli ve E-93701951-000-54047 sayılı yazısı.

¹¹⁸ GİB'in 25/11/2021 tarihli ve E-93701951-000-54047 sayılı yazısı.

¹¹⁹ GİB'in 25/11/2021 tarihli ve E-93701951-000-54047 sayılı yazısı.

¹²⁰ GİB'in 25/11/2021 tarihli ve E-93701951-000-54047 sayılı yazısı.

lenlerin sayısında önemli bir artış olduğu görülmektedir. Yapılan gözlem, görüşme ve yazışmalar neticesinde bu noktada yapısal bir sorun olmadığı kanaatine ulaşılmıştır.

I. Soruşturma ve Kovuşturma

- 177.** Cumhurbaşkanlığı Teşkilâtı Hakkında 1 Sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi'ne göre Adalet Bakanlığı Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü *"Bakanlığın görev ve yetkisine giren konularla ilgili istatistiki bilgilerin belirlenmesi, toplanması, sınıflandırılması ve değerlendirilmesi ile ilgili hizmetleri yürütmekle"* ve 5429 sayılı Türkiye İstatistik Kanunu uyarınca Resmî İstatistik Programına göre suç ve adalet istatistiklerini tutmak ve yayımlamakla görevli ve yetkilidir.
- 178.** Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü tarafından tutulmakta olan ceza istatistikleri Adli Veri Bankası kapsamındaki ekranlardan bölge, il, birim, mahkeme türü bazlı olarak edinilebilmektedir.¹²¹
- 179.** Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü tarafından insan ticareti suçuyla ilgili olarak 1/1/2016-14/10/2021 tarihleri arasında kapsayan istatistiki veriler paylaşılmıştır. İstatistiki veriler TCK'nın 80'inci maddesinin birinci (insan ticareti yapma) ve üçüncü fıkrasında (18 yaşını doldurmamış kişilere karşı insan ticareti yapma) yer alan hususlara göre ayrı olarak bildirilmiştir.¹²²
- 180.** Ceza Mahkemelerinde 5237 sayılı TCK'nın 80'inci Maddesi Uyarınca Yıl İçerisinde Karara Bağlanan Dosyalardaki Karar Türüne Göre Dosya, Sanık ve Suç Sayıları - (1/1/2016-14/10/2021)¹²³

Karar Yılı	Kanun No	Sevk Madde	Suç Adı	Mahkûmiyet			Beraat			Hükmün Açıklanmasının Geri Brakılması			Diğer Kararlar		
				Dosya Sayısı	Sanık Sayısı	Suç Sayısı	Dosya Sayısı	Sanık Sayısı	Suç Sayısı	Dosya Sayısı	Sanık Sayısı	Suç Sayısı	Dosya Sayısı	Sanık Sayısı	Suç Sayısı
2016	5237	80/1	İnsan Ticareti Yapma	21	50	67	57	251	454	1	1	1	14	24	39
2016	5237	80/3	18 Yaşını Doldurmamış Kişilere Karşı İnsan Ticareti	1	3	3	4	38	69				1	1	11
2017	5237	80/1	İnsan Ticareti Yapma	14	27	32	36	175	209				10	19	20
2017	5237	80/3	18 Yaşını Doldurmamış Kişilere Karşı İnsan Ticareti	4	19	35	9	19	55				1	1	1
2018	5237	80/1	İnsan Ticareti Yapma	22	52	71	56	308	840	1	1	1	18	20	20
2018	5237	80/3	18 Yaşını Doldurmamış Kişilere Karşı İnsan Ticareti	8	21	24	7	50	50				2	2	2
2019	5237	80/1	İnsan Ticareti Yapma	25	48	68	51	223	403				13	14	14
2019	5237	80/3	18 Yaşını Doldurmamış Kişilere Karşı İnsan Ticareti	2	2	3	5	41	41						
2020	5237	80/1	İnsan Ticareti Yapma	15	28	67	43	189	242				8	31	137
2020	5237	80/3	18 Yaşını Doldurmamış Kişilere Karşı İnsan Ticareti	1	3	3	1	2	6						
2021	5237	80/1	İnsan Ticareti Yapma	16	45	66	46	203	252				11	27	61
2021	5237	80/3	18 Yaşını Doldurmamış Kişilere Karşı İnsan Ticareti	5	20	35	3	10	10				4	5	6

- 181.** Hem insan ticareti suçunda hem de 18 yaşını doldurmamış kişilere karşı insan ticareti suçunda beraatla ilgili sayıların yüksek olduğu görülmektedir. GRETA'nın 2019 raporunda tespit ettiği bu hususun sonraki yıllarda da devam ettiği ve sanıkların önemli bir kısmının beraat ettiği görülmektedir.
- 182.** Adalet Bakanlığından talep edilen insan ticareti suçuna ilişkin suçun yaygın görünme biçimleri hakkındaki istatistiki verilerin tutulmadığı bilgisi iletilmiştir. Adalet Bakanlığı Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü'nce tutulan istatistiklerin TCK'nın 80'inci maddesinin birinci ve üçüncü fıkrası ayrımına

¹²¹ Adalet Bakanlığı Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü'nün 5/11/2021 tarihli ve 61851 sayılı yazısı.

¹²² Adalet Bakanlığı Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü'nün 5/11/2021 tarihli ve 61851 sayılı yazısı.

¹²³ Adalet Bakanlığı Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü'nün 5/11/2021 tarihli ve 61851 sayılı yazısı.

göre yapıldığı, istismar türlerine göre ayrıca bir çalışma yapılmadığı görülmüştür. Bu çerçevede fu-huş yaptırmak veya zorla çalıştırmak maksadıyla gerçekleştirilen insan ticareti suçuna yönelik so-ruşturma ve kapsamlı beraat, hüküm sayısı vb. sayılar iletilmemiştir. İnsan ticaretiyle mücadelenin daha etkin gerçekleştirilmesi ve istatistiklerden yola çıkılarak belirlenecek politikaların optimizas-yonu açısından suçun görünüm biçimlerine ilişkin ayrıştırılmış, detaylı istatistiklerin de tutulması gerektiği değerlendirilmektedir.

İ. İş Birliği

1. Kamu Kurum ve Kuruluşları Arasında İş Birliği

183. İnsan Ticaretiyle Mücadele ve Mağdurların Korunması Hakkında Yönetmelik gereğince insan ticareti suçunu önleme ve bu suçla mücadeleye ilişkin politika ve stratejilerin oluşturulması konusunda çalışmalar yürütmek, eylem planı hazırlamak, kamu kurum ve kuruluşları, uluslararası kuruluşlar ile STK'lar arasında koordinasyonu sağlamak amacıyla İnsan Ticaretiyle Mücadele Koordinasyon Komisyonu kurulmuştur. Komisyon, İçişleri Bakan Yardımcısının başkanlığında insan ticaretiyle mü-cadele alanında faaliyet gösteren kamu kurum ve kuruluşları, uluslararası kuruluşlar ile STK'ların temsilcilerinin katılımı ile 2016, 2017, 2018, 2019 ve 2020'de yıllık toplantısını yapmıştır.
184. Bakanlıklara Bağlı, İlgili, İlişkili Kurum ve Kuruluşlar İle Diğer Kurum ve Kuruluşların Teşkilatı Hak-kında 4 Sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi'nde 29/10/2021 tarihinde komisyonunun etkinliğini arttırmak amacıyla yapılan değişiklikle ilgili komisyon, İnsan Ticaretiyle Mücadele Koordinasyon Kurulu'na dönüştürülmüştür. Kurulun ilgili İçişleri Bakan Yardımcısının başkanlığında toplanacağı belirtilmiştir.¹²⁴ Kurul ilk toplantısını 14/12/2021 tarihinde gerçekleştirmiştir.
185. 4 sayılı Kararnamede, Kurulun insan ticareti suçunu önleme ve bu suçla etkin mücadeleye ilişkin stratejilerin oluşturulması konusunda kamu kurum ve kuruluşları, uluslararası kuruluşlar ile STK'lar arasında koordinasyonu sağlamakla görevli olduğu ifade edilmiştir. Etkinliğini arttırmak üzere Kuru-lun kararlarının, kamu kurum ve kuruluşlarınca öncelikle değerlendirileceği amir kılınmıştır. Kurulun çalışma usul ve esaslarına ilişkin düzenlemelere İnsan Ticaretiyle Mücadele ve Mağdurların Korun-ması Hakkında Yönetmelik'te yer verileceği ifade edilmiştir.
186. Anılan Yönetmelik'in 5'inci maddesi gereğince Kurul, İçişleri Bakan Yardımcısının başkanlığında Yar-gıtay Başkanlığı veya Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı temsilcisi, Adalet, Aile ve Sosyal Hizmetler, Çalışma ve Sosyal Güvenlik, Milli Eğitim, Kültür ve Turizm, Dışişleri, Sağlık, Ticaret Bakanlıkları ile TİHEK, Türkiye İş Kurumu Genel Müdürlüğü, Milli İstihbarat Teşkilatı Başkanlığı, Türkiye Hudut ve Sahiller Sağlık Genel Müdürlüğü, Emniyet Genel Müdürlüğü, Yerel Yönetimler Genel Müdürlüğü, Jandarma Genel Komutanlığı, Sahil Güvenlik Komutanlığı, Türkiye Barolar Birliği'nin üst düzey tem-silcileri ve GİB temsilcilerinden oluşmaktadır.
187. Anılan Yönetmelik'in 5'inci maddesi gereğince Kurul toplantılarına, ilgili diğer bakanlıklar, kamu kurum ve kuruluşlarının merkez ve taşra birimlerinin temsilcileri ile konuyla ilgili akademisyenler, uzmanlar ve STK'ların çağrılabilceği, uluslararası veya hükümetler arası kuruluş temsilcilerinin de

¹²⁴ <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/19.5.4.pdf> (Erişim Tarihi: 15/4/2022)

gözlemci olarak davet edilebileceği belirtilmiştir. Aynı maddede Kurulun insan ticaretiyle mücadele ulusal koordinatörlük görevini de yerine getirdiği, Kurul başkanı olan İlgili İçişleri Bakan Yardımcısının ulusal koordinatör olduğu ifade edilmiştir.

188. İnsan Ticaretiyle Mücadele Koordinasyon Kurulu, ilk toplantısını 14/12/2021 tarihinde gerçekleştirmiştir.¹²⁵ Kurulda alınan kararlar arasında Kurul üyesi kurumların merkezinde ve teşkilatlandığı illerin tamamında 1 (bir) asil ve 1 (bir) yedek insan ticaretiyle mücadele irtibat görevlisinin belirlenmesi; belirlenen kişilerin irtibat bilgilerinin GİB'e bildirilmesi de yer almıştır.¹²⁶
189. GİB tarafından uygun görülen illerde, insan ticaretiyle mücadele ve mağdurların korunmasına ilişkin iş ve işlemleri takip etmek ve koordinasyonu sağlamak üzere İl İnsan Ticaretiyle Mücadele Koordinasyon Komisyonu kurulmaktadır.
190. İl Komisyonu, ilde Valinin veya Vali Yardımcısının başkanlığında, Belediye Başkanı, Cumhuriyet Başsavcısı, Aile ve Sosyal Hizmetler İl Müdürü, SGK İl Müdürü, İl Millî Eğitim Müdürü, İl Kültür ve Turizm Müdürü, Çalışma ve İş Kurumu İl Müdürü, İl Sağlık Müdürü, İl Emniyet Müdürü, İl Jandarma Komutanı, İl Göç İdaresi Müdürü veya temsilcileri ile varsa Sahil Güvenlik Komutanlığı, Gümrük Muhafaza Teşkilatı ve ildeki Baro temsilcisinden oluşmaktadır. İl Komisyonu toplantılarına ilgili diğer kamu kurum ve kuruluşları, meslek kuruluşları ve STK temsilcileri davet edilebilmektedir.¹²⁷
191. GİB tarafından 2020 yılında 36, 2021 yılında 81 ilde İl İnsan Ticaretiyle Mücadele Koordinasyon Komisyonu toplantısı yapıldığı bildirilmiştir. Ayrıca ilerleyen süreçte bu toplantıların 81 ilde her yıl en az bir kere yapılması ve bir önceki yıl alınan kararların da değerlendirilerek insan ticaretiyle mücadele çalışmalarının güçlendirilmesinin amaçlandığı ifade edilmiştir.¹²⁸
192. Ulusal koordinatör kurum GİB tarafından sekretaryası yürütülen ve 2021 yılında statüsü yükseltelen İnsan Ticaretiyle Mücadele Koordinasyon Kurulu'nca kamu kurum ve kuruluşları arasında iş birliği çerçevesinde insan ticaretiyle mücadelenin sürdürülmesi, kamu kurum ve kuruluşlarca irtibat görevlileri belirlenmiş olması ve sorun ve önerilerin Kurulda yetkili temsilcilerce değerlendirilmesinin mücadeleye olumlu katkılar sağladığı değerlendirilmektedir.
193. 2021 yılı itibarıyla tüm illerde gerçekleştirilen İl İnsan Ticaretiyle Mücadele Koordinasyon Komisyonu toplantıları vasıtasıyla insan ticaretiyle mücadelenin yerelde de etkin şekilde sürdürüldüğü görülmektedir. Toplantıların illerde her yıl en az bir kere yapılmasının olumlu sonuçlar doğuracağı değerlendirilmektedir. Yerelde gerçekleştirilecek toplantılarda yapılacak istişarelerde sorunlara ilişkin gerçekçi tespitler ve bunlara dayalı önerilerin ortaya konulmasının insan ticaretiyle mücadeleyi etkin kılacağı değerlendirilmektedir.

¹²⁵ <https://www.goc.gov.tr/insan-ticaretiyle-mucadele-koordinasyon-kurulu-2021-yili-toplantisi-gerceklestirildi> (Erişim Tarihi: 15/4/2022)

¹²⁶ GİB'in 29/12/2021 tarihli ve E9370195100054047 sayılı yazısı.

¹²⁷ GİB'in 25/11/2021 tarihli ve E9370195100054047 sayılı yazısı.

¹²⁸ GİB'in 25/11/2021 tarihli ve E9370195100054047 sayılı yazısı.

2. Barolar ve Sivil Toplum Kuruluşlarının Rolü

- 194.** İnsan Ticaretiyle Mücadele ve Mağdurların Korunması Hakkında Yönetmelik hükümlerince GİB'in insan ticaretinin önlenmesi, mağdur tanımlama süreci, mağdurların korunması, barındırılması ve geri dönüş işlemleri alanında iş birliği yapacağı merciler arasında STK'lar da sayılmaktadır.
- 195.** İnsan Ticaretine Karşı Eylem Sözleşmesinin 32'nci maddesinde taraflarca insan ticaretinin önlenmesi ve insan ticaretiyle mücadele, insan ticareti mağdurlarının korunması ve yardım sağlanması konusunda sivil toplumla geniş çaplı iş birliği yapılması hususları düzenlenmektedir.
- 196.** GİB'nin faydalanıcısı olduğu, Mart 2019 – Mart 2021 tarihleri arasında 24 ay süreli uygulanan ve AB tarafından fonlanan, insan ticaretiyle mücadele alanını da kapsayan *Göç ve Uluslararası Koruma Alanında Sivil Toplumla İşbirliği İçin Teknik Destek (TACSO) Projesi* kapsamında; *Göç ve Uluslararası Koruma* konusunda 25 eğitim verilmesinin planlandığı iletilmiştir. Göç ve sığınma alanında veya insani yardım alanında uzmanlaşmış ve insan hakları temelinde çalışmalar yürüten STK'ları hedefleyen bu eğitimlerde 750 STK çalışanına ulaşılmalarının hedeflendiği bildirilmiştir. Eğitimlerde insan ticareti alanındaki uluslararası ve ulusal yasal mevzuat konusunda temel bilgiler verildiği, dünyada ve Türkiye'de tespit edilen insan ticareti mağdurlarına ilişkin son dönem istatistiklerinin paylaşıldığı, bir suçun insan ticareti olarak değerlendirilebilmesi için aranan suç unsurlarının neler olduğunun vaka örnekleriyle katılımcılarla paylaşıldığı ifade edilmiştir.¹²⁹
- 197.** ICMPD ile yapılan görüşmelerde¹³⁰, insan ticareti mağdurlarını koruma alanında geliştirilen “Model Protokol” ve İnsan Ticareti Mağdurlarına Yönelik olarak İşletilecek *Sığınmaevlerinde Mağdur Destek Hizmetlerinin Sağlanması Konusunda Geliştirilen Standart Çalışma Usulleri* üzerine GİB ile iş birliği içerisinde çalışmaların sürdüğü belirtilmiştir. 1/10/2021 tarihinde bahse konu model protokol ve standart çalışma usullerine ilişkin STK'larla Danışma Toplantısı düzenlendiği bildirilmiştir.¹³¹
- 198.** GİB tarafından insan ticareti mağdurlarının reçetelendirilmiş ilaçlarının tedarik edildiği, ilaç giderlerinin, mağdurun Türkiye'de sahip olduğu statüye bağlı olarak devlet tarafından karşılandığı, mağdurların ilaç giderleri için Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıflarından, uluslararası kuruluşlardan veya yerli STK'lardan da yardım talep edildiği bildirilmiştir.¹³²
- 199.** GİB, meslek edinmek ve kendini geliştirmek isteyen mağdurların belediyeler, uluslararası kuruluşlar ve STK'larca yürütülen meslek edindirme kurslarına erişiminin sağlandığını, çocukların uzak mesafedeki eğitim kurumlarına ulaşımının finansmanı için uluslararası kuruluşlar ve STK'larla iş birliği yapıldığını, uluslararası kuruluşlar ve STK'lar iş birliğinde yürütülen projelerden de nakdi destek sağlandığını belirtmiştir.¹³³
- 200.** GİB tarafından, SGDD-ASAM Sığınmacılar ve Göçmenlerle Dayanışma Derneği gibi sivil toplum örgütleri tarafından İGİM'lere muhtemel mağdur yönlendirmeleri yapıldığı, aynı zamanda sığınma-

¹²⁹ GİB'in 25/11/2021 tarihli ve E9370195100054047 sayılı yazısı.

¹³⁰ TIHEK İnsan Ticareti Çalışma Grubu üyelerinin 24/11/2021 tarihinde ICMPD'ye gerçekleştirdiği ziyaret.

¹³¹ <https://www.coe.int/tr/web/ankara/strengthening-the-human-rights-protection-of-migrants-and-victims-of-human-trafficking-in-turkey> (Erişim Tarihi: 30/4/2022)

¹³² GİB'in 25/11/2021 tarihli ve E9370195100054047 sayılı yazısı.

¹³³ GİB'in 25/11/2021 tarihli ve E9370195100054047 sayılı yazısı.

evlerinde bulunan mağdurların çeşitli ihtiyaçlarının karşılanması amacıyla Türk Kızılay'ı, Yardımcı Derneği gibi sivil toplum örgütleriyle iş birliği yapıldığı belirtilmiştir.¹³⁴

201. Türk Kızılayı tarafından, GİB ya da il teşkilatları ile koordinasyon ve karşılıklı yönlendirmeler sağlandığı, insan ticareti mağduru olabileceği düşünülen kişilerin mülakat ve tespiti için ilgili birimlere yönlendirmelerinin yapıldığı, aynı zamanda insan ticareti mağdurlarına yönelik acil olarak sağlanması gereken aynı yardımlar/destekler için (konaklama, kıyafet, yol ücreti, medikal masraflar vb.) GİB birimlerinden yönlendirmeler alınabildiği bildirilmiştir.¹³⁵
202. Türk Kızılayı tarafından Eylül 2018 ile Nisan 2019 tarihleri arasında IOM iş birliği ile Ankara ve Kırıkkale Sığınmaevlerinde barınan insan ticareti mağdurlarına yönelik çeşitli hizmetler sağlandığı; bu doğrultuda, Ankara Sığınmaevi'ne bir sosyal hizmet uzmanı (tam zamanlı) ve Kırıkkale Sığınmaevi'ne bir psikolog (yarı zamanlı) tarafından psikososyal destek sağlandığı, ayrıca insan ticareti mağdurlarına yönelik olarak sosyal ve kültürel etkinlikler düzenlendiği, mağdurların çocuklarına yönelik okullaşma takibi ve okula erişim desteği de verildiği, sağlık hizmetlerine erişim desteği ile toplum merkezi meslek edindirme kurslarına/dil kurslarına katılımları amacıyla yönlendirmeler de gerçekleştirildiği ifade edilmiştir.¹³⁶
203. Türk Kızılayı tarafından Çocuk Programları faaliyet alanlarında yürütülen programlar kapsamında istismar, çocuk yaşta erken ve zorla evlilikler, çocuk hakları gibi konularda önleyici çalışmalar yürütüldüğü ve özellikle çocuk mağdurların tespiti ve gerekli hizmetlere yönlendirilmesine yönelik eğitim hizmetleri gerçekleştirildiği belirtilmiştir.¹³⁷
204. İnsan Kaynağını Geliştirme Vakfı tarafından 2004 - 2016 yılları arasında doğrudan mağdur destek çalışmalarının sürdürüldüğü, İstanbul'da yer alan sığınmaevi kapatıldıktan sonra, bu alandaki katkıların farklı şekillerde vermeye devam edildiği, genel olarak sığınmacılara destek konularında faaliyet gösterildiği, insan ticareti alanında eğitim, konferans, görüş sunma yoluyla faaliyetlerinin devam ettiği belirtilmiştir.¹³⁸
205. Aile Danışmanları Derneği tarafından 2009-2017 yılları arasında insan ticareti mağdurlarına doğrudan hizmet verildiği, Ulusal Yönlendirme Sistemi içerisinde aktif olarak görev alındığı, ancak Derneğin 2017 yılından bu yana, "Ulusal Yönlendirme Sistemi'nin" aktif bir üyesi olmadığından mağdurlara hizmet verilemediği ve insan ticareti ile mücadele konusunda sadece farkındalık ve bilgilendirme çalışmaları yürütüldüğü bildirilmiştir. Uluslararası Kıbrıs Üniversitesi'nde, ilk kez bir üniversitede seçmeli ders olarak insan ticareti konusunun eğitim programına dahil edildiği ve dersin Dernek Başkanınca verildiği, dersi alan öğrencilerin 21'inin Türkiye'de ikamet eden Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olduğu bildirilmiştir.¹³⁹

¹³⁴ GİB'in 25/11/2021 tarihli ve E9370195100054047 sayılı yazısı.

¹³⁵ Türk Kızılayından alınan veriler.

¹³⁶ Türk Kızılayından alınan veriler.

¹³⁷ Türk Kızılayı'ndan alınan veriler.

¹³⁸ İnsan Kaynağını Geliştirme Vakfı'ndan alınan veriler.

¹³⁹ Aile Danışmanları Derneği'nden alınan veriler.

206. İstanbul 1 No’lu Barosu tarafından Kızılay, İstanbul İl Göç İdaresi Müdürlüğü, IOM ve İstanbul Barosu arasında iş birliği için istişare toplantılarının devam ettiği bildirilmiştir. Bu çerçevede mutabakata varılması halinde, İstanbul Barosu olarak insan ticareti ile ilgili olarak mağdurlara alanda uzmanlık eğitiminden geçmiş avukat ataması yapılacağı, ancak atamalarla ilgili bazı hususlarda mevzuatla ilgili engellerle karşılaşıldığı, sorunların yapılabilecek bir mevzuat değişikliği ile çözülebileceği bildirilmiştir.¹⁴⁰

207. İstanbul 1 No’lu Barosu’nca, insan ticareti mağdurlarına avukat ataması işlemi ile ilgili yapılması gerekenler şöyle belirtilmiştir:

“Mağdura avukat ataması bir ceza soruşturması kapsamında ancak kolluk ya da savcılık/ mahkeme talebiyle ilgili Baro’dan Ceza Muhakemesi Kanunu kapsamında yapılmaktadır. Talepte bulunabilecek kurumlar arasında GİB bulunmamaktadır. Bu sorunun çözülmesi ve ilgili mevzuatta insan ticaretiyle mücadele kapsamında yürütülen soruşturmalarda mağdurlara (mevzuattaki tabiriyle fuhuş üzerinden (seks işçiliği) işlem yapılmış olsa da) avukat ataması yapılabilmesinin önündeki şekli engeller kaldırılmalıdır. İstanbul barosu nezdinde Avrupa Konseyi İnsan Ticareti Help sertifikalı eğitimini geçmiş avukatlar hazır bulunmaktadır. Ancak bu konuda bugüne kadar hiçbir atama talebi olmamıştır.”

208. İstanbul 1 No’lu Barosu, insan ticaretiyle mücadelede en önemli konulardan birinin, kolluk kuvvetlerinin ve savcılığın durumu TCK kapsamında fuhuş ya da diğer suçlar kapsamında değerlendirilerek araştırmayı derinleştirmemesi olduğunu bildirmiştir.¹⁴¹

209. İstanbul 1 No’lu Barosu tarafından mağdurlara etkin bir korumanın sağlanması halinde mağdurların iletişim kurabileceği ve soruşturma makamlarına korkmadan yardımcı olmasının mümkün olacağı, insan ticareti ağırları ve örgütlerinin şemasının ancak bu şekilde çözülebileceği, bu sebeple de öncelikle kolluk ve savcılık makamlarının rızanın insan ticareti açısından kabul edilmemesi ilkesine mutlaka uymaları, rıza olsa dahi insan ticareti kapsamında mağdurların korunması ve cezalandırılmama ilkesinin net şekilde uygulanmasının temin edilmesi gerektiği belirtilmiştir.¹⁴²

210. Rapor kapsamında ayrıca Ankara 1 No’lu Barosu Mülteci Hakları Merkezi’nin de değerlendirmelerine başvurulmuştur. İnsan ticaretiyle mücadele çalışmalarına ilişkin, Ankara 1 No’lu Barosu Mülteci Hakları Merkezi olarak 2021 yılı içinde yapılan istatistik çalışması sırasında, 2019-2020 yılı için toplam 72 dosyaya Ankara Barosu Ceza Muhakemesi Merkezi bünyesinde atama yapıldığı bildirilmiştir. Ancak istatistiki bilgiler oluşturulurken, insan ticareti suçu özelinde yapılan atamalarda, kişilerin sanık veyahut mağdur mu olduğu; yaş, cinsiyet, uyruk gibi konularda detaylı bilgi bulunmadığı ifade edilmiştir.¹⁴³

211. Türkiye Barolar Birliği’nce İnsan Ticaretiyle Mücadele Koordinasyon Komisyonu’nun 2019/1.3 sayılı kararının “Barolar içerisinde mağdurların davalarını takip edecek özel avukat gruplarının oluşturulması (Türkiye Barolar Birliği, İlgili Barolar)” şeklinde olduğu bildirilmiştir. Komisyonun insan ticareti mağdurlarına adli yardım ve CMK uyarınca yapılacak görevlendirmelerde bu konuda eğitim almış

¹⁴⁰ İstanbul No’lu Barosu’ndan alınan veriler.

¹⁴¹ İstanbul Barosu’ndan alınan veriler.

¹⁴² İstanbul Barosu’ndan alınan veriler.

¹⁴³ Ankara Barosu Başkanlığı’nın 8/11/2021 tarihli ve 64482 sayılı yazısı.

özel avukat gruplarının eğitim verilmesi hedefi belirtilerek Komisyon kararının 24/2/2020 tarihli ve 2020/16 sayılı duyuru ile tüm barolara iletildiği belirtilmiştir. Konuya ilişkin olarak Türkiye Barolar Birliği İnsan Hakları Merkezi bünyesinde il barolarında mülteci hukukunda uzman adli yardım ekiplerinin kurulması, görev alacak avukatlara eğitim verilmesi, yıllık rapor hazırlanması ile yürütme ve idare ile düzenli takip toplantıları düzenlenmesi amaçları doğrultusunda Mülteci Hakları Çalışma Gruplarının faaliyet gösterildiği belirtilmiştir.¹⁴⁴

212. Türkiye Barolar Birliği ve UNHCR tarafından yürütülen “Türkiye’de Mülteci, Sığınmacı, Geçici Koruma Altındaki Kişilerin Adalete Erişimlerinin Desteklenmesi Projesi” kapsamında Şanlıurfa, Gaziantep, Hatay ve Kilis Hukuk Kliniklerinin açıldığı ve faaliyetlerine devam ettiği bildirilmiştir. Hukuk Kliniklerinde insan ticareti mağdurlarına da hukuki destek sağlandığı, kliniklerin sahadaki pratikleri kamu kurum ve kuruluşlarıyla paylaştığı ifade edilmiştir.¹⁴⁵
213. İnsan ticaretiyle mücadele alanında faaliyet gösteren STK’nın oldukça sınırlı sayıda olduğu görülmektedir. Yapılan bilgi ve belge talebine de Türk Kızılay’ı, İnsan Kaynağını Geliştirme Vakfı ve Aile Danışmanları Derneğince cevap verilmiştir.
214. 2018 yılına kadar İstanbul ve Antalya’da STK’lar tarafından sığınmaevi işletilmiş ancak GİB’den alınan bilgilere göre ortaya çıkan sorunlar neticesinde sığınmaevleri kapatılmış veya GİB tarafından bizzat işletilmeye başlanmıştır. Sığınmaevi işletilmesi noktasında STK’lar ile iş birliği önemli olup etkin bir denetim mekanizması vasıtasıyla verim alınacak bir uygulamanın geliştirilmesinin gerekliliği değerlendirilmektedir.

3. Uluslararası Kuruluşlar

215. TİHEK heyetince insan ticaretiyle mücadele alanında faaliyet gösteren uluslararası kuruluşlardan IOM ile ICMPD ile toplantı gerçekleştirilmiş, ayrıca bilgi ve belge talep edilmiştir. Ayrıca, BM Çocuklara Yardım Fonu (UNICEF) Türkiye Ofisi, UNDP Türkiye Ülke Ofisi, UNHCR Türkiye Ofisi, ILO Türkiye Ofisi’nden insan ticaretiyle mücadele alanında yapılan faaliyetlerle ilgili bilgi ve belge talep edilmiştir.
216. ICMPD ile yapılan toplantıda 2018 yılı itibarıyla 18 üye ülkede çalışmalarını sürdürdükleri, düzenli göçün teşviki, ülkelerde kapasite geliştirme, politika yapım süreci, bölgesel göç diyalogunun güçlendirilmesi gibi çalışmalar gerçekleştirildiği, insan ticareti alanında doğrudan çalışmamakla birlikte düzenli göçün teşviki amacıyla gönüllü geri dönüşlerde göçmenlere yardımcı olunduğu ifade edilmiştir. Emek ticareti ve çocuk sömürsünün tespiti amacıyla 9 ilde sahada akademisyenlerle çalışıldığı, yine çocuk sömürsü ile mücadele noktasında, Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü personeline, meslek elemanlarına kapasite, tanımlama ve önleme üzerine bir eğitim verildiği ifade edilmiştir.¹⁴⁶
217. ICMPD tarafından *Türkiye’nin İnsan Ticaretine Karşı Verdiği Mücadelede GİB’in Aldığı Kararları ve Kanıta Dayalı Politika Oluşturma Sürecini Desteklemek için Türkiye’deki Çocuk Ticareti ve Emek Sömürsüne Dayalı İnsan Ticareti Konulu Araştırma* (İnsan Ticareti ile Mücadele Araştırması) Projesi

¹⁴⁴ Türkiye Barolar Birliği İnsan Hakları Merkezi’nin 12/11/2021 tarihli ve 31247 sayılı yazısı.

¹⁴⁵ Türkiye Barolar Birliği İnsan Hakları Merkezi’nin 12/11/2021 tarihli ve 31247 sayılı yazısı.

¹⁴⁶ TİHEK İnsan Ticareti Çalışma Grubu üyelerinin 24/11/2021 tarihinde ICMPD’ye gerçekleştirdiği ziyaret.

yürütüldüğü bildirilmiştir. Projenin genel amacı, çocuk ticareti ve emek sömürsüne dayalı insan ticaretine ilişkin olarak seçilen 9 pilot ilde (İstanbul, Hatay, Gaziantep, Şanlıurfa, Kilis, Adana, İzmir, Konya ve Bursa) hem geçici koruma altındaki Suriyelilere hem de Türk vatandaşlarına odaklanarak gerçekleştirilecek araştırma aracılığıyla, Türkiye'nin insan ticareti ile mücadelesine ilişkin politika oluşturulması ve karar alınmasına yönelik bilgi tabanına katkıda bulunmak ve hedeflenen kapasite geliştirme faaliyetleriyle insan ticaretiyle mücadele uygulamalarını kolaylaştırmak olarak belirtilmiştir.¹⁴⁷

- 218.** ICMPD tarafından *Kadın Alanında Çalışan Mesleki Personelinin İnsan Ticaretiyle Mücadelede Kapasitesinin Arttırılması*, kısa adıyla SHIFT Projesinin, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı ile iş birliği içerisinde, 01/4/2019-31/8/2020 tarihleri arasında uygulandığı belirtilmiştir. Yine ICMPD tarafından 2017-2018 yılları arasında *Türkiye’de İnsan Ticaretinin Önlenmesi, Tespiti ve Mücadelesi Projesi*, 2016-2017 yılları arasında “Türkiye’de Geçici Koruma Kapsamında Bulunan Yabancıların İnsan Ticaretine Konu Olmalarının Önlenmesi (PICTOR) Projesi” gerçekleştirildiği bildirilmiştir.¹⁴⁸ Projeler çerçevesinde insan ticaretiyle mücadeleye ilişkin çalıştaylar, kurum kapasite geliştirme faaliyetleri, personel eğitimlerinin yoğunlukla gerçekleştirildiği görülmüştür.
- 219.** TİHEK heyeti, IOM Türkiye Ofisi temsilcileri ile bir toplantı gerçekleştirmiştir. IOM’ın insan ticareti alanında projeler yürüttüğü, bunlardan birinin Çocuk, Erken Yaşta ve Zorla Evlilikler ile Mücadele Projesi olduğu, bu proje kapsamında 2020 yılında programlar, eğitimcilerin eğitimi ve tematik çalışmalar düzenlendiği iletilmiştir. Bunların yanı sıra, proje kapsamında hâkim ve savcılara yönelik de çalışmalar yürütüldüğü, çıktıların GİB ile paylaşıldığı aktarılmıştır. Proje bağlamında çocuk, erken yaşta ve zorla evliliklerin insan ticareti ile ilişkisinin değerlendirildiği ve 2020-2021 yılı arasında bu konuya odaklanıldığı ifade edilmiştir. Proje çerçevesinde 2021 yılında TİHEK’in ulusal raportör kurum kapasitesini geliştirmek amacıyla Kurumda çalışan hakim, savcı, uzman ve uzman yardımcılarına yönelik insan ticaretiyle mücadeleye ilişkin 4 günlük eğitim verilmiştir.¹⁴⁹
- 220.** IOM’le gerçekleştirilen toplantıda; IOM Gaziantep Ofisi temsilcisi esas olarak göç alanında çalışmakla birlikte insan ticareti ile ilgili faaliyetler de yürüttüklerini, kamu kurumları ile kapasite geliştirme çalışmaları, belediyeler ile ortak yürütülen çalışmalar, göçmen ve sığınmacılar için farkındalık çalışmaları, baro ile ortak avukatların eğitimleri gibi çalışmalar yapıldığını ifade etmiştir. IOM tarafından Güneydoğu Anadolu Bölgesi’nde GİB tarafından son dönemde insan ticaretine ayrıca odaklanıldığı ve bu gelişmenin kendilerince memnuniyetle karşılandığı ifade edilmiştir.¹⁵⁰
- 221.** IOM temsilcisi tarafından, insan ticareti mağdurlarına nakdi ve hukuki yardımlar sunulduğu, Kırıkkale ve Ankara sığınmaevlerinde bulunan kişiler ile çalışıldığı, kişiden kişiye göre yardımın mahiyetinin değiştiği, nakdi yardımın sığınmacıların ülkelerine gönüllü geri dönüşlerinin sağlanması amacıyla yapıldığı, maddi yardımın sadece yabancı mağdurlar için sağlandığı, Türk mağdurlarının Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı’na bağlı sığınmaevlerinde kaldığını ve bu alanlara ulaşmak için GİB ile Bakanlık arasında protokole ihtiyaç duyulduğu ifade edilmiştir. Yardım sağlanan kişilerin yo-

¹⁴⁷ TİHEK İnsan Ticareti Çalışma Grubu üyelerinin 24/11/2021 tarihinde ICMPD’ye gerçekleştirdiği ziyaret.

¹⁴⁸ TİHEK İnsan Ticareti Çalışma Grubu üyelerinin 24/11/2021 tarihinde ICMPD’ye gerçekleştirdiği ziyaret.

¹⁴⁹ TİHEK İnsan Ticareti Çalışma Grubu üyelerinin 3/12/2021 tarihinde IOM yetkilileri ile yaptığı toplantı.

¹⁵⁰ TİHEK İnsan Ticareti Çalışma Grubu üyelerinin 3/12/2021 tarihinde IOM yetkilileri ile yaptığı toplantı.

ğunluğunun Kırgızistan, Özbekistan ve Fas vatandaşları olduğu, insan ticareti mağdurlarının büyük bölümünün ülkelerine geri dönmeyi tercih ettiği aktarılmıştır.¹⁵¹

- 222.** IOM tarafından *Güneydoğu’da Koruma ve Güçlendirme Projesi* kapsamında insan ticareti mağduru veya yakını olma ihtimali bulunan kişilere yönelik hukuki bilgilendirme oturumları gerçekleştirildiği, bu aktivitelere katılan kişilerin bilgilerinin kişisel verilerin güvenliği esaslarına uygun olarak saklandığı ve tespit edilen vakaların ilgili kurum ve kuruluşlara yönlendirildiği, ayrıca Acil Vaka Yönetimi ve Psiko-sosyal Mobil Ekipler tarafından tespitler yapıldığı, bu kişilerin de verilerinin kişisel verilerin güvenliği esaslarına uygun olarak saklandığı ve kişilerin ihtiyaç duydukları destek mekanizmalarına yönlendirildiği belirtilmiştir.¹⁵²
- 223.** IOM tarafından 2020 yılında 28 insan ticareti mağduru, 2021 yılında 43 insan ticareti mağdurunun güvenli ve etkili bir şekilde geri dönüşünde rolü bulunduğu bildirilmiştir.¹⁵³
- 224.** IOM tarafından Türkiye Cumhuriyeti Devleti’nin insan ticaretiyle mücadele alanında almış olduğu önlemler ve GİB İnsan Ticareti Mağdurlarını Koruma Dairesi Başkanlığı başta olmak üzere devlet kurumlarının kararlı mücadele, özen ve dikkatinin memnuniyet ve takdirle karşılandığı bildirilmiştir.
- 225.** UNHCR’nin yetki alanı kapsamında, GİB İnsan Ticareti Mağdurlarını Koruma Daire Başkanlığı ile gerçekleştirdiği iş birliği çerçevesinde;
- i. İnsan ticareti mağdurlarının uluslararası koruma ihtiyaçlarının tespitine ilişkin prosedürlerin güçlendirilmesi,
 - ii. Uluslararası koruma ve insan ticareti arasındaki bağlantının kurulması konusunda teknik destek verilmesi,
 - iii. İlgili alanlarda, GİB ve İGİM personelinin teknik kapasitelerinin desteklenmesi,
 - iv. GİB ve ilgili aktörler arasındaki koordinasyonun güçlendirilmesi ve eşgüdüm sağlanması,
 - v. İnsan ticareti konusunda farkındalığın artırılması

alanlarına odaklandığı bildirilmiştir. İnsan ticareti mağdurlarının uluslararası koruma ihtiyaçlarının tespitine ilişkin prosedürlerin güçlendirilmesine ilişkin olarak, İGİM’lerde izlenen insan ticareti mağdurlarının uluslararası koruma ihtiyaçlarının tespitine ilişkin usuller hakkında anket çalışmasının, UNHCR ve GİB iş birliğinde 81 İGİM ile gerçekleştirildiği belirtilmiştir. Uluslararası koruma ve insan ticareti arasındaki bağlantının kurulması konusunda teknik destek verilmesi ve ilgili alanlarda GİB ve İGİM personelinin teknik kapasitesinin desteklenmesine yönelik ise UNHCR, insan ticareti mağdur tanımlama sürecinde kullanılan mülakat ve kayıt formlarının güncellenmesi ve insan ticareti bağlamında mülakat teknikleri konusunda kapsamlı bir kılavuzun oluşturulması hususunda destek sağlandığını ifade etmiştir. Bununla yanında UNHCR’nin Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı ile ger-

¹⁵¹ TİHEK İnsan Ticareti Çalışma Grubu üyelerinin 3/12/2021 tarihinde IOM yetkilileri ile yaptığı toplantı.

¹⁵² TİHEK İnsan Ticareti Çalışma Grubu üyelerinin 3/12/2021 tarihinde IOM yetkilileri ile yaptığı toplantı.

¹⁵³ TİHEK İnsan Ticareti Çalışma Grubu üyelerinin 3/12/2021 tarihinde IOM yetkilileri ile yaptığı toplantı.

ekleştirmekte olduğu iş birliği çerçevesinde sosyal hizmet merkezlerine de teknik ve operasyonel destekler sağladığı bildirilmiştir.¹⁵⁴

- 226.** Özellikle 2000 yılından itibaren Türkiye'nin insan ticaretiyle mücadelesine ilişkin gerek mevzuat düzenlemeleri gerekse de idari yapılanma, kurumlar arası iş birliği çerçevesinde etkin faaliyet ve çalışmaların yürütüldüğü görülmektedir. Gerek TİHEK heyetince uluslararası kuruluşların Türkiye temsilcilikleriyle yapılan görüşmelerde, gerekse talep edilen bilgi ve belgelerde Türkiye'nin bu alanda gerçekleştirdiği olumlu adımlar ve kaydettiği aşamalar takdir edilmiştir. İnsan ticaretiyle mücadele ulusal koordinatör kurum GİB öncülüğünde uluslararası kuruluşlarla düzenli ve yoğun şekilde projeler gerçekleştirildiği, insan ticareti mağdurlarına ortak destek sağlandığı görülmektedir.

¹⁵⁴ UNHCR'den alınan veriler.

GENEL DEĞERLENDİRME VE ÖNERİLER

IV. GENEL DEĞERLENDİRME VE ÖNERİLER

A. Genel Değerlendirme

- 227.** İnsanın bedenini ve emeğini metalaştırarak insanın beşeri olanaklarını reddeden, bu yönüyle insan haklarının nüvesini oluşturan insan hakları idesininin inkarı anlamına gelen insan ticareti; köklerini kölelik kurumunda bulmaktadır. Kölelik kurumunun ilgasından sonra ise insan ticareti, esnek ve perdelemeye imkan veren yapısı sayesinde yeni görünümüleri ile varlığını devam ettirmiştir. İnsan hakları kavramı ile bu kavramın öznesi ve tüketicisi olan kişiler açısından ağır ihlallere sebebiyet veren insan ticareti ve türevleri, yüzyılları bulan bir mücadeleyle önlenmeye çalışılsa da geline nokta bu suç ve insan hakları ihlalinin halen etkin bir mücadeleye ihtiyaç duyduğu açıktır.
- 228.** İnsan ticareti ile mücadelenin görece uzun geçmişi olsa da 2000 yılı ile birlikte bu mücadelenin yoğunlaştığı görülmektedir. Bu bağlamda ulusal, bölgesel ve evrensel düzeyde olmak üzere insan ticaretinin önlenmesi adına hem yasal çalışmalar yapılmış hem de koruyucu mekanizmalar oluşturulmuştur. Bu normlar ve mekanizmalar, hem bireysel vakalarda insan ticaretinin önlenmesi hem de bu alanda oluşturulacak genel politikaların ve pratiklerin oluşturulmasına katkılar sunmuştur. Ayrıca iyi uygulama örneklerinin genele teşmili noktasında da özellikle raporlama çalışmaları ve sözleşme organlarının önemli katkıları olmuştur.
- 229.** İnsan ticareti ile mücadelede raporlama; iyi uygulama örneklerinin tespiti ve genele teşmili; geliştirilmesi gerekli alanlarda ise önerilerin ortaya konulması amacıyla en etkin mücadele araçlarından birisidir. Bu bağlamda özellikle bağımsız kurumlarca yapılacak etkin denetim ve izleme bu noktada hayati önemi haizdir. İnsan ticaretiyle mücadelede Ulusal Raportör Kurum olarak ele aldığımız ve bu alanda Türkiye’de ilk olma özelliğini taşıyan bu raporda işlenen ve izlenen tüm hususlar birlikte değerlendirildiğinde; Türkiye’de yakın dönemde ortaya konulan gayretlerin insan ticareti ile mücadele noktasında müspet bir tablo ortaya koyduğu görülmüştür. Normlaşma, kurumsallaşma, uzman personel istihdamı, eğitim ve iş birliği, gönüllü ve güvenli geri dönüş, temel ihtiyaçların temini gibi temel hususlarda önemli mesafeler alındığı görülmüştür. Bununla birlikte insan ticareti ile etkin mücadelenin daha da güçlendirilmesi adına geliştirilmesi gereken bazı hususların da olduğu tespit edilmiştir. Aşağıda somut önerilerine de yer verilen tespitler çerçevesinde gerekli çalışmaların yapılması durumunda insan ticaretinin sebep olduğu ihlal ve mağduriyetlerin azaltacağı değerlendirilmektedir.

B. Öneriler

- Ulusal koordinatör kurumunun etkinliğini arttıracak ulusal koordinatör yardımcılığı müessesinin kurulması,
- İnsan ticaretiyle mücadeleye yönelik insan ticaretinin cinsiyet boyutu ve çocukların özel hassasiyetlerini dikkate alan ve tüm paydaşların sorumluluklarını ortaya koyan bir ulusal eylem planının hazırlanması,

- İnsan ticaretiyle mücadeleye ilişkin yürütülen eğitimlerin salt proje bazlı olmaması, eğitimlerin düzenli ve sistematik bir şekilde yapılması, eğitimlerin üst düzey karar verme mekanizmaları dâhil tüm düzeylerde uygulanması,
- İnsan ticaretiyle mücadelede farkındalık oluşturma tedbirleri kapsamında yazılı ve görsel materyallerin hazırlanarak dağıtılmasının yanı sıra sosyal medya platformlarının daha aktif kullanılması,
- Tespit edilen mağdurların önemli bir kısmının çocuk olması nedeniyle çocuklara yönelik farkındalık artırıcı çalışmalar ile talebi azaltmaya yönelik tedbirlerin ayrıca ele alınması,
- GİB'in koordinasyonunda ülke içerisinde faaliyet gösteren şirketlerin tedarik zincirlerinde insan ticareti risklerini azaltmak için aldıkları tedbirler hakkında bildirimde bulunmalarının istenmesi ve bu yönde farkındalıklarının artırılması,
- Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'nca ihtisaslaşmış ve sadece insan ticareti mağdurlarının koruma altına alındığı sığınmaevleri açılması,
- İnsan ticaretiyle mücadelenin daha etkili olması, hukuki korumanın daha üst düzeyde sağlanması açısından insan ticaretiyle mücadele ve insan ticareti mağdurlarına ilişkin hususların kanunla düzenlenmesi, bu çerçevede müstakil bir yasanın çıkarılması,
- Özellikle çalışma hayatında, istismar vakalarında, düzensiz göçmenler arasında insan ticareti mağdurlarının tespit edilebilmesi için kurumlar arasında daha fazla iş birliği sağlanması,
- İGİM'ler ve sığınmaevi çalışanlarına insan hakları eğitimi verilmesi,
- Mağdurların iş bulmasında yaşanan sıkıntılarının çözülmesi, çalışma izni başvuruları işveren tarafından yapıldığı için işe ilk girmelerde yaşanan zorlukların giderilmesi, işverenin yanı sıra mağdura da çalışma izni başvurusunda bulunma yetkisi verilmesi ve bunun sağlanması noktasında mağdura rehberlik edecek bir prosedürün belirlenmesi,
- Sığınmaevlerinde yeterli personel istihdamının sağlanması, özellikle psikolog ile sosyal çalışmacı istihdamı sağlanması,
- Sığınmaevlerinde etkinlik odası, televizyon odası, ibadethane, revir, yemekhane, engelliler için ayrılmış standartlara uygun oda ve avukat görüşme odası oluşturulması,
- İnsan ticareti mağdurlarının sağlık giderlerinin uluslararası koruma statüsü sahipleri gibi genel sağlık sigortası kapsamında karşılanması,
- İnsan ticaretine ilişkin suç ve cezaların, Avrupa Konseyi İnsan Ticaretine Karşı Eylem Sözleşmesi hükümleri ve GRETA tavsiyeleri dikkate alınarak gözden geçirilmesi ve anılan sözleşmeyle uyumlu hale getirilmesi,
- İnsan ticareti mağdurlarına avukat atanmasına ilişkin prosedürün genel atamalardan farklı olarak düzenlenmesi ve avukat atanması talebinde bulunabilecek merciler arasına insan ticareti mağduru tespitinde yetkili merci GİB'in eklenmesi,

- İnsan ticaretiyle mücadeleye ilişkin politikalarının hazırlanması, izlenmesi ve değerlendirilmesine esas teşkil etmek üzere ayrıştırılmış, kapsamlı ve tutarlı bir veri ve istatistik sisteminin geliştirilmesi,
- Ülkeye sokma ve ülke dışına çıkarma ibarelerinin TCK'nın 80'inci maddesinin birinci fıkrasında yer aldığı şekliyle çocuklarla ilgili esasları düzenleyen üçüncü fıkrasına eklenmesi,
- İnsan Ticaretiyle Mücadele ve Mağdurların Korunması Hakkında Yönetmelik gereğince Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı ile GİB arasında iş birliği protokolünün yapılması,
- GİB tarafından Aydın'da açılması planlanan sığınmaevinin faaliyete başlamasına ilişkin işlemlerin hızlandırılması,
- GİB ile Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'nca insan ticareti mağdurlarının çalışma hususları ile ilgili yaşanan sorunların giderilmesi noktasında ortak çalışma yapılması,

hususları önerilmektedir.

KAYNAKÇA

- Arslan Ç., (2004), İnsan Ticareti Suçu, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt 53, Sayı 4, 19-83.
- Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 4'üncü Maddesine İlişkin Rehber, AİHM, C. İnsan Ticareti Özel Bağlamı, para. 9.
- Avrupa Konseyi, Avrupa Konseyi İnsan Ticaretine Karşı Eylem Sözleşmesi, Varşova, 16 Mayıs 2005.
- Bozdağ, A., (2017), Ceza Muhakemesi Hukukunda Mağdurun Hukuki Yardım Alma Hakkı, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, Sayı 132, 122-146.
- Değirmenci O., (2006), Mukayeseli Hukukta ve Türk Hukukunda İnsan Ticareti Suçu, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, Sayı 67, 57-96.
- Dündar G., (2020), Emek Sömürüsü Bağlamında İnsan Ticareti, Göç Araştırmaları Dergisi, Cilt 6, Sayı 2, 326-349.
- Galma J. ve Karan U., (2006), Türk Ceza ve Ceza Usul Hukuku ve Fuhuş Amaçlı İnsan Ticareti Suçunda Yaşanan Sorunlar, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, Sayı 67, 97-110.
- Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, (2017), Türkiye İnsan Ticaretiyle Mücadele Yıllık Raporu, Yayın No: 49.
- Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, (2018), Türkiye İnsan Ticaretiyle Mücadele Yıllık Raporu, Yayın No: 52.
- Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, (2019), Türkiye İnsan Ticaretiyle Mücadele Yıllık Raporu, Yayın No: 60.
- Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, (2020), Türkiye İnsan Ticaretiyle Mücadele Yıllık Raporu, Yayın No: 61.
- GRETA, (2019), Report Concerning The Implementation Of The Council Of Europe Commission On Action Against Trafficking In Human By Turkey, First Evaluation Around.
- GRETA, (2020), Emek Sömürüsü Amaçlı İnsan Ticaretini Önleme ve İnsan Ticaretiyle Mücadeleye Dair Açıklayıcı Notlar.
- Güngör M., (2021), Türk Ceza Kanunu Kapsamında İnsan Ticareti Suçunun İncelenmesi, Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi, Sayı 17, 241-270.
- ILO, (2017), Global Estimates of Modern Slavery: Forced Labour and Forced Marriage.
- ILO, (2020). Child Labour: Global Estimates, Trends And The Road Forward.
- ILO, OECD, IOM, UNICEF, (2019), Ending Child Labour, Forced Labour and Human Trafficking in Global Supply Chains.
- IOM, (2016), Ulusal ve Uluslararası Alanda İnsan Ticareti ile Mücadele ve Mağdurların Korunmasına İlişkin Hukuksal Çerçeve, IOM Yayınları, Ankara.
- IOM, (2009), Göç Terimleri Sözlüğü, İkinci Baskı, Cenevre.

IOM, (2019). Migrants And Their Vulnerability, Geneva.

Karan, U., (2018), Kölelik Kulluk Zorla Çalıştırma ve Zorunlu Çalışma Yasağı, Anayasa ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Bağlamında Karşılaştırmalı Analiz, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt 67, Sayı 2, 415-462.

Klara S., (2010), Between Decent Work And Forced Labour: Examining The Continuum Of Exploitation, Joseph Rowntree Foundation.

OHCHR, (1991), Fact Sheet No. 14, Contemporary Forms of Slavery.

Türkiye’de Çocuk Yaşta, Erken ve Zorla Evliliklerin Önlenmesi Birleşmiş Milletler Sida UN Women Ortak Programı, *Çocuk Yaşta, Erken Zorla Evliliklere İlişkin Erkek Algısı Araştırma Raporu*, 1.1. ÇEZE Tanımı ve Pratikleri, (2018-2021).

UNICEF, (2007), The Paris Principles, Principles and Guidelines on Children Associated with Armed Forces or Armed Groups February.

UNODC, (2008), Toolkit to Combat Trafficking in Persons, New York.

UNODC, (2012), Global Report on Trafficking in Persons, United Nations Publication, Vienna.

UNODC, (2015), Assesment Toolkit, Trafficking in Personsfor the Purpose of Organ Removal, Vienna.

UNODC, (2015), The Concept of ‘Exploitation’ In The Trafficking In Persons Protocol, Vienna.

UNODC, (2018), Global Report on Trafficking in Persons, United Nations Publication, Vienna.

UNODC, (2018), The International Legal Definition of Trafficking in Persons: Consolidation of Research Findings and Reflection on Issues Raised, Vienna.

UNODC, (2018), Thematic Paper- Countering Trafficking in Persons in Conflict Situations, Vienna.

UNODC, (2020), Global Report on Trafficking in Persons, United Nations Publication, Vienna.

25.I. No. 432/2020 - European Union (Prevention and Combating of Human Trafficking) (National Rapporteur) Regulations, 2020.

Kararlar ve İnternet Siteleri

<http://www.endslaverynow.org/learn/slavery-today/forced-marriage>

<https://news.un.org/en/story/2020/10/1074892>

<https://www.aa.com.tr/tr/gundem/turkiye-modern-zamanlarin-koleligi-insan-ticaretiyle-mucadelesi-ni-kararlilikla-surduruyor/2317720>

<https://www.unodc.org/unodc/en/human-trafficking/Webstories2020/when-marriage-is-a-crime.html>

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32002F0629&from=EN>

<https://ojjdp.ojp.gov/sites/g/files/xyckuh176/files/pubs/252021.pdf>

<https://www5.tbmm.gov.tr/kanunlar/k4800.html>

<https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=5237&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5>

https://www.mfa.gov.tr/turkiye_nin-insan-ticaretiyle-mucadelesi-.tr.mfa

<https://magdurbilgi.adalet.gov.tr/>

<https://www.goc.gov.tr/insan-ticaretiyle-mucadele-koordinasyon-kurulu-2021-yili-toplantisi-gercekles-tirildi>

<https://www.coe.int/tr/web/ankara/strengthening-the-human-rights-protection-of-migrants-and-vic-tims-of-human-trafficking-in-turkey>

Resmi Yazılar

Adalet Bakanlığı Adli Destek ve Mağdur Hizmetleri Dairesi Başkanlığı'nın 8/11/2021 tarihli ve 1473 sayılı yazısıyla alınan veriler.

Adalet Bakanlığı Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü'nün 5/11/2021 tarihli ve 61851 sayılı yazısıyla alınan veriler.

Adalet Bakanlığı Ceza İşleri Genel Müdürlüğü'nün 5/11/2021 tarihli ve 91665 sayılı yazısıyla alınan veriler.

Adalet Bakanlığı Mevzuat Genel Müdürlüğü'nün 7/11/2021 tarih ve 7029 sayılı yazısıyla alınan veriler.

Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü'nün 3/11/2021 tarihli ve 1607236 sayılı yazısıyla alınan veriler.

Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Rehberlik ve Teftiş Başkanlığı'nın 25/10/2021 tarihli ve 660-1535572 sayılı yazısıyla alınan veriler.

Ankara 1 No'lu Baro Başkanlığı'nın 8/11/2021 tarihli ve 64482 sayılı yazısıyla alınan veriler.

Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı Uluslararası İşgücü Genel Müdürlüğü'nün 4/11/2021 tarihli ve 56981 sayılı yazısıyla alınan veriler.

İçişleri Bakanlığı Emniyet Genel Müdürlüğü'nün 4/11/2021 tarihli ve E-23346125 sayılı yazısıyla alınan veriler.

İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Başkanlığı'nın 29/12/2021 tarihli ve E9370195100054047 sayılı yazısıyla alınan veriler.

İçişleri Bakanlığı Jandarma Genel Komutanlığı'nın 5/11/2021 tarihli ve 6287381 sayılı yazısıyla alınan veriler.

İstanbul 1 No'lu Baro Başkanlığı'ndan 2/11/2021 tarihli e-posta ile alınan veriler.

Milli Eğitim Bakanlığı'nın 10/11/2021 tarihli ve 36659826 sayılı yazısıyla alınan veriler.

SGK Başkanlığı Sigorta Primleri Genel Müdürlüğü'nün 8/11/2021 tarihli ve E-92150556 sayılı yazısıyla alınan veriler.

Türkiye Adalet Akademisi'nin 9/11/2021 tarihli ve 1707 sayılı yazısıyla alınan veriler.

Türkiye Barolar Birliği İnsan Hakları Merkezi'nin 12/11/2021 tarihli ve 31247 sayılı yazısıyla alınan alınan veriler.

Yargıtay Başkanlığı'nın 14/10/2021 tarihli ve 12525 sayılı yazısıyla alınan veriler.

Notlar

Notlar

TÜRKİYE İNSAN HAKLARI VE EŞİTLİK KURUMU

Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu
Yüksel Cad. No: 23 | 06650 | Kızılay/ANKARA
Tel.: +90 312 422 78 00

www.tihek.gov.tr

/tihekkurumsal

/tihek_kurumsal

/tihekkurumsal

/tihekkurumsal